

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์
ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภค
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัญญาเลขที่ RDG56S0030
กันยายน 2556 – กันยายน 2557

โดย

นางสาวสิรินนา เพชรรัตน์และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์
ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภค
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัญญาเลขที่ RDG56S0030
กันยายน 2556 – กันยายน 2557

โดย

นางสาวสิรินนา เพชรรัตน์และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี	7
ตอนที่ 2 บริบทพื้นที่ศึกษาในแนวเขตอ่าวบ้านดอน	13
ตอนที่ 3 บริบทพื้นที่อ่าวบ้านดอน	21
ตอนที่ 4 แหล่งผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอน	31
ตอนที่ 5 การบริโภคอาหารปลอดภัย	38
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	
3.1 ขอบเขตการวิจัย	44
3.2 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย	44
3.3 เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย	45
3.4 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	46
3.5 สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัย	47
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 สถานการณ์อ่าวบ้านดอน	57
4.2 กลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ และกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน	75
4.3 การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน	91
4.4 แนวทางความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน	95
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สถานการณ์อ่าวบ้านดอน	99
5.2 กลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ และกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน	104
5.3 การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน	107
5.4 แนวทางความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน	110
5.5 บทเรียนและข้อเสนอแนะ	111
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. สรุปเอกสารความมั่นคงทางอาหาร	

บทสรุปผู้บริหาร

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนรวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนอย่างมีส่วนร่วม เป็นการรักษาแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อำเภอบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

การดำเนินงานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และงานวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูล ความรู้ และปฏิบัติการแก้ปัญหาในพื้นที่

ขอบเขตการศึกษาคือ ด้านประชากร ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชนตัวแทนในพื้นที่ 7 อำเภอตามแนวเขตชายฝั่งอำเภอบ้านดอน กลุ่มตัวแทนผู้ผลิตในแต่ละอำเภอ กลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคสุราษฎร์ธานี ด้านเนื้อหา เน้นการศึกษาด้านการดูแลรักษาแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน และกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนในปัจจุบัน ความต้องการสินค้าของผู้บริโภค รวมถึงแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอำเภอบ้านดอนซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของพื้นที่ให้มีความยั่งยืน สำหรับด้านพื้นที่ศึกษาทีมวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา 7 อำเภอตามแนวเขตชายฝั่งอำเภอบ้านดอน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก

กระบวนการนิเทศ มีการกำหนดกระบวนการดำเนินงานตามแผนคือ กระบวนการเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มเยาวชนทีมวิจัย และการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่ร่วมกันและชี้แจงการดำเนินงาน กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เพื่อพัฒนาระดับความสามารถทีมวิจัยให้สามารถดำเนินงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการศึกษารวบรวมข้อมูลทรัพยากรแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลสถานการณ์พื้นที่อำเภอบ้านดอนแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนและกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ กระบวนการปฏิบัติการผู้ผลิตพบผู้บริโภค เพื่อสนับสนุนให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวความคิด บอกเล่าสถานการณ์ และร่วมหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน นำไปสู่การร่วมดูแลรักษา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระบวนการสรุปผลการดำเนินงานวิจัย เพื่อสรุปประมวลผล การดำเนินงานวิจัยทั้งสถานการณ์พื้นที่อ่าวบ้านดอน สถานการณ์ผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ นำสู่การออกแบบปฏิบัติการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ต่อไป กระบวนการจัดทำสื่อเผยแพร่ ขยายผล เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยสถานการณ์แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการดำเนินงานให้ผู้สนใจได้รับทราบ

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัย พบว่าอ่าวบ้านดอนถือเป็นพื้นที่แหล่งผลิตอาหาร ที่มีความสำคัญมากเพราะมีความอุดมสมบูรณ์ซึ่งมีตะกอนดินจากปากแม่น้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน เนื่องจากคลองสายต่างๆจะลำเลียงน้ำจืด ธาตุอาหารและตะกอนจากบนฝั่งไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ซึ่งจะมีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบว่าสัตว์น้ำจะวางไข่ในบริเวณชายฝั่งที่น้ำไม่เค็มจัด คือ ในพื้นที่บริเวณปากคลองแนวป่าชายเลน ใกล้ปากแม่น้ำหรือในคลอง เช่น พื้นที่บริเวณแหล่งรวมของปากคลองมักจะเป็นแหล่งเกิดของ หอยแครงและหอยหลายชนิดรวมถึงปลาตุกรวมถึงปลาอีกหลายชนิดซึ่งมักจะเข้าไปวางไข่ในคลอง และปูทะเลจะเข้าไปวางไข่ในบริเวณชายฝั่ง บริเวณพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีลำคลองสายต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอนซึ่งมีความสำคัญต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ในอ่าวเป็นอย่างมากเพราะเป็นทั้ง แหล่งอาหารและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้อมูลสถานการณ์การพัฒนาในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในแต่ละยุคเพื่อ เป็นฐานข้อมูลการวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและข้อมูลแหล่งอาหารในพื้นที่ อ่าวบ้านดอนพบว่าการพัฒนาแต่ละยุคมีผลกระทบต่อสถานการณ์แหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ที่น่าสนใจคือ ยุคประมงพื้นบ้าน ถือได้ว่ามีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ ทุกคนสามารถหาอาหาร จากธรรมชาติได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ จากนั้นเข้าสู่ยุคทดลองการเพาะเลี้ยงและสัมปทาน ป่าชายเลน พบว่าพื้นที่แหล่งอาหารในชุมชนบางส่วนเริ่มหายไปจากอ่าวบ้านดอน คนในชุมชน แต่ละพื้นที่เริ่มหาอาหารได้น้อยลงแต่ก็ยังสามารถหาได้เพียงพอต่อการบริโภคและขายสร้างรายได้ ยุคประมงพาณิชย์ ช่วงนี้เริ่มมีการใช้เครื่องมือประมงเพื่อจับสัตว์น้ำที่ทันสมัยแต่เริ่มหาอาหาร ได้น้อยลง เมื่อถึงยุคนากุ้ง เริ่มมีการขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้งไปยังอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน ยุคนี้เริ่มหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติได้น้อยลง ความต้องการจับสัตว์น้ำทะเลเพื่อการบริโภคและ ส่งขายไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด อาหารทะเลส่วนใหญ่มาจากฟาร์มเพาะเลี้ยงซึ่งบางส่วน มีการปนเปื้อนสารเคมี จากนั้นเข้าสู่ยุคคอกหอยและการพัฒนาพื้นที่ทางทะเล ยุคนี้มีการส่งเสริม การเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติจากกลุ่มนายทุนใหญ่ซึ่งมีการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งแบบระบบปิด มีการ สัมปทานพื้นที่เลี้ยงหอยแครงในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน ยุคนี้อาหารทะเลจากแหล่งธรรมชาติ

หาได้น้อยลง สัตว์น้ำทะเลบางชนิดแทบหาไม่ได้ ราคาอาหารทะเลสูงขึ้นและไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคต้องเลือกซื้ออาหารทะเลจากฟาร์มเป็นส่วนใหญ่

สำหรับสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอนที่มิวจัดศึกษาเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สภาพพื้นที่และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนซึ่งมิวสามารถสรุปได้ว่าปัญหาในพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีหลายด้านคือ ปัญหาการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน การใช้เครื่องมือผิดประเภท การใช้มาตรการควบคุมและกฎหมายที่ไม่ชัดเจน การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำประโยชน์ การสนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทำให้เกิดการเปลี่ยนทิศทางการไหลของกระแสน้ำและการทำลายตะกอนดินบริเวณต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งธาตุอาหารที่สำคัญของสัตว์น้ำ ปัญหาโครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านและทรัพยากรชายฝั่งอ่าวบ้านดอน ปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่งสาเหตุสำคัญมาจากการพัฒนาและใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำตะกอนไม่เป็นไปตามธรรมชาติทำให้กระแสน้ำ กระแสน้ำมีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหามลภาวะทางทะเลปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และปัญหาการบูรณาการงานของแต่ละหน่วยงานที่ยังทำงานแบบแยกส่วน

จากสถานการณ์ปัญหามลกระทบที่เกิดขึ้นกับอ่าวบ้านดอนทำให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรทั้งในและนอกพื้นที่หลายกลุ่มเข้ามาดำเนินงานในพื้นที่อ่าวบ้านดอน โดยมีเป้าหมายเพื่อปกป้อง พื้นฟูพื้นที่อ่าวบ้านดอน นอกจากนี้ยังเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง การส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตการประกอบอาชีพ การรณรงค์เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีทั้งกลุ่มองค์กรภายนอกและกลุ่มอนุรักษ์ในชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน พบว่า การดำเนินงานอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนของภาคส่วนต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นการปกป้องแหล่งอาหารที่สำคัญในพื้นที่อ่าวบ้านดอนด้วย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่ พบว่ามีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์หลากหลายรูปแบบโดยการประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน มิวจัดได้มีการแบ่งกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนแต่ละกลุ่มตามรูปแบบการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น

4 กลุ่ม คือ การผลิตแบบรายบุคคล การผลิตแบบรายกลุ่ม การผลิตผ่านศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ ในชุมชนและการผลิตในเชิงธุรกิจ ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้มีการพัฒนาเป็น เครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอนเพื่อดำเนินงานร่วมกันต่อไป

สำหรับกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนนั้นพบว่า กลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจบริโภคอาหารอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจและเป็นกลุ่มที่รักสุขภาพ รู้ถึงถึงโทษภัยของอาหารที่มีสารเคมีปนเปื้อน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และยังมีความเข้าใจถึง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงในเรื่องแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์กับระบบนิเวศน์ ผู้บริโภคอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่ม ที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพกลุ่มนี้มีความสนใจเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์มากเพราะร่างกาย มีปฏิกิริยาต่อสารเคมี หากได้รับอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีจะส่งผลกระทบต่อระบบร่างกาย อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการเลือกบริโภคอาหารอินทรีย์ของคนกลุ่มนี้จึงมีความพิถีพิถันมาก นอกจากนี้ ยังมีผู้บริโภคอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสนใจบริโภคอาหารอินทรีย์แต่ไม่ได้ใส่ใจมากนัก คือหากมี จำหน่ายก็จะซื้อบริโภค แต่หากไม่มีก็สามารถซื้อพืชผักและอาหารทั่วไปได้ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้จะมี เป็นจำนวนมาก

การดำเนินงานที่มิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลเทศกาลอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งพบว่า แต่ละอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีนโยบายกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละอำเภอได้บริโภค อาหาร ที่ดีปลอดภัย ส่งเสริมให้ประชาชนมีความใส่ใจต่อสุขภาพและพยายามส่งเสริมให้แต่ละชุมชน ร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนด้วย จึงมีการจัดกิจกรรม เทศกาลอาหารในแต่ละอำเภอเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผลิตได้ขายสินค้าให้กับผู้บริโภคได้โดยตรง

ในเรื่องการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนนั้น ทีมวิจัยได้ร่วมกับกลุ่มตัวแทนในแต่ละชุมชนจัดเวทีผู้ผลิตอาหารอินทรีย์พบผู้บริโภคเพื่อร่วมกัน หาแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อหาอาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตได้โดยตรงและ เป็นการประสานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งจากการร่วมระดมความคิดเห็น เพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค พบว่าแนวทางการพัฒนาเครือข่าย ผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่ อำเภอบ้านดอน คือ สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาพพื้นที่อำเภอบ้านดอน ส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ได้มีกิจกรรมการผลิตอาหารอินทรีย์ ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นกลุ่ม ประมงใช้เครื่องมือประมงที่ถูกต้องกฎหมาย ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารทะเล(ประมง)ร่วมกำหนด กฎระเบียบการจับสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมแนวคิดผู้ผลิตในเรื่องการอนุรักษ์และสนับสนุน ให้มีพื้นที่กลางในการจำหน่ายสินค้า ส่งเสริมการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ ผนวกค

ให้กลุ่มผู้ผลิตใช้เมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่นและส่งเสริมการแปรรูปสินค้าอาหารอินทรีย์ที่สะอาด ปลอดภัย
มีคุณภาพ

สำหรับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน พบว่า
ต้องมีการสร้างความเข้าใจแนวคิดการบริโภคอาหารอินทรีย์ สนับสนุนผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้า
รู้แหล่งที่มา พัฒนาแนวคิดเรื่องการบริโภคอาหาร เพิ่มความเข้าใจและมั่นใจให้กับผู้บริโภคในเรื่อง
มาตรฐานกระบวนการผลิต สร้างความตระหนักให้กับกลุ่มผู้บริโภคเรื่องความสำคัญในการปกป้อง
สิทธิของตนเอง ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้บริโภคและสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีกิจกรรม
การดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

อีกประการหนึ่งที่สำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคคือ
การพัฒนาตลาด จากการศึกษาวิจัยพบว่าการจัดการตลาดในเครือข่ายผู้บริโภคอาหารปลอดภัย
พื้นที่อำเภอบ้านดอนมีหลากหลายรูปแบบอันเนื่องมาจากอำเภอบ้านดอนมีความหลากหลายซึ่งทีมวิจัย
พบว่ามีระบบตลาดที่น่าสนใจคือ 1) ระบบตลาดแบ่งปัน เน้นการแบ่งปันหรือขายให้กันในราคา
ย่อมเยาไม่เน้นการเงิน เป็นระบบที่ใกล้ชิดที่สุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับเครือข่าย ซึ่งมีการนำผลผลิต
อาหารที่ปลอดภัยมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันให้ 2) ระบบตลาดชุมชน เน้นการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนและ
ขายให้กันภายในชุมชน 3) ระบบตลาดสีเขียว/ตลาดเฉพาะกิจ เน้นการผลิตอาหาร สินค้า และ
ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนแล้วนำผลผลิตของชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกเพื่อให้ผู้บริโภคทั่วไปที่
อยู่ในเมืองหรือกลุ่มชุมชนอื่น ๆ ได้มีทางเลือกในการบริโภคอาหารอินทรีย์ที่มีแหล่งผลิตมาจากพื้นที่
อำเภอบ้านดอนการขายบางครั้งไปจัดขายในงานที่จัดขึ้นเป็นวาระพิเศษ 4) ระบบตลาดกลาง เน้นการ
จัดการที่มีระบบเพิ่มขึ้นเป็นการลดภาระของผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในการจำหน่ายสินค้า ซึ่งจะมีกลุ่มองค์กร
กลางที่สามารถนำอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนไปจำหน่ายถึงมือผู้บริโภคโดยยังคงเน้นแนวคิด
เรื่องการเรียนรู้เลือกบริโภคอาหารปลอดภัย รู้แหล่งที่มาของอาหาร

การจัดการตลาดอาหารอินทรีย์นั้นพบว่าผลผลิตด้านการเกษตรและอาหารอินทรีย์แปรรูป
ยังขาดตลาด ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ทำให้ช่องทางการจำหน่าย
ตลอดจนการสร้างค่านิยมต่อผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์
ยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สินค้าเสียหายก่อนถึงมือผู้บริโภค รวมถึงปัญหาการกระจายสินค้า
ยังไม่มีระบบที่เอื้อต่อการส่งผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคได้เพราะแหล่งผลิตอยู่ไกลทำให้ผู้บริโภคต้องรอ
สินค้าเป็นเวลานานหากผู้ผลิตสามารถสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภคเรื่องอาหารปลอดภัย
อาหารอินทรีย์ รวมถึงมีบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และสามารถสร้างความมั่นใจในเรื่องจำนวนสินค้า
ที่เพียงพอให้กับกลุ่มผู้บริโภค พัฒนาระบบการตลาดชุมชนที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับ

ตลาดชุมชนอื่น เพื่อการรวมพลังส่งเสริมการค้าด้านอาหารปลอดภัยและการท่องเที่ยวชุมชนได้จะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภค เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยได้

สำหรับแนวทางการร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน นั้น พบว่า ควรมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ การทำให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอินทรีย์ที่ปลอดภัย เหมาะสม จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถพัฒนาไปสู่ความร่วมมือและสร้างเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้ นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพราะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีความสำคัญทั้งพื้นที่ เพื่อเป็นการรักษาและฟื้นฟูแหล่งอาหารทางธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืน

อีกประการหนึ่ง คือการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนให้มีกลุ่มอาสาสมัครบอกเล่าข้อมูลเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์ รวมถึงการให้ข้อมูลเรื่องแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้บริโภคทราบแหล่งข้อมูลในการเลือกซื้ออาหารแต่ละประเภทได้ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมผู้ผลิตพบผู้บริโภคในแต่ละพื้นที่ แต่ละอำเภอ ผ่านรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมให้มีระบบเครือข่ายตลาดอาหารอินทรีย์ที่สามารถส่งสินค้าอาหารอินทรีย์ประเภทต่าง ๆ ให้ถึงกลุ่มผู้บริโภคได้

แนวทางสำคัญอีกประการหนึ่งคือส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคเนื่องในโอกาสต่างๆ เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้มีโอกาสร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารทางธรรมชาติที่มีความสำคัญและร่วมพัฒนาข้อเสนอสู่ประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร โดยส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้ร่วมประชุมออกแบบและพัฒนาข้อเสนอในเรื่องการปกป้องแหล่งอาหาร รวมถึงเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสร่วมนำเสนอแนวคิด และหาแนวทางในการปกป้องแหล่งอาหาร รวมถึงการส่งเสริมเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหารให้เราทุกคนสามารถบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีคุณภาพ ปลอดภัยเคมี มีปริมาณอาหารบริโภคอย่างเพียงพอต่อความต้องการและร่วมรักษาแหล่งอาหารในธรรมชาติให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างยั่งยืนต่อไป

รายงานการวิจัยฉบับนี้ ทีมวิจัยได้ร่วมสรุปผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นตลอดการดำเนินโครงการ 1 ปี คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2556 - วันที่ 30 กันยายน 2557 สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการนี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาข้อมูลเรื่องสถานการณ์แหล่งอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน ทำให้สามารถพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเรื่องอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

ได้อย่างเป็นรูปธรรม และเอกสารนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและคณะครู
ที่มีความสนใจจะเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน ซึ่งสามารถจะพัฒนา
ต่อยอดการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ทีมวิจัย

โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน
โดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภค จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทที่ 1

บทนำ

กลุ่มเยาวชนเครือข่ายผู้บริโภค จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2553 สมาชิกกลุ่มประกอบด้วยเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งผ่านการร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภค สำนักงานผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีหลังจากร่วมงานระยะหนึ่ง ทางสำนักงานผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนรวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการบริโภคอย่างเท่าทันภายใต้การสนับสนุนของเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเยาวชนได้ดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การตรวจสอบคุณภาพอาหารโภชนาการในโรงเรียน ตรวจสอบอาหารหน้าโรงเรียน รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการเลือกซื้อขนมปลอดภัยสำหรับเด็ก การให้ความรู้เรื่องการอ่านฉลากอาหารที่ถูกต้อง ณรงค์การกินขนมไทยลดขนมถุงและลดอาหารประเภทหวานมันเค็ม การติดตามสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก กิจกรรมสอนน้องทำหนังสือทำมือ ขวนเพื่อนออกกำลังกาย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ การจัดเวทีเสวนาเพื่อให้เยาวชนและเพื่อนเครือข่ายผู้บริโภคในจังหวัดได้รับทราบสถานการณ์การบริโภคอาหารปลอดภัย รวมถึงการดูแลสุขภาพและให้ความสำคัญกับการกินอาหารท้องถิ่น กินอาหารรู้แหล่งที่มา กินตามฤดูกาล เคารพธรรมชาติ เลือกซื้ออาหารที่มีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยและมีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย

จากการดำเนินงานของเครือข่ายผู้บริโภค จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าสถานการณ์ปัญหาอาหารไม่ปลอดภัยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีมากขึ้น เห็นได้ชัดจากการสำรวจสอบถามและจัดทำข้อมูลของกลุ่มเยาวชนในเรื่องขนมที่วางขายหน้าโรงเรียนพบว่าส่วนใหญ่เป็นขนมถุง ขนมขบเคี้ยว ไม่มีประโยชน์นอกจากนี้ยังมีจำนวนเรื่องร้องเรียนที่ส่งมายังสำนักงานเครือข่ายผู้บริโภคในจังหวัดเพิ่มขึ้นพบว่าในจังหวัดมีเด็กป่วยจากการกินอาหารที่ไม่สะอาดเกือบทุกเดือน สำหรับอาหารในท้องตลาดพบว่ากึ่งหนึ่งที่จำหน่ายในจังหวัดส่วนใหญ่ใส่สี พบสารเคมีปนเปื้อนในอาหารประเภทผักเนื้อสัตว์ สารเคมีในข้าวและสัตว์น้ำ บางส่วนปนเปื้อนสารฟอร์มาลีนและเชื้ออีโคไล ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเกิดอาการอาหารเป็นพิษและพบว่าตลาดอาหารอยู่ในมือของธุรกิจอาหารขนาดใหญ่ ซึ่งกำหนดพฤติกรรมกรบริโภคอาหารของผู้บริโภค ทำให้วงจรอาหารซับซ้อนมากขึ้น ส่วนใหญ่อาหารมาจากพื้นที่ไกลๆจนไม่สามารถตรวจสอบหรือยืนยันได้ว่าอาหารชนิดนั้นผลิตมาจากไหน ใครเป็นผู้ผลิต กระบวนการผลิตเป็นอย่างไรบ้าง และยังส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการร้านค้าย่อยๆในตลาดท้องถิ่นอีกด้วย

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคส่วนหนึ่งมีความต้องการอาหารปลอดภัยเนื่องจากบางคนประสบปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการบริโภคอาหารไม่ปลอดภัย หลายคน

เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจเรื่องสุขภาพจึงอยากจะทำอาหารพืชผักที่ปลอดสารพิษมารับประทานและต้องการจะอุดหนุนกลุ่มชาวบ้านร้านค้าในท้องถิ่นที่ผลิตอาหารปลอดภัย แต่ผู้บริโภคกลุ่มนี้ยังไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ผลิตแหล่งอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัยรวมถึงตลาดที่สามารถหาซื้อสินค้าอาหารปลอดสารพิษและการรับรองความปลอดภัยของอาหารตั้งแต่กระบวนการผลิตที่ปลอดภัยและมีความใส่ใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม

สำหรับในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้น เราพบว่ามีความศักยภาพในการผลิตอาหารได้เป็นอย่างดี ด้วยระบบนิเวศที่หลากหลายตั้งแต่ภูเขาถึงทะเล ซึ่งทุกพื้นที่สามารถผลิตอาหารได้ทั้งพืชผัก เนื้อสัตว์กระทั่งถึงอาหารทะเลโดยเฉพาะพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของคนในจังหวัด พบว่าชุมชนรายรอบอ่าวบ้านดอนได้ผลิตอาหารที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น สัตว์น้ำ ข้าว ผัก ผลไม้ รวมถึงสินค้าแปรรูปซึ่งเป็นอาหารจากธรรมชาติที่ปลอดภัย เช่น อำเภอยะยา มีแหล่งปลูกข้าวในพื้นที่นาอินทรีย์จัดทำข้าวกล้องที่มีคุณภาพ มีการเลี้ยงเปิดแบบธรรมชาติเพื่อทำไข่เค็ม อำเภอท่าฉาง อำเภอคอนสัก มีกลุ่มทำกะปิจากกุ้งเคยปลอดสารเคมี ที่มีชื่อเสียง ส่วนพื้นที่อำเภอท่าชนะ อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ มีการแปรรูปอาหารทะเลที่สะอาด ปลอดภัย ทั้งปลาเค็มตากแห้ง กุ้งแห้ง หมึกแห้ง เป็นแหล่งผลิตผัก ผลไม้ที่สำคัญเป็นต้น ชุมชนเหล่านี้หลายชุมชนนอกจากจะทำการผลิตอาหารปลอดภัยจากธรรมชาติแล้วยังได้ร่วมกันปกป้องฟื้นฟูฐานทรัพยากรในอ่าวบ้านดอนด้วย แต่กลับพบว่าผลผลิตที่ผลิตได้กลับถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางในตลาดรองรับ ผลผลิตที่มีคุณภาพปลอดภัยถูกนำมาขายรวมกับที่ผลิตทั่วไปในท้องตลาด

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทางกลุ่มเยาวชนเครือข่ายผู้บริโภค มีความสนใจจะศึกษารวบรวมข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน เพื่อสื่อสารให้กลุ่มผู้บริโภคทราบและมีทางเลือกในการบริโภค นอกจากเป็นการสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์หรืออาหารที่ปลอดภัยโดยตรงแล้วยังเป็นการสร้างโอกาสให้กลุ่มผู้บริโภคในเมืองได้มีโอกาสพบปะผู้ผลิตเพื่อสร้างความเข้าใจวิถีการผลิต เส้นทางสินค้าและร่วมกันสร้างมาตรฐานสินค้า การกำหนดราคาที่เป็นธรรม การคิดค้นระบบการจัดการตลาดที่เหมาะสม รวมถึงการหนุนเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ของชาวบ้านในชุมชน ทางกลุ่มฯจึงร่วมพัฒนาข้อเสนองานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน โดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีความมุ่งหวังเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ที่มีอยู่ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน สื่อสารขยายผลข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ให้ผู้บริโภคได้รับทราบและสามารถเลือกบริโภคอาหารปลอดภัยไร้สารเคมีได้โดยตรงจากแหล่งผลิต เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์จากกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคนำไปสู่การหาแนวทางความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ที่สำคัญให้มีความยั่งยืนปลอดภัยสำหรับทุกคน

คำถามการวิจัย

1. สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอบ้านดอนที่เป็นปัจจัยเอื้อในการผลิตอาหารเป็นอย่างไรบ้าง
2. แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนในปัจจุบันมีอะไรบ้าง มีที่ใด ?
3. แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบและปัจจัยเอื้อในการผลิตอาหารในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน
2. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์และกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนในการสนับสนุนให้เกิดการดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งมีการผสมระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้และแนวทางปฏิบัติในพื้นที่

นิยามศัพท์

- อาหารอินทรีย์ หรือ อาหารออร์แกนิก (organic food) หมายถึง อาหารที่ได้จากผลิตผลทางการเกษตรที่ไม่ใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร (pesticides) เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช การฉายรังสี (food irradiation) และไม่ใช้สายพันธุ์ที่ตัดต่อพันธุกรรม
- อาหารปลอดภัย หมายถึง อาหารไม่ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นแก่ผู้บริโภคเมื่อกินอาหารนั้น โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องมีการจัดเตรียมปรุงผสมและกินอย่างถูกต้องตามที่มุ่งหมายสำหรับอาหารนั้นๆ ด้วย การที่อาหารจะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับผู้บริโภคได้นั้นก็เนื่องมาจากอาหารนั้นได้มีการปนเปื้อนของตัวก่ออันตรายเอง
- ความปลอดภัยทางอาหาร (food safety) หมายถึง การจัดการให้อาหาร และสินค้าเกษตรที่นำมาเป็นอาหารบริโภคสำหรับมนุษย์มีความปลอดภัย โดยไม่มีลักษณะเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์

ตามกฎหมายว่าด้วยอาหารและตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้บริโภคปลอดภัยจากอันตรายที่มาจากอาหาร (food hazard)

- **เครือข่ายเยาวชนผู้บริโภค** หมายถึง กลุ่มเยาวชนแกนนำในพื้นที่การทำงานของเครือข่ายผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งกระจายตัวอยู่ในอำเภอต่างๆ มีการทำงานผู้บริโภคเชื่อมร้อยกันหลากหลายประเด็น เช่น อาหารปลอดภัย การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค การเรียนรู้เท่าทันสื่อ เป็นต้น

- **ผู้บริโภค** หมายถึง ผู้ซื้อ ผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการและหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

- **ความมั่นคงทางด้านอาหาร** หมายถึง การที่ทุกคนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอปลอดภัยและมีโภชนาการทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจในการตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจทางอาหารของพวกเขา เพื่อการมีชีวิตและสุขภาวะที่ดี

- **อาหารปลอดภัย** คือ อาหารที่ไม่มีการเจือปนจากสารเคมี ทั้งในส่วนวัตถุดิบและบรรจุภัณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งอาหารปลอดภัยยังรวมถึงการรู้แหล่งที่มาของอาหาร กระบวนการผลิต ผู้บริโภคสามารถมั่นใจได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่ตนรับประทานเข้าไปนั้นไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมี

พื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่ 7 อำเภอตามแนวเขตรอบอ่าวบ้านดอนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ อำเภอไชยา อำเภอบ้านนาสาร อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสักรวมถึงพื้นที่อำเภอท่าชนะซึ่งเป็นทะเลเปิดอยู่ในแนวเขตเดียวกับพื้นที่อ่าวบ้านดอน

กระบวนการดำเนินงาน

เตรียมความพร้อม / สร้างความเข้าใจทีมวิจัย

1. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
2. เวทีประชุมชี้แจงโครงการ

พัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

1. ฝึกอบรมแกนนำเยาวชนในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (การเก็บรวบรวมข้อมูล)
2. ฝึกอบรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (ละครสร้างปัญญา)

ศึกษาแหล่งอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภค

1. ลงพื้นที่ศึกษารวบรวมข้อมูลฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่ตามแนวเขตรอบอ่าวบ้านดอน 7 อำเภอ อำเภอละ 2 ครั้ง

- ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล
 - ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติม
2. สรุปผลข้อมูลฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณอ่าวบ้านดอนซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ และข้อมูลความต้องการของผู้บริโภค
- เวทีสรุปข้อมูล

ปฏิบัติการผู้ผลิตพบผู้บริโภค

1. เวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภค (สร้างความเข้าใจ / หาแนวทางการทำงานร่วมกัน)
 - เวทีพื้นที่ 5 เวที (เวทีในพื้นที่ อาหารทะเล / ข้าว / ผัก)
 - เวทีเครือข่ายผู้ผลิตพบผู้บริโภค (กินรูราก)
2. เวทีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์
 - เวทีการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน เพื่อร่วมดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งผลิต อาหารอินทรีย์

สรุปผลการดำเนินงาน

1. เวทีสรุปผลการดำเนินงาน
2. จัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินงาน
3. จัดทำรายงานการวิจัย

จัดทำสื่อเผยแพร่ ขยายผล

1. สื่อในพื้นที่ (เวทีนำเสนอผลการดำเนินงาน / สื่อละครสร้างปัญญา “บ้านดอน – บ้านเรา”)
2. สื่อส่วนกลาง (เอกสาร แผ่นพับ แผนที่เครือข่ายผู้ผลิต / สื่อนิทรรศการ/สื่อวิดีโอ แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน)
3. เวทีนำเสนอผลการดำเนินงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. มีฐานข้อมูลสถานการณ์ทรัพยากรในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนสามารถนำมาวิเคราะห์แนวโน้มแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่ได้
2. มีฐานข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ และกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน
3. เกิดแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในการสนับสนุนให้เกิดการดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนอย่างมีส่วนร่วม

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดความร่วมมือในการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน
2. เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาฐานทรัพยากรแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อำเภอบ้านดอน โดยบทบาทของผู้ผลิต ผู้บริโภค และกลุ่มเยาวชนแต่ละพื้นที่ (7 อำเภอ)
3. เกิดการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัยไปยังกลุ่มผู้บริโภคทั้งในและนอกพื้นที่

ทีมวิจัย

1. นางสาวสิรินา	เพชรรัตน์	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาวสาวิตรี	ไทยเชื้อ	ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการ
3. นางสาวระพีพรรณ	ทองวิเศษ	อำเภอพุนพิน
4. นายโกมล	แสงฉายา	อำเภอท่าชนะ
5. นายกิตติพงษ์	นาสูงเนิน	อำเภอท่าชนะ
6. นางสาวจันทร์ทิมา	ใสสะอาด	อำเภอไชยา
7. นางสาวอุษณี	อินโต	อำเภอไชยา
8. นางสาวกนกภรณ์	รักเขียว	อำเภอท่าฉาง
9. นางสาวศิริณา	แก้วสืบ	อำเภอเมือง
10. นางสาวทิพย์วรรณ	ตรีมาลา	อำเภอเมือง
11. นางสาวประวิมากร	ชาวสมุทร	อำเภอดอนสัก
12. นายบรรณรักษ์	นุ่มสังข์	อำเภอดอนสัก
13. นายศิริพงษ์	เวชสุวรรณ	อำเภอกาญจนดิษฐ์
14. นายจิรวัฒน์	ยศเมธ	อำเภอกาญจนดิษฐ์
15. นายจตุรงค์	ล้อมลิ้ม	อำเภอพุนพิน

ที่ปรึกษาโครงการ

1. อาจารย์บัวผืน	โตทรัพย์	คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
2. นางชนิษฐา	รักเขียว	แกนนำชุมชนเครือข่ายผู้บริโภคอำเภอท่าฉาง
3. นายลิขิต	ดิษยนาม	แกนนำชุมชนเครือข่ายผู้บริโภคอำเภอไชยา
4. นายเจือ	ศิวายพราหม์	แกนนำชุมชนเครือข่ายผู้บริโภคอำเภอท่าชนะ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 บริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แผนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มักจะเรียกกันด้วยชื่อสั้น ๆ ว่า "สุราษฎร์" ใช้ตัวย่อ "สฎ" เป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 6 ของประเทศ และมีประชากรหนาแน่นอันดับ 59 ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์โบราณคดีเก่าแก่ รวมถึงยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่ในฝั่งตะวันออกของภาคใต้โดยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายทั้งที่ราบสูง ภูมิประเทศแบบภูเขา รวมทั้งที่ราบชายฝั่ง มีพื้นที่ครอบคลุมถึงในบริเวณอ่าวไทย ทั้งบริเวณที่เป็นทะเลและเป็นเกาะ

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวนเกาะในเขตพื้นที่จังหวัดมากถึง 108 เกาะ นับว่ามากที่สุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศ รองมาจากจังหวัดพังงามี 155 เกาะ และจังหวัดภูเก็ตมี 154 เกาะ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยใช้พื้นที่ในการ

ทำการเกษตรประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนี้ ยังประกอบอาชีพทางด้านปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม รวมทั้งมีการทำเหมืองแร่ด้วย

สถานที่สำคัญภายในจังหวัดนั้น มีทั้งแหล่งโบราณสถาน เช่น พระบรมธาตุไชยา พระธาตุศรีสุราษฎร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยา ซากเมืองโบราณสมัยอาณาจักรศรีวิชัย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทั้งอุทยานแห่งชาติทางบกและอุทยานแห่งชาติทางทะเล น้ำตก เกาะแม่น้ำ เชื้อน วัด และพระอารามหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสืบสานประเพณีที่สำคัญของชาวใต้ คือประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่าและแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานอีกด้วย

1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

สภาพภูมิประเทศจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ โดยมีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 6 ของประเทศ และอันดับ 1 ของภาคใต้ โดยมีจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกัน ดังนี้

- ด้านทิศเหนือ ติดกับจังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร และอำเภอไทย
- ด้านทิศใต้ ติดกับจังหวัดกระบี่และจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ด้านทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและอำเภอไทย
- ด้านทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดพังงาและระนอง

ทะเลฝั่งอ่าวไทยนั้นมีชายฝั่งยาวประมาณ 156 กิโลเมตร โดยมีเกาะที่อยู่ภายในเขตการปกครองของจังหวัดได้แก่ เกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทองและยังมีเกาะน้อยใหญ่อีกมากมายเช่น เกาะนางยวน เกาะเต่า เกาะนกเขา เป็นต้น จึงได้ชื่อว่าเมืองร้อยเกาะ

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา ประมาณ 49% ของพื้นที่จังหวัด มีเทือกเขาสูงทอดยาวตามแนวเหนือใต้ของพื้นที่ สำหรับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุราษฎร์ธานีสรุปได้ดังนี้

- ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงภูเขาสลับซับซ้อน ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม พระแสง พนม ท่าช้าง ไชยา ท่าชนะ เวียงสระ ชัยบุรี และ วิภาวดี
- ภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองและพุนพิน
- ภูมิประเทศที่เป็นที่ราบสูงด้านตะวันออก ได้แก่ พื้นที่อำเภอดอนสัก กาญจนดิษฐ์ เวียงสระ และบ้านนาสาร
- ภูมิประเทศที่เป็นที่ราบสูงตอนกลาง ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมือง พุนพิน เคียนซา พระแสง พนม บ้านนาเดิม ท่าชนะ ท่าช้าง และไชยา
- ภูมิประเทศที่เป็นเกาะในอ่าวไทย ได้แก่พื้นที่เกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทองและเกาะบริวาร รวม 42 เกาะ

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากทำเลที่ตั้งอยู่ระหว่างสองฝั่งมหาสมุทร จึงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเกิดบริเวณอันดามันบ้างเป็นครั้งคราว เนื่องจากมีแนวเทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขาภูเกิด และเทือกเขานครศรีธรรมราช แถบบริเวณจังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวช่วยลดอิทธิพลลมมรสุมดังกล่าว จังหวัดสุราษฎร์ธานีจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนใหญ่ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือปกติจะมีแหล่งกำเนิดบริเวณทะเลจีนใต้ และอ่าวไทยทำให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทยและมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดีย จึงมีช่วงฤดูฝนยาวนานระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม

1.5 แหล่งน้ำธรรมชาติ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีลุ่มน้ำใหญ่น้อย จำนวน 14 ลุ่มน้ำ แต่ละลุ่มน้ำมีแม่น้ำและร่องน้ำหลายสายทุกสายล้วนไหลลงสู่อ่าวไทยทางทิศตะวันออก แม่น้ำในสุราษฎร์ธานีตัดขวางคาบสมุทรออกสู่ทะเลด้านตะวันออกในอดีตอาศัยเครือข่ายแม่น้ำเดินทางติดต่อถึงกันและติดต่อกับเมืองชายฝั่งแม่น้ำที่มีลักษณะทางอุทกวิทยาที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ แม่น้ำตาปี แม่น้ำพุมดวง ซึ่งเป็นเส้นเลือดใหญ่ของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี แม่น้ำที่สำคัญของจังหวัดมี 2 สายคือ

แม่น้ำตาปี เกิดจากเทือกเขานครศรีธรรมราช ไหลผ่านอำเภอชัยบุรี อำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระ อำเภอกะเนียง อำเภอบ้านนาสาร อำเภอบ้านนาเดิม อำเภอพุนพิน และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมือง มีความยาวประมาณ 230 กิโลเมตร ปริมาณน้ำเฉลี่ย 5,900 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

แม่น้ำพุมดวง เกิดจากคลองแสง คลองศก และคลองยันไหลผ่าน อำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอท่าฉาง บรรจบกับแม่น้ำตาปีที่อำเภอพุนพิน ความยาวประมาณ 80 กิโลเมตร ปริมาณน้ำเฉลี่ย 6,600 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

1.6 การปกครองส่วนภูมิภาค

จังหวัดสุราษฎร์ธานีแบ่งการปกครองออกเป็น 19 อำเภอ 131 ตำบล 1,028 หมู่บ้าน มีรายชื่ออำเภอดังนี้

1) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี	11) อำเภอกาญจนดิษฐ์
2) อำเภอดอนสัก	12) อำเภอเกาะสมุย
3) อำเภอเกาะพะงัน	13) อำเภอไชยา
4) อำเภอท่าชนะ	14) อำเภอคีรีรัฐนิคม
5) อำเภอบ้านตาขุน	15) อำเภอพนม
6) อำเภอท่าฉาง	16) อำเภอบ้านนาสาร

7) อำเภอบ้านนาเดิม	17) อำเภอเคียนซา
8) อำเภอเวียงสระ	18) อำเภอพระแสง
9) อำเภอพุนพิน	19) อำเภอชัยบุรี
10) อำเภอวิภาวดี	

1.7 ประชากรในจังหวัด

จำนวนประชากร 1,040,230 คน ข้อมูล ณ ปี 2557 โดยสามารถแยกตามรายอำเภอได้ดังนี้

1) เมืองสุราษฎร์ธานี	จำนวน	175,140	คน
2) กาญจนดิษฐ์	จำนวน	103,942	คน
3) พุนพิน	จำนวน	93,006	คน
4) บ้านนาสาร	จำนวน	70,712	คน
5) พระแสง	จำนวน	68,349	คน
6) เกาะสมุย	จำนวน	63,592	คน
7) เวียงสระ	จำนวน	61,206	คน
8) ท่าชนะ	จำนวน	54,243	คน
9) ไชยา	จำนวน	50,539	คน
10) เคียนซา	จำนวน	48,080	คน
11) คีรีรัฐนิคม	จำนวน	43,745	คน
12) พนม	จำนวน	38,232	คน
13) ดอนสัก	จำนวน	37,168	คน
14) ท่าฉาง	จำนวน	33,395	คน
15) ชัยบุรี	จำนวน	27,390	คน
16) บ้านนาเดิม	จำนวน	23,900	คน
17) เกาะพะงัน	จำนวน	16,433	คน
18) บ้านตาขุน	จำนวน	15,933	คน
19) วิภาวดี	จำนวน	15,225	คน

1.8 เศรษฐกิจ

ประชากรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ยประมาณ 138,034 บาทต่อปี (ข้อมูล ปี 2557 จากสำนักงานจังหวัด) โดยส่วนมากจะประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ โดยใช้ที่ดิน เพื่อทำการเพาะปลูกประมาณ 45% ของพื้นที่ทั้งหมด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว เงาะทุเรียน และกาแฟ นอกจากนั้น ยังมีการเลี้ยงปศุสัตว์และ

การทำประมง โดยปลุสัตว์ที่นิยมเลี้ยงกันมาก เช่น โค กระบือ สุกร ไก่ แพะ โดยปลุสัตว์ที่มีมูลค่าผลผลิตมากที่สุด คือ โค สุกร ไก่ กระบือ และเปิดตามลำดับ ส่วนด้านการประมง มีทั้งการประมงน้ำเค็ม น้ำกร่อย การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และการประมงน้ำจืด ทางด้านอุตสาหกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากผลผลิตทางเกษตรกรรม เช่น อุตสาหกรรมปลาป่น อาหารทะเลแช่แข็ง อาหารทะเลกระป๋อง น้ำมันปลาสดดิบ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพารา จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประมาณ 730 โรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีการให้สัมปทานเหมืองแร่ โดยแร่ที่สำคัญในจังหวัด ได้แก่ ยิบซัม โดโลไมต์ แอนไฮไดรต์ หินปูน ดินขาว และบอแรกซ์

1.9 ประเพณี วัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า และแข่งขันเรือยาว

ประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า และแข่งขันเรือยาว จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอีกชื่อหนึ่งก็คืองานเดือนสิบเอ็ด ซึ่งก็เป็นเวลาเดียวกับเทศกาลออกพรรษา กิจกรรมที่สำคัญได้แก่การประกวดเรือพระโดยจะมีทั้งรถพนมพระและเรือพนมพระ ซึ่งรถและเรือพนมพระ อาจจะตกแต่งประดับประดาด้วยการแกะสลัก หรือฉลุไม้ ตกแต่งจำลอง เสมือนฉากที่พระพุทธรเจ้ากลับมาจากสวรรค์ขึ้นดาวดึงในงานพิธีจะใช้คนลาก เชื่อว่าผู้ที่ได้ร่วมลากจูงรถหรือเรือพนมพระจะได้านิสงค์หลายประการ การจัดพุ่มผ้าป่าเป็นการจำลองพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าแสดงออกเป็นตอนๆ ด้วยการนำต้นไม้หรือกิ่งไม้ ประดับกับหลอดไฟสีต่างๆ บ้างก็จะจัดอุปกรณ์อื่นร่วมประกอบจาก ทั้งการเขียนภาพปั้นรูปดินเหนียว และตกแต่งด้วยเครื่อง อัฐบริขาร เช้าวันรุ่งของวันออกพรรษาจะได้นิมนต์พระมาทำพิธีทอดผ้าป่า

1.10 เทศกาลที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารในจังหวัด

ทีมวิจัยได้ร่วมศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์แกนนำในแต่ละอำเภอเพื่อเป็นฐานข้อมูลประกอบในเรื่องแหล่งอาหารในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

อำเภอท่าชนะ

เทศกาลกินปูม้า

งานเทศกาลกินปูม้าในพื้นที่อำเภอท่าชนะจัดขึ้นเพื่อรณรงค์ให้กลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่ เลือกซื้อหาอาหารทะเลที่สด สะอาด และมีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ถูกต้อง ภายใงานมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องวงจรชีวิตของปูม้า และนิทรรศการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมปล่อยพันธุ์ปูม้าคืนสู่ทะเลด้วย

อำเภอไชยา

งานไข่เค็มและของดีไชยา

งานไข่เค็มและของดีไชยา จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีช่วงประมาณเดือนสิงหาคม เป็นการเชิญชวนให้คนทั้งในและนอกพื้นที่ได้เลือกซื้ออาหารที่ขึ้นชื่อของอำเภอโดยเฉพาะไข่เค็มไชยา นอกจากนี้ยังมีอาหารพื้นบ้านของดีในพื้นที่มาสาธิตและจำหน่ายให้ผู้สนใจสามารถเลือกซื้อบริโภคได้ เช่น ผัดไทยไชยาและขนมพื้นบ้านอีกหลายชนิด

อำเภอท่าฉาง

งานของดีเมืองท่าฉาง

เทศกาลของดีเมืองท่าฉางจะมีการนำอาหารที่ขึ้นชื่อในอำเภอท่าฉางมาจัดแสดง สาธิตและจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาหารจากชุมชนทั้งพืชผัก สมุนไพร ข้าว ปลา อาหารแห้ง และขนมพื้นบ้านซึ่งเน้นอาหารพื้นบ้านในชุมชนรวมถึงอาหารทะเลตากแห้งและกะปิซึ่งมีชื่อเสียงในพื้นที่

อำเภอพนม

งาน Clean Food Good Test

งาน Clean Food Good Test จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอร่อย ปลอดภัย ที่สามารถรับประทานได้ในอำเภอ ภายในงานจะมีการนำอาหารจากแต่ละชุมชนมาจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้ลิ้มลอง มีทั้งพืช ผัก ผลไม้ ขนม ซึ่งภายในงานจะมีการสาธิตและการแข่งขันการทำอาหารพื้นบ้านด้วย

อำเภอเมืองฯ

งานสุราษฎร์ฟู้ดส์แฟร์

งานสุราษฎร์ฟู้ดส์แฟร์เป็นงานรวมร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอร่อย ปลอดภัย ที่สามารถรับประทานได้ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในงานจะมีการนำอาหารจากแต่ละอำเภอมาร่วมจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อตามความสนใจ มีทั้งพืชผัก ขนม แยกทางได้รวมถึงอาหารทะเลสดใหม่จากทะเล ซึ่งภายในงานจะมีการสาธิตการทำอาหารพื้นบ้านของจังหวัดด้วย

อำเภอกาญจนดิษฐ์

งานเทศกาลกินหอยนางรมและของดีกาญจนดิษฐ์

งานเทศกาลกินหอยนางรม เป็นงานที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มลองหอยนางรมสด ซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อของอำเภอกาญจนดิษฐ์และมีการสาธิตการทำอาหารหลากหลายเมนูจากหอยนางรม ทั้งไข่เจียวหอยนางรม แกงกะทิหอยนางรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารทะเล

ตากแห้งหลากหลายชนิดจากชุมชนมาวางจำหน่ายโดยเน้นอาหารปลอดภัย ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น ปลาเค็ม ปลาต้ม ไข่เค็ม กุ้งแห้ง หมักแห้ง กะปิ รวมถึงสินค้าโอท็อปประเภทต่างๆในชุมชน

อำเภอคอนสัก

งานเทศกาลอาหารและของดีเมืองคอนสัก

เทศกาลอาหารและของดีเมืองคอนสัก ส่วนใหญ่จะเน้นอาหารทะเล โดยเฉพาะความสดใหม่ของอาหาร ซึ่งวัตถุดิบต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในร้านอาหารภายในงานนั้นจะเป็นวัตถุดิบที่สดใหม่มาจากทะเล ซึ่งรักษาคุณค่าทางอาหารด้วยวิธีการธรรมชาติ

ที่มาของข้อมูล : <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดสุราษฎร์ธานี> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2557

: ทีมวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ประกอบการในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอนในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

ตอนที่ 2 บริบทพื้นที่ศึกษาในแนวเขตอ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลในแนวเขตพื้นที่อ่าวบ้านดอน 6 อำเภอ คือ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอดอนสัก และได้มีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อำเภอท่าชนะซึ่งเป็นพื้นที่ทะเลเปิดซึ่งอยู่ในแนวเขตติดต่อกับพื้นที่อ่าวบ้านดอน รวมพื้นที่ศึกษาทั้งสิ้น 7 อำเภอ โดยการศึกษาจากเอกสาร อินเตอร์เน็ตและการสัมภาษณ์แกนนำในแต่ละอำเภอเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สถานการณ์แหล่งอาหารและทรัพยากรในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 อำเภอท่าชนะ

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอท่าชนะตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 81 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 1,150 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 718,750 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอละแม จังหวัดชุมพร
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ทะเลอ่าวไทย
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอท่าชนะ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงเนินเขาทางทิศตะวันตกแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำลงมาทางทิศตะวันออก ด้านตะวันออกเป็นที่ราบต่ำจนจดชายฝั่งทะเล ส่วนด้านตะวันตกของพื้นที่เป็นเขต

อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและป่าสงวนแห่งชาติพื้นที่โดยภาพรวมเหมาะสมแก่การเพาะปลูก เช่น ปลูกยางพารา กาแฟ ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว ไม้ผล ทำนา

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่วไปของอำเภอท่าชนะ มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน มกราคม

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตอาหารในพื้นที่

ภูเขาที่สำคัญ มีหลายแห่ง ดังนี้

- ภูเขาแม่นางสงค์ หรือภูเขาประสงค์เป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอย่างโดดเด่นบนที่ราบตอนกลางห่างจากที่ว่าการอำเภอ 1 กิโลเมตร มีทิวทัศน์สวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยวและเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอท่าชนะ
- ภูเขาเพลา เป็นภูเขาตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลประสงค์ เขตติดต่อตำบลสมอทอง
- ภูเขาหอม ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลคลองพา ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร
- ภูเขาแดน เป็นเทือกเขาใหญ่ทางทิศตะวันตก เป็นเขตแดนระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ

จังหวัดระนอง

แม่น้ำลำคลองที่สำคัญ

- ลำคลองท่ากระจาย หรือลำคลองท่าชนะ เกิดจากเทือกเขาแดนทางทิศตะวันตก ความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ไหลผ่านตำบลประสงค์ ตำบลสมอทอง และตำบลท่าชนะ ลงทะเลอ่าวไทย ที่บ้านปากน้ำท่ากระจาย มีน้ำไหลอยู่ตลอดปี เหมาะแก่การเป็นแหล่งน้ำอุปโภคและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- คลองคันธูลี ความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร เกิดจากเทือกเขาแดนทางทิศตะวันตก ไหลผ่านตำบลคันธูลีลงอ่าวไทย มีน้ำไหลตลอดปี เป็นลำคลองที่สำคัญด้านอุปโภคบริโภคและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- คลองดลิ่ง มีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร เกิดจากต้นน้ำทางทิศตะวันตกไหลผ่านตำบลคลองพา ตำบลคันธูลี ตำบลท่าชนะ ไหลลงสู่อ่าวไทย

- คลองท่าม่วง มีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาประสงค์ ไหลผ่านตำบลประสงค์และตำบลวังลงสู่อ่าวไทย

2.2 อำเภอไชยา

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอไชยาอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 614 กิโลเมตร ห่างจากบ้านดอนไปทางทิศเหนือ 38 กิโลเมตร ห่างจากฝั่งทะเลประมาณ 7 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอท่าชนะ

ทิศตะวันออก ติดต่อ อ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อ อ่าวมาทาจาง

ทิศตะวันตก ติดต่อ อ่าวเกาะเปอร (จังหวัดระนอง) และอ่าวพะโต๊ะ (จังหวัดชุมพร)

ลักษณะภูมิประเทศ

ท้องที่อำเภอไชยาแบ่งออกเป็นสามตอน คือทางทิศตะวันออกซึ่งติดกับทะเลเป็นที่ราบน้ำเค็ม มีป่าไม้ชายเลน ไม้เบญจพรรณ และทุ่งหญ้าที่ไม่สามารถเลี้ยงสัตว์ได้ ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มเดิมมีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี แต่ปัจจุบันน้ำจะแห้งในระหว่างเดือน 5 และเดือน 6 ทางทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูง ประกอบด้วยภูเขาและป่าไม้ พื้นที่ตอนนี้เป็นสวนยางและสวนผลไม้ยืนต้นทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศ

มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี เพราะตั้งอยู่ในคาบสมุทรจึงได้รับลมมรสุมเต็มที่ มีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูแล้งและฤดูฝน ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนและเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคมตามลำดับ

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตอาหารในพื้นที่

ชุมชนอาศัยใช้น้ำจากคลองไชยาเป็นพื้นที่เป็นที่ราบและที่ราบลุ่ม มีลำคลองและลำห้วยไหลผ่านหลายสาย เช่น คลองไชยา คลองท่าโพธิ์ และคลองพุมเรียง เป็นต้น โดยฝั่งตะวันออกของอำเภอไชยาเป็นพื้นที่ติดทะเล คืออ่าวบ้านดอน ดังนั้นอาชีพของคนไชยาจึงมีการทำประมงด้วยวิธีการต่างๆ กันออกไปทำประมงขนาดเล็ก ตั้งแต่แห อวนขนาดเล็ก ริมน้ำตื้น จนถึงการใช้เครื่องมือที่เกิดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เหมือนการประมงทั่วไปของไทย

ลำน้ำสำคัญ

คลองไชยา ต้นกำเนิดจากพรกหรือควดต่าง ๆ ในทิวเขาแดนซึ่งเป็นทิวเขากั้นระหว่างอำเภอเกาะเปอร (จังหวัดระนอง) กับอำเภอไชยา ไหลผ่านตำบลโมถ่าย ตำบลปาเว ตำบลเวียงแล้วไหลผ่านแยกลงทะเลที่ปากน้ำท่าปูนและปากน้ำไชยา ตำบลเลมิด เมื่อ 100 ปีก่อนเรือใบสามารถแล่นมาถึงวัดพระบรมธาตุได้

คลองตะเคียน ต้นกำเนิดจากทิวเขาจอมสัในอำเภอท่าชนะ ไหลเข้าสู่อำเภอไชยาที่ตำบลปาเว ผ่านตำบลตลาด ตำบลทุ่ง และไหลออกปากน้ำที่ตำบลพุมเรียง

การทำนาในอำเภอไชยามีเนื้อที่เพื่อการทำนาไม่ถึงครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ แต่การทำนาก็นับว่าเป็นอาชีพหลัก โดยทั่วไปส่วนใหญ่ทำกันรอบ ๆ บริเวณตัวเมือง (อำเภอและตลาด) ยิ่งห่างออกไปก็มีเนื้อที่เพาะปลูกน้อยลงตามลำดับ ปัจจุบันหลายตำบลเริ่มมีการทำนาปีละ 2 ครั้ง สำหรับการเกี่ยวข้าวนั้น แต่เดิมชาวไชยาใช้วิธีลงแขกคือนัดกันไปเก็บเกี่ยวสลับกันไปซึ่งปัจจุบันยังมีให้เห็นในหลายหมู่บ้าน เครื่องมือเกี่ยวเกี่ยวนั้นเดิม ชาวไชยาใช้ "ตรุด" ปัจจุบันกำลังสูญหายไปและมีคนใช้น้อยมาก บางคนไม่สามารถใช้ตรุดได้แล้ว เพราะหันไปใช้เคียวสำหรับเกี่ยวเกี่ยวทั่วไป

การทำไร่แต่เดิมมีไม่มากนักทางแถบที่ราบสูงทางตะวันตกบริเวณเชิงเขา แต่ส่วนใหญ่เป็นการทำไร่แบบเลื่อนลอย

การทำสวน การทำสวนของชาวไชยากำลังขยายอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันคือการทำสวนยางพารา สวนปาล์ม ซึ่งทำกันมากทางตะวันตกและเขตติดต่ออำเภอท่าฉาง

การเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยงกันมากและมีอยู่เกือบทุกตำบล คือ หมู เป็ด ไก่ วัว โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่เปิดมีการเลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดใหญ่และขนาดกลางอยู่หลายแห่งนอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงเปิดไก่ตามบ้านเรือนอยู่อีกจำนวนหนึ่ง

การประมง เนื่องจากอาณาเขตทางด้านทางด้านตะวันออกของอำเภอไชยา ติดต่อกับทะเลคืออ่าวบ้านดอน ดังนั้นอาชีพอีกอย่างหนึ่งของชาวไชยาคือการประมง ซึ่งนับได้ว่าเป็นอาชีพที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการประกอบอาชีพอื่นเลย โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่ริมทะเล ตั้งแต่เขตติดต่ออำเภอท่าชนะจนถึงเขตอำเภอท่าฉาง ต่างก็ยึดอาชีพการประมงเป็นอาชีพหลัก คือประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลตะกอบ พุมเรียง และเลม็ด แต่ที่หนาแน่นที่สุดได้แก่ราษฎรตำบลพุมเรียง ชาวไชยาทำการประมงด้วยวิธีต่าง ๆ กันออกไป ตั้งแต่แห อวนขนาดเล็กริมน้ำตื้น จนถึงการใช้เครื่องมือที่เกิดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปัจจุบันอาชีพใหม่ของชาวประมงคือการเลี้ยงหอยแครง หอยแมลงภู่ และการทำนากุ้ง

การอุตสาหกรรม การอุตสาหกรรมเครื่องจักรแต่เดิมมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ 2 โรง ปัจจุบันมีเพียงโรงสีขนาดกลางและขนาดเล็ก อุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่น่าสนใจคือ การเย็บหมวกเดิมทำกันมากที่ตำบลพุมเรียง ปัจจุบันมีแพร่หลายไปหลายหมู่บ้าน โดยการเย็บแล้วส่งไปขายต่างจังหวัด ส่วนที่จำหน่ายในท้องถิ่นมีน้อยลงกว่าเดิม นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าไหมผ้ายก ทำกันมากในท้องที่ตำบลพุมเรียง และผ้าไหมพุมเรียงก็เป็นผ้าไหมที่มีชื่อเสียงมากอีกอย่างหนึ่งของอำเภอไชยา การทำไข่เค็ม นับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนอย่างหนึ่งที่กำลังมีชื่อเสียงทั่วประเทศ ทำกันมากในท้องที่ตำบลตลาดไชยาและบริเวณรอบๆ ตัวตลาดไชยา ปัจจุบันการทำไข่เค็มได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ ดังนั้นการทำไข่เค็มจึงเริ่มขยายเข้าสู่โรงเรียน มีอยู่หลายโรงเรียนกำลังฝึกสอนให้นักเรียนทำไข่เค็มและเป็นสินค้าของโรงเรียนเพื่อหารายได้เข้าบำรุงการศึกษา น้ำตาลโตนด ทำกันมากที่ตำบลทุ่งและน้ำตาลจากแหล่งนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่คนชาวไชยาถ้าพูดถึงน้ำตาลก็ต้อง “น้ำตาลบ้านทุ่ง” เพราะรสหวานปราศจากการปลอมปน หวานหอม เป็นที่ถูกใจของผู้ที่เคยลิ้มรส การทำขนมที่มีชื่อเสียงของอำเภอไชยา ได้แก่ “ขนมกรุบ” และ “ขนมจั่ง” ซึ่งทำกันมากในบริเวณตลาดไชยา อาหารที่ขึ้นชื่อภายในพื้นที่อำเภอไชยา คือ ผัดไทไชยา ซึ่งมีสูตรเฉพาะในพื้นที่

อาหารที่ขึ้นชื่อภายในพื้นที่

ขนมจิ้ง เป็นขนมที่ขึ้นชื่อในอำเภอไชยาทำจากข้าวเหนียว ซึ่งต้องนำไปแช่ในน้ำต่างนานถึง 3 ชั่วโมง ก่อนนำมาห่อด้วยใบไผ่ แล้วจะนำไปต้มจนข้าวเหนียวสุกนุ่ม สมัยก่อนถือเป็นของว่าง ยอดฮิตยามต้องเดินทางไกล ทานขนมจิ้งจิ้มน้ำตาล

ไข่เค็มไชยา เป็นภูมิปัญญาของชาวไชยา กระบวนการทำไข่เค็มไชยานั้นมีความพิถีพิถันมาตั้งแต่การเลือกไข่ไข่เปิด ซึ่งเป็นไข่ที่เลี้ยงตามทุ่งในอำเภอไชยาทำให้ไข่แดงมากและไม่ควมเหมือนไข่เปิดทั่วไป เพราะเปิดถูกเลี้ยงตามธรรมชาติ กินแต่ข้าวเปลือก กุ้ง หอย ปู ปลา และผักในไร่ นา ในการทำไข่เค็มมีการนำดินจอมปลวกซึ่งอุดมด้วยกำมะถัน พบมากในสวนยางหรือสวนปาล์ม เอามาตำจนละเอียด ร่อนเอากรวด หินออก ผสมด้วยน้ำต้มสุกและเกลือ เพื่อเพิ่มความเหนียว เมื่อคลุกดินจนเป็นเนื้อเดียวกันแล้ว ก็นำมาพอกหุ้มไข่เปิดจนมิดพอง คลุมกลบด้วยขี้เถ้ากลบเพื่อกันขึ้นอีกชั้นแล้วจึงนำมาบรรจุหีบห่อจำหน่าย

หอยขาว หอยชนิดนี้มีเฉพาะที่แหลมโพธิ์ หอยขาวเป็นหอยที่เติบโตได้ดีในลำทราย และในทะเลที่สะอาด มีเปลือกสีขาว เนื้อมีความนุ่มหนึบ ปราศจากเมือกและไร้กลิ่นคาว แคนำมาอบกับโหระพาหรือทำต้มยำน้ำใสทานกับข้าวสวยร้อนๆก็อร่อย นอกจากหอยขาวแล้วที่แหลมโพธิ์ยังโด่งดังในเรื่องหอยอีกหลายชนิด เช่น หอบราก หอยชักตีน หอยจับแฉง นำมาผัดฉ่า ต้ม นึ่งจิ้มน้ำจิ้มก็ได้

2.3 อำเภอท่าฉาง

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอท่าฉางตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอไชยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอไชยา
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอพุนพินและอำเภอวิภาวดี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอสุขสำราญและอำเภอกะเปอร์ (จังหวัดระนอง)

ลักษณะภูมิประเทศ

ทางทิศตะวันตกของอำเภอเป็นที่ราบสูงเชิงเขา ประมาณร้อยละ 40 มีสภาพเป็นภูเขา สลับซับซ้อนด้วยภูเขา เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารทางทิศตะวันออกของอำเภอติดกับอำเภอไชยา เป็นที่ลุ่มชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นทะเลโคลน ป่าชายเลน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมงและเลี้ยงกุ้ง พื้นที่ทางตอนกลาง เป็นพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล เป็นที่ราบลุ่มและทุ่งนาห่างจากทะเล 1-5 กิโลเมตร มีคลองท่าฉางเป็นแหล่งน้ำสำคัญ ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอจะเป็น พื้นที่เนินสูงสลับด้วยภูเขาได้แก่ ตำบลปากฉลุย พื้นที่ตอนกลางของอำเภอจะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่นาและสวนยาง พารา ได้แก่ ตำบลเสวีียด ตำบลท่าเคย ตำบล

คลองไทร ทิศตะวันออกซึ่งติดต่อกับทะเลอ่าวไทยบริเวณชายฝั่งจะเป็นป่าชายเลน ได้แก่ ตำบล
เขาถ่าน ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย

ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอท่าฉางอยู่ในแถบที่มีลมมรสุมพัดผ่าน ทำให้เกิดฝนตกชุกในช่วงเดือนมิถุนายน –
ธันวาคม และฤดูแล้งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตอาหารในพื้นที่

สภาพพื้นที่ลาดเทจากตะวันตกสู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก บริเวณชายฝั่งจะเป็นป่าชายเลน
ได้แก่พื้นที่ ตำบลเขาถ่าน ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย อาชีพหลักในพื้นที่ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่
และทำประมง ในอดีต เคยมีความสมบูรณ์ ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทางทะเล รวมทั้งมีปริมาณของ
ปูเปี้ยว ชุกชุม จนกระทั่งปี 2530 การเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ขยายพื้นที่มากขึ้น ทำให้เกิดการบุกรุก
ป่าชายเลน สร้างความเดือดร้อนในการทำมาหากินให้ชาวบ้านจำนวนมาก แต่ปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่
ได้มีการจัดการดูแลทรัพยากรมากขึ้นโดยมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยวช่วยกันดูแลและฟื้นฟู
ทรัพยากร ให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งพบว่าปัจจุบันปริมาณปูเปี้ยวเพิ่มมาก

อาหารที่ขึ้นชื่อภายในพื้นที่ คือ กะปิ, น้ำตาลโตนด, ไข่เค็ม, หอยแครง, อาหารทะเลตากแห้ง
เช่น ปลาตากแห้ง, หมึกตากแห้ง

2.4 อำเภอพุนพิน

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอพุนพินตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด มีพื้นที่ 1,205.05 ตารางกิโลเมตรหรือ
753,437 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอท่าฉางและอ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีและอำเภอบ้านนาเดิม

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเคียนซา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอคีรีรัฐนิคมและอำเภอวิภาวดี

ลักษณะภูมิประเทศ

ทางทิศตะวันตกและทิศใต้ เป็นพื้นที่ราบสูงเหมาะสำหรับการทำสวนยางพารา สวนปาล์ม
น้ำมันและสวนผลไม้จากแนวทิศเหนือทอดลงสู่ทิศใต้ค่อนไปทางทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่ม
เหมาะในการทำนา ทำประมงน้ำจืด ปลูกผักผลไม้ ทิศตะวันออกติดกับทะเลบางพื้นที่น้ำเค็มขึ้นถึง
จึงเหมาะในการทำประมง ทำฟาร์มกุ้ง การปลูกมะพร้าว

ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอพุนพิน อยู่ติดกับทะเลอ่าวไทย จึงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมอยู่ตลอดแนว ทำให้มี
ฤดูกาล 2 ฤดู คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตในพื้นที่

ด้วยสภาพพื้นที่ที่ติดคลองและมีแม่น้ำสองสายใหญ่มาประกอบกัน คือ แม่น้ำพุมดวงและแม่น้ำตาปี ซึ่งจะไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย ดังนั้นทำให้พื้นที่มีความหลากหลาย คนในชุมชนบางส่วนทำอาชีพประมงเพราะสามารถหาสัตว์น้ำทั้งจากในคลองและในทะเลได้ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ป่าชายเลน (ต.ลีเล็ด) ซึ่งชุมชนร่วมกันอนุรักษ์สัตว์เล็กและเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ของชุมชนการทำนาทำประมงน้ำจืด ปลูกผักผลไม้ การทำประมง ทำฟาร์มกุ้ง การปลูกมะพร้าว

อาหารที่ขึ้นชื่อภายในพื้นที่ ปลาช่อนตากแห้ง , ปลาสดตากแห้ง , กุ้งแม่น้ำอบวุ้นเส้น , ปูนิ่มทอดกระเทียม

2.5 อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นอำเภอที่ตั้งของตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเมืองศูนย์กลางระบบราชการ ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เป็นเขตเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และภาคใต้ตอนบน

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอกาญจนดิษฐ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านนาสารและอำเภอบ้านนาเดิม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอพุนพิน

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ มีแม่น้ำตาปีซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านจากทิศใต้ ไปลงทะเลทางเหนือที่อ่าวบ้านดอน แบ่งพื้นที่ตามลักษณะภูมิประเทศได้เป็นสองส่วน คือ

พื้นที่ราบเป็นที่ตั้งของตำบลต่าง ๆ มีลำคลองน้อยใหญ่หลายสาย เป็นที่ราบลุ่ม ทางฝั่งซ้าย 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางโพธิ์ ตำบลคลองน้อย ตำบลคลองจนาก ตำบลบางชนะ ตำบลบางไผ่ และตำบลบางไทร

พื้นที่ราบสูงทางใต้เป็นพื้นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอลักษณะเป็นที่ดอน ทางฝั่งขวาเป็นชุมชน การค้าที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของตำบลตลาด ตำบลบางกุ้ง ตำบลมะขามเตี้ย ตำบลวัดประดู่ และตำบลขุนทะเล

ลักษณะภูมิอากาศ อากาศร้อนชื้น ฝนตกตลอดทั้งปี

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตอาหารในพื้นที่

พื้นที่อำเภอเมืองนั้นมีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำตาปี่ซึ่งไหลลงสู่อ่าวไทยซึ่งไหลลงสู่อ่าวไทยเป็นเหมือนแหล่งอาหารที่สำคัญของพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่นั้นจะมีการทำประมงน้ำจืด ประมงพื้นบ้านด้วยเรือขนาดเล็ก เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กระชังปลา และการทำประมงน้ำลึกลับบริเวณปากน้ำตาปี่และการออกเรือในทะเล

อาหารที่ขึ้นชื่อในพื้นที่ ปูนิ้ม , กุ้งแม่น้ำ , กุ้ง อาหารทะเลตากแห้ง

2.6 อำเภอกาญจนดิษฐ์

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอกาญจนดิษฐ์ เดิมเป็นเมืองเก่า ชื่อ "เมืองท่าทอง" ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่ริมคลองท่าทอง เมืองท่าทองตั้งขึ้นเมื่อใดไม่ทราบแน่นอน เพราะจากอักขรธานศรึบทของ หมอปรัดเลได้รวบรวมพิมพ์ไว้ว่า ประมาณ พ.ศ. 1588 เมืองท่าทองได้ตั้งขึ้นแล้ว อำเภอกาญจนดิษฐ์มีเนื้อที่ 873.539 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 616,875 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราชและอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอดอนสักและอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอบ้านนาสารและอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสลับกับลูกคลื่นลอนเล็กน้อย จนถึงลูกคลื่นลอนชัน มีแนวเทือกเขาอยู่ทางตอนใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอ ซึ่งเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทางตอนเหนือเป็นพื้นที่ราบชายฝั่งติดต่อกับอ่าวบ้านดอน ตอนกลาง เป็นที่ราบลุ่ม ตอนในสุดเป็นที่ราบสูงและป่าเขา แบ่งเป็นพื้นที่ป่า 30 % ภูเขา 15 % ที่ราบ 55 %

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนมิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนธันวาคม

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตอาหารในพื้นที่

สภาพพื้นที่โดยรวมเป็นที่ราบ มีแนวเทือกเขาอยู่ทางตอนใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอ เช่น เขาหัวช้าง เขาขี้ม้วน เขาใหญ่ เขาไฟไหม้ เขารอยคน ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา เพราะปลูก ตอนในเป็นที่ราบสูงและป่าเขา เหมาะแก่การทำสวนยาง และสวนผลไม้ ทางด้านทิศเหนือของอำเภอเป็นพื้นที่แถบชายฝั่งทะเลที่ติดต่อกับทะเล กับอ่าวบ้านดอน ซึ่งเป็นชายเลนที่เหมาะสมกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

อาหารที่ขึ้นชื่อภายในพื้นที่คือ หอยนางรม , ปูม้า , ปลาตุ๊กทะเล , แกงส้ม,ปูดำ

2.7 อำเภอดอนสัก

ที่ตั้งและอาณาเขต

ดอนสัก แยกการปกครองมาจากอำเภอกาญจนดิษฐ์เมื่อปี พ.ศ. 2512 แบ่งการปกครองเป็น 3 ตำบล คือ ตำบลดอนสัก ตำบลชลคราม ตำบลไชยคราม ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2524 ได้ตั้งตำบลปากแพรกขึ้นอีกตำบลหนึ่ง รวมเป็น 4 ตำบล (ดอนสัก ชลคราม ไชยคราม และปากแพรก)

อำเภอดอนสักตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อ่าวไทย (อ่าวเกาะเกษมย์)
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอชนอม (จังหวัดนครศรีธรรมราช)
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอลิขิต (จังหวัดนครศรีธรรมราช) และอำเภอกาญจนดิษฐ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอกาญจนดิษฐ์

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบสูงลาดไปทางชายฝั่งทะเลตอนเหนือ ทางตอนใต้และตะวันออกเป็นแนวภูเขาสูงอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และแร่ธาตุ ทางตอนกลางของทางตะวันตกเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก ทางตอนเหนือเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มีแนวเขตติดต่อ 3 ตำบล คือ ตำบลดอนสัก ตำบลชลคราม และตำบลไชยคราม

ทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตอาหารในพื้นที่

อำเภอดอนสัก เป็นพื้นที่ ที่มีลำคลองหลายสายไหลผ่าน เช่น คลองดอนสัก คลองคราม คลองบางโสมซึ่งมีทรัพยากรหลากหลายทำให้คนในชุมชนสามารถหาสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมาก สภาพพื้นที่ทางตอนเหนือติดชายฝั่งทะเลบ้านดอน เหมาะแก่การประกอบอาชีพประมงและการเกษตร ซึ่งในพื้นที่มีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก

อาหารที่ขึ้นชื่อภายในพื้นที่ คือ ปลาทะเลเลี้ยง , การแปรรูปอาหารทะเล เช่น กะปิ , กุ้งแห้ง

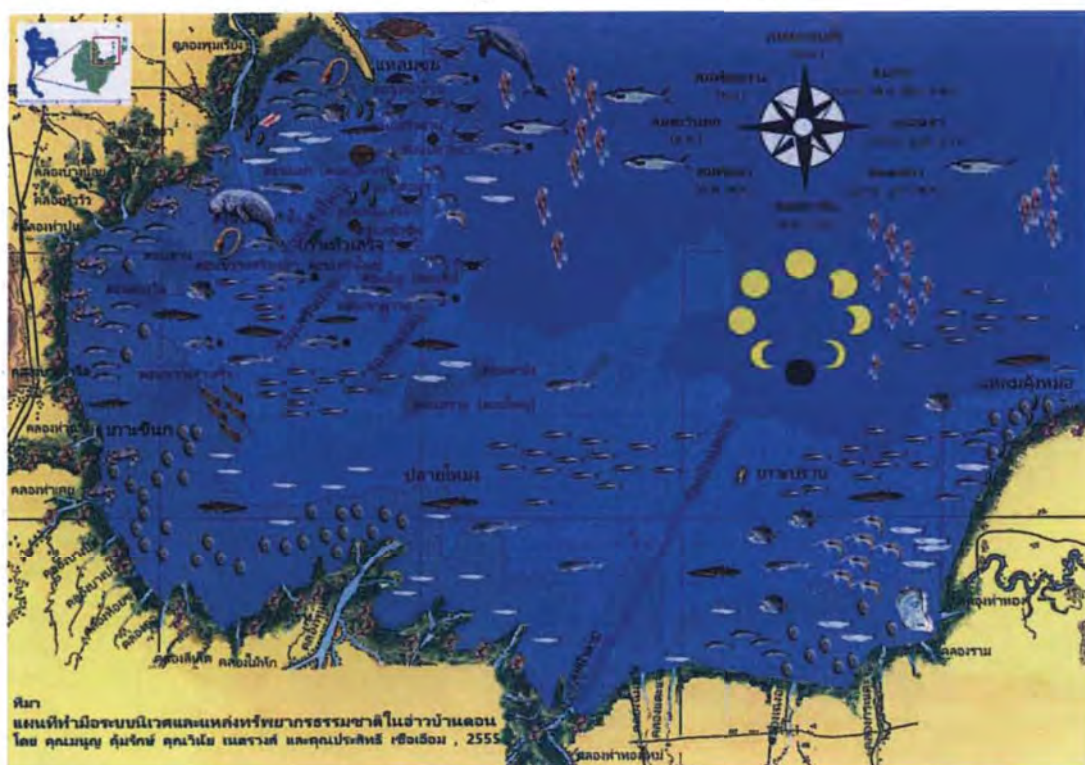
ตอนที่ 3 บริบทพื้นที่อ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลสภาพพื้นที่และสถานการณ์อ่าวบ้านดอนเพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการศึกษาเรื่องแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเพราะทีมวิจัยเชื่อว่าสถานการณ์อ่าวบ้านดอนที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อสถานการณ์แหล่งอาหารในพื้นที่ด้วย ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัยในชุดโครงการอ่าวบ้านดอนภายใต้การสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานการวิจัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มองค์กรที่ทำงานอนุรักษ์และแกนนำในชุมชนต่างๆรอบอ่าวบ้านดอนซึ่งมีสถานการณ์เรื่องอ่าวบ้านดอนที่น่าสนใจในหลายด้าน ทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 สภาพพื้นที่อ่าวบ้านดอน

"อ่าวบ้านดอน" เป็นอ่าวที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ มีลักษณะเป็นท้องกระทะรับน้ำจากแม่น้ำลำคลองน้อยใหญ่ 11 สาย มีความยาวของแนวชายฝั่งประมาณ 120 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย อำเภอไชยา อำเภอกาบัง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก อันเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จากตะกอนปากแม่น้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน โดยเฉพาะแม่น้ำตาปี – พุมดวง จึงเป็นศูนย์รวมของความอุดมสมบูรณ์ และแหล่งรวมความหลากหลายในระบบนิเวศทางทะเล เช่น ป่าชายเลน หญ้าทะเล ปะการัง สัตว์น้ำ นานาชนิด สำหรับสภาพพื้นที่อ่าวบ้านดอนนั้นมีแนวเขตติดต่อกับพื้นที่อำเภอท่าชนะซึ่งเป็นทะเลเปิด และอยู่ในเขตเดียวกันกับชายฝั่งอ่าวบ้านดอน

อ่าวบ้านดอนมีลักษณะเป็นท้องกระทะ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก เนื่องจากจะมีตะกอนต่าง ๆ ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ในส่วนพื้นที่ทางทะเลสามารถวัดความอุดมสมบูรณ์ได้จากปริมาณหญ้าทะเลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรายงานการพบแหล่งหญ้าทะเลในบริเวณเกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะแตน และบริเวณเกาะถ้ำ เกาะหลาย อำเภอดอนสัก พบหญ้าทะเลทั้งสิ้น 6 ชนิดได้แก่ หญ้าคาทะเล หญ้าเงารูปไข่ หญ้าใบมะกรูด หญ้าเงาใส หญ้าชะเงาใบสั้นเขียวปลายใบแฉก และหญ้าเต่า นอกจากนี้พบพะยูนในบริเวณอ่าวไชยาและอ่าวพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี 2536 และในปี 2545 – 2546 ที่ผ่านมามีด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บริเวณเกาะสมุย เกาะพะงัน และเกาะแตนเป็นเส้นทางและแหล่งหากินของพะยูนในบริเวณภาคใต้ตอนบน

(ธงชัย จารุพัฒน์, 2539)

ทีมวิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มแกนนำชุมชนซึ่งดำเนินงานวิจัยในชุดโครงการอ่าวบ้านดอนและกลุ่มแกนนำอนุรักษ์ในพื้นที่คือคุณมนูญ คุ่มรักษ์ คุณประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยมและคณะได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องคลองสายต่างๆที่อยู่ในแนวเขตอ่าวบ้านดอนซึ่งไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวบ้านดอนสามารถเป็นแหล่งอาหารของสัตว์และเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำต่างๆในพื้นที่ได้ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

อำเภอท่าชนะ ประกอบด้วย คลองท่ากระจ่าย คลองคันธุลี คลองตลิ่ง และคลองท่าม่วง

อำเภอไชยา ประกอบด้วย คลองพุมเรียง คลองไชยา คลองบางน้อย คลองหัววัว คลองท่าปูน

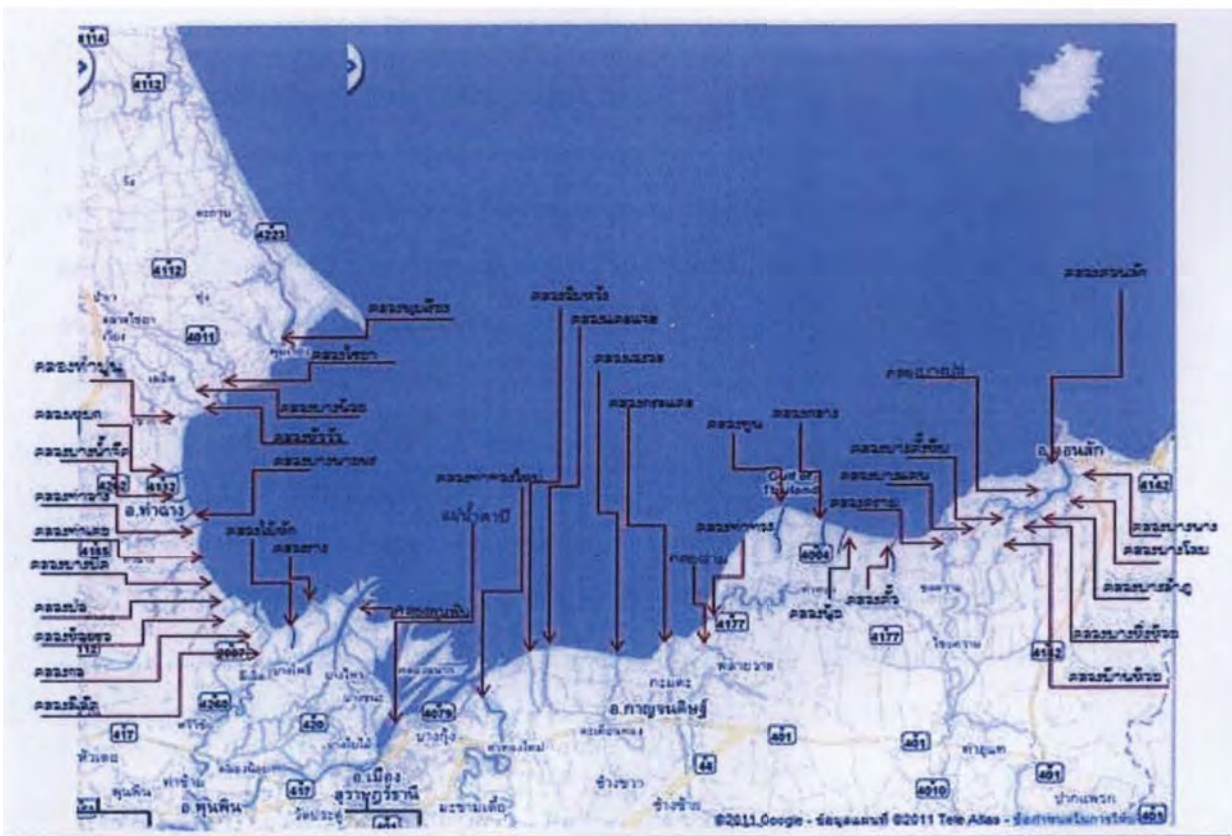
อำเภอท่าซาง ประกอบด้วย คลองหยก คลองบางน้ำจืด คลองท่านาง คลองบางปึก คลองท่าเคย

อำเภอพุนพิน ประกอบด้วย คลองพุนพิน คลองห้วยกอ คลองไม้หัก คลองราง คลองลิเล็ด คลองกอ

อำเภอเมือง ประกอบด้วย แม่น้ำตาปี

อำเภอกาญจนดิษฐ์ ประกอบด้วย คลองท่าทองใหม่ คลองฉิมหวัง คลองเงอะ คลองนุ้ย คลองคราม คลองกะแตะ คลองท่าทอง คลองลัว คลองทูน คลองกลาง คลองแตะแจะ

อำเภอดอนสัก ประกอบด้วย คลองปูน คลองบางแตน คลองคราม คลองบางนึ่งน้อย คลองบ้านห้วย คลองดอนสัก คลองบางตังหิน คลองบางพาง คลองบางโลม

3.2 สถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สภาพพื้นที่และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ซึ่งสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นที่ทีมวิจัยได้ศึกษารวบรวมทั้งจากเอกสารรายงานวิจัยชุดอ่าวบ้านดอนและจากการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนรวมถึงกลุ่มที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ในแต่ละพื้นที่ทั้ง 7 อำเภอรอบอ่าวบ้านดอนซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอนแต่ละด้านได้ดังนี้

1) ปัญหาการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน

เป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตในการประกอบอาชีพของชุมชนชายฝั่งโดยตรง เพราะเมื่อทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้กลุ่มคนหลายกลุ่มเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์พื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ จนระบบนิเวศไม่สามารถผลิตทรัพยากรให้เพียงพอต่อความต้องการของคนได้ เมื่อทรัพยากร มีไม่เพียงพอที่จะรองรับความต้องการของคนหลายกลุ่มได้ ทำให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือ เกิดความขัดแย้งในเรื่องความเหลื่อมล้ำของเครื่องมือในการประกอบอาชีพระหว่างประมงพาณิชย์ และประมงชายฝั่ง หรือแม้แต่ระหว่างประมงชายฝั่งด้วยกันเองก็ยังมีการเปลี่ยนเครื่องมือประมงเพื่อให้สามารถลี้ยงตัวน้ำได้มากขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนก็ถูกเบียดขับจากกลุ่มทุนทั้งทางทะเลและบนผืนดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพของประมงพื้นบ้านรอบอ่าวบ้านดอนทั้งด้านปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และอาจส่งผลถึงปัญหาความมั่นคงทางอาหารระดับพื้นที่ในอนาคตอันใกล้นี้ได้

2) ปัญหาเครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากร

การทำประมงโดยใช้เครื่องมือทำลายทรัพยากรประเภทต่างๆ มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น เพราะความต้องการทรัพยากรเพิ่มขึ้น แม้มีมาตรการควบคุมเครื่องมือทำลายล้างปรากฏในกฎหมาย แต่กฎหมายที่บังคับใช้ได้ผลน้อยมาก ยังมีการใช้วิธีการที่ผิด ได้แก่ การใช้ระเบิด ยาเบื่อ อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟปลากระตัก ลอบปูตาถี่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการเครื่องมือทำลายล้างใหม่ๆ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ เช่น ไซจีน กระทั่ง เป็นต้น

3) ปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย

เมื่อปี 2504 ประเทศไทยมีป่าชายเลนจำนวน 2,099,375 ไร่ ปัจจุบันเหลือเพียงประมาณ 1 ล้านไร่ ป่าชายเลนลดลงเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายให้สัมปทานป่าชายเลน ส่งเสริมการทำนาเกลือ ในช่วงนี้เองที่มีการซื้อขายป่าชายเลน ป่าชายเลนมีเจ้าของแม้ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายยุติการให้สัมปทาน ส่งเสริมการปลูกป่า แต่ก็ยังมีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน เช่น ครอบครองพื้นที่เพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว การทำนาเกลือ การก่อสร้างต่างๆ

4) ปัญหาโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ทำเทียบเรือ การทำลายพื้นที่ชายฝั่ง

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างท่าเทียบเรือเพื่อการท่องเที่ยว ทำเทียบเรือเพื่อการค้า ทำเทียบเรือเพื่อการประมง เชื้อกันตลิ่งและกันคลื่น ทั้งที่ก่อสร้างแล้วและกำลังวางแผนในการก่อสร้าง โครงการเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงในการทำลายทรัพยากรไม่ว่าจากการขุดทำลายขนย้ายก่อสร้างที่ทำให้เปลี่ยนทิศทางกระแสน้ำ

5) ปัญหาโครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศ

ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการแย่งชิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะโครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศ หรือ ซีฟู้ดแบงก์ (Sea Food Bank) ที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เป็นการมุ่งเน้นแนวคิดการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนผลผลิตจากธรรมชาติโดยมองว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามแนวชายฝั่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการทำนากุ้ง ฟาร์มเลี้ยงหอยทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่

6) ปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง

พื้นที่ชายฝั่งประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง โดยเฉพาะฝั่งอ่าวไทยหลายๆ พื้นที่สาเหตุสำคัญมาจากการพัฒนาและใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่ง โดยเฉพาะการก่อสร้างท่าเทียบเรือ การสร้างเขื่อนกันคลื่น ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำตะกอนไม่เป็นไปตามธรรมชาติ พื้นที่อ่าวบ้านดอนเห็นการกัดเซาะชายฝั่งชัดเจนคือหมู่ 1 บ้านพอด ตำบลชลคราม และหมู่ที่ 6 บ้านท้องอ่าว ตำบลดอนสัก เป็นต้น

7) ปัญหามลภาวะทางทะเล

อ่าวบ้านดอนมีการพัฒนาการส่งออกอาหารทะเล มีการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเพาะเลี้ยงหอยนางรม การเพาะเลี้ยงหอยแครง ฯลฯ โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำมีการปล่อยน้ำเสีย ขี้เลนลงสู่ธรรมชาติ นอกจากนี้แล้วตลอดแนวอ่าวบ้านดอนมีบ้านเรือน อุตสาหกรรมมีท่าเทียบเรือเพื่อการท่องเที่ยว มีแพต่างๆ จำนวนมากซึ่งมีส่วนในการสร้างมลภาวะทางทะเล ทำให้มีการปล่อยน้ำเสียและคราบน้ำมันลงสู่ทะเล อีกประการหนึ่ง อ่าวบ้านดอนถือเป็นปลายน้ำมีลำคลองหลายสายไหลสู่อ่าวบ้านดอน จึงได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีจากต้นน้ำ กลางน้ำด้วย

8) ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวเกินศักยภาพรองรับของธรรมชาติ พื้นที่ป่าชายเลนและริมทะเลหลายพื้นที่ถูกเปลี่ยนเป็นที่พักอาศัยกระตุ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริเวณชายหาด มีการครอบครองสิทธิ์เป็นส่วนบุคคลไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวกำลังนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทำลายความเป็นธรรมชาติเพิ่มขึ้น

9) ปัญหาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีหลายหน่วยงาน (ประมาณ 15 หน่วยงาน) และกฎหมายเกี่ยวข้องกว่า 20 ฉบับ แต่แยกส่วนการทำงานตามนโยบายภารกิจขององค์กร เช่น กรมประมงใช้พระราชบัญญัติ 2490 มุ่งเน้นการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำ กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีดูแลการขุดลอกร่องน้ำ การก่อสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งดูแลเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นต้น ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ควรจะเป็นบูรณาการการทำงานร่วมกันและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ แต่ขณะนี้ยังไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ (ที่มา : ชีวิต วัฒนธรรม รอบอ่าวบ้านดอน “ทางเลือก ทางรอด ของชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน บนฐานความรู้”.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),2556)

3.3 การดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ รอบแนวเขตอ่าวบ้านดอนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สถานการณ์อ่าวบ้านดอนรวมถึงการดูแลแหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนระหว่างปี 2549-2554

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าระหว่างปี 2549-2554 เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน มีโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนและหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

ปี 2551 -2552 : โครงการเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนร่วมฟื้นฟูอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน โดยการสนับสนุนจาก Mangrove for the Future / MFF-Global Environmental Fund / GEF ดำเนินการจัดทำแนวเขตป้องกันกัลปังห้วยอ่อน จากเครื่องมือประมงผิดกฎหมายบางชนิด เช่น เรืออวนลาก เรืออวนรุน

ปี 2552 – 2554 : โครงการสานพลังชุมชนสร้างเครือข่ายร่วมอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนโดยการสนับสนุนจาก GEF จัดประชุมเครือข่าย ติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งรวมทั้งการณรงค์เสริมสร้างจิตสำนึก เช่น ค่ายเยาวชน ส่งเสริมอาชีพ กลุ่มสตรี

ปี 2551- 2554 : โครงการสร้างสุขภาวะทางสังคมและปัญญาดูแลรักษาตินน้ำป่าฯ ในจังหวัด ตรังและสุราษฎร์ธานี โดยการประสานงานจากศูนย์สร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจน.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งเน้นการสำรวจจัดทำข้อมูลพื้นฐานของชุมชน แหล่งเรียนรู้ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่าง อปท.กับองค์กรชุมชน โดยใช้เครื่องมือการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปี 2552-2554 : โครงการจัดการสภาวะแวดล้อมเชิงบูรณาการเพื่อความยั่งยืนของวิถีชุมชน ในอำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สนับสนุนโดย องค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ ประจำประเทศไทย และโครงการป่ายเลนเพื่ออนาคต ส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อำเภอบ้านดอน 4 ด้าน ได้แก่ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่ายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง การส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตการประกอบอาชีพ การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย และการรณรงค์เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ปี 2553 – 2555 : โครงการอนุรักษ์อำเภอบ้านดอนผ่านชุดโครงการวิจัยเครือข่ายอำเภอบ้านดอน ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่นการดำเนินงาน มุ่งเน้นการศึกษารวบรวมข้อมูลสถานการณ์อำเภอบ้านดอนสู่การจัดการแก้ปัญหาและการอนุรักษ์ฟื้นฟู พื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยชุมชนท้องถิ่น

2) ผลการทำงานของเครือข่ายอนุรักษ์อำเภอบ้านดอนที่ผ่านมา

การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ของสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์อำเภอบ้านดอนในพื้นที่ต่างๆ มีการดำเนินงานหลากหลายรูปแบบมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการกลุ่มและการดำเนินงาน ยกเว้น กิจกรรมบางกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันในระดับเครือข่ายจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ในการดำเนินงานมีการประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อการขับเคลื่อนงานร่วมกัน เช่น มูลนิธิป่าทะเลเพื่อชีวิต ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) สภาองค์กรชุมชน ทั้งนี้สามารถ จำแนกกิจกรรมต่างๆ ที่เครือข่ายอนุรักษ์อำเภอบ้านดอนได้ดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาได้ดังนี้

การฟื้นฟูและเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่ง

ดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ เฝ้าระวัง และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งบริเวณอำเภอบ้านดอน เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่ายเลน การทำแนวเขตอนุรักษ์ การทำแนวเขตทะเลชุมชน ธนาคาร ปูม้า ธนาคารกึ่งก้ามกราม การฟื้นฟูป่ายเลนในบ่อกึ่งร้าง การกำหนดกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากร ของชุมชนกิจกรรมอาสาสมัครเฝ้าระวังภัยทางทะเลและชายฝั่ง (MCS)

การรณรงค์เสริมสร้างจิตสำนึก

ดำเนินกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายแกนนำอนุรักษ์ผ่านเวทีประชุมประจำเดือน เพื่อติดตาม การดำเนินงาน ตลอดจนเป็นเวทีให้เครือข่ายและภาคีต่างๆ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาแนวทาง ในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ในกลุ่มเยาวชนในพื้นที่อีกด้วย

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน

ดำเนินกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะความสามารถของกลุ่มแกนนำเพื่อการขับเคลื่อนงาน ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน เช่น การสื่อสารผ่านสื่อวิทยุ การอบรมศึกษาดูงานด้านการจัดการทรัพยากร รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มุ่งเน้นการสนับสนุนและผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อจัดการ
ทรัพยากรชายฝั่ง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพ

ดำเนินกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพทางเลือก เช่น การเลี้ยงปูเปี้ยวของชุมชน การเลี้ยง
หอยแครง (คอกหอยชุมชน) การเลี้ยงปลาในกระชัง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการแปรรูป
ผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างรายได้ให้กับพี่น้องในเครือข่ายและร่วมกันดูแลทรัพยากรในพื้นที่ด้วย

การจัดตั้งกองทุนสัจจะออมทรัพย์

ดำเนินการออมทรัพย์ในรูปแบบของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อเป็นหลักประกันในแง่
ความมั่นคงของสมาชิกในเครือข่ายโดยส่งเสริมให้กลุ่มสมาชิกในเครือข่ายร่วมออมทรัพย์ และมีการ
จัดสรรเงินกองทุนในการทำกิจกรรมร่วมกัน

การเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนและภาคส่วนต่างๆ

ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการ ที่ปรึกษา คณะทำงาน และคณะกรรมการบริหารจัดการ
เครือข่ายมีการรวมกลุ่มสมาชิกของเครือข่ายอย่างเป็นระบบโดยการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงาน
เพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานระดับอำเภอทั้ง 7 อำเภอ 11 ตำบล และระดับเครือข่าย รวมทั้งประสาน
ภาคีและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน
ของเครือข่าย

3) แนวทางการดูแลอ่าวบ้านดอนจากชุมชน

การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน

เนื่องจากสภาพปัญหาที่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ส่งผลต่อปริมาณสัตว์น้ำลดลง
อย่างต่อเนื่อง ทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำอาชีพประมงของชาวบ้านในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ฉะนั้นการเพิ่ม
พื้นที่ป่าชายเลนจะเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำให้มีจำนวนมากขึ้น ในพื้นที่
อ่าวบ้านดอน อันจะส่งผลต่อการมีการประกอบอาชีพของชาวบ้านและการรักษาพื้นที่แหล่งผลิต
อาหารที่สำคัญ ซึ่งทุกชุมชนที่เคยมีพื้นที่ป่าชายเลนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูป่าชายเลน
อย่างต่อเนื่องทั้งการปลูกต้นไม้เพิ่ม การจัดทำแนวเขตป่าชายเลน และการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่
บริเวณป่าชายเลน

การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

เนื่องจากระบบนิเวศที่เสื่อมโทรม ส่งผลให้สัตว์น้ำบางชนิดมีจำนวนลดลง จึงจำเป็นต้อง
มีการอนุรักษ์เพื่อไม่ให้เกิดการสูญพันธุ์ไปเช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในพื้นที่ การสร้าง
เขตอภัยทานเพื่อไม่ให้เกิดการหาสัตว์น้ำในบริเวณที่กำหนดเป็นเขตอภัยทาน

การทำนาการปลูก

เนื่องจากที่ผ่านมามีการใช้เครื่องมือในการทำประมงแบบทำลายล้างเป็นเครื่องมือผิดประเภท ส่งผลให้จำนวนปูม้าลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะเครื่องมือเหล่านี้จะจับปูตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ การทำนาการปลูกปูม้าจึงเป็นการนำปูม้าที่มีไข่ กลับมาปล่อยให้ได้มีโอกาสไข่ออกมาและเลี้ยงให้โตขึ้นก่อนปล่อยลงทะเล เพื่อเพิ่มปริมาณปูในทะเล

การจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย

เนื่องจากการปล่อยน้ำเสียทั้งจากนาุ้ง บ้านเรือน การชะล้างปุ๋ย สารเคมีจากพื้นที่สวน ล้างคอกต่าง ๆ และไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีการปล่อยน้ำเสีย ออกจากโรงงาน โดยไม่ผ่านการบำบัดที่ได้มาตรฐาน จึงจำเป็นต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและมีเครือข่ายเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

การสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกับผู้บริโภคในการซื้ออาหารตามฤดูกาล

เนื่องจากปัจจุบันมีการจับสัตว์น้ำนอกฤดูกาลเพื่อจำหน่าย ทำให้มีการจับสัตว์น้ำขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น การกินสัตว์น้ำตามฤดูกาลช่วยในการดูแลแหล่งอาหารให้เรามีอาหารทะเลกันอย่างยั่งยืน และช่วยในการดูแลให้ปริมาณสัตว์น้ำมีเพียงพอที่จะบริโภคในอนาคต เช่น เราจะกินปลาหลังฤดูวางไข่หรือหลังช่วง มีนาคม – พฤษภาคม เพราะช่วงนั้นปลาจะวางไข่ทำให้ปลาที่มีการจับมาขาย หากเรายังบริโภคปลาทูช่วงนั้นก็ทำให้ปลาทูลดปริมาณลง ผู้บริโภคจึงมีความสำคัญต่อการช่วยกันดูแล สร้างความสมดุลของพื้นที่อ่าวบ้านดอน

(ที่มา : ทีมวิจัยสัมภาษณ์กลุ่มอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดวิจัยอ่าวบ้านดอนในพื้นที่ อำเภอไชยา ท่าชนะ ท่าฉาง ดอนสัก ในระหว่างวันที่ 15 – 30 กรกฎาคม 2557 และการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัยชุดวิจัยอ่าวบ้านดอนจากศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี)

4) ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานปกป้องอ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลเรื่องแนวทางการจัดการปัญหาอ่าวบ้านดอนในพื้นที่โดยการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยชุดโครงการวิจัยอ่าวบ้านดอนและการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำอนุรักษ์ในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ รอบอ่าวบ้านดอน พบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยในการปกป้องอ่าวบ้านดอนมีข้อมูลที่น่าสนใจ สามารถสรุปได้ดังนี้

เกิดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากร คือ

- การจัดการคลอง เช่น กรณีการจัดการคลองท่าฉาง คลองน้อย คลองท่าทองและคลอง สามสายในอำเภอดอนสัก
- การจัดการป่าชายเลนและการจัดการทะเลชุมชน เช่น บ้านท่าพิกุล บ้านธารน้ำร้อน บ้านปากท่อ

- อาชีพและการใช้ทรัพยากรที่เหลือจากอาชีพประมง เช่น การเลี้ยงปูเปี้ยวที่อำเภอท่าฉาง การเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อกึ่งร้าง เช่น หอยแครง ปู ปลากระพงแบบผสมผสานที่บ้านปากท่อและบ้านบางโสม การผลิตปุ๋ยจากตะกอนเลนซึกุ้ง ที่บ้านพอด การใช้ประโยชน์จากเปลือกหอยที่ตะกอบ

เกิดการรวบรวมภูมิปัญญาชาวประมงพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาการสังเกตธรรมชาติ เช่น การดูลม น้ำ ท้องฟ้า ดวงดาว สันดอน ร่องน้ำ สัตว์น้ำ และเครื่องมือประมงในอ่าวบ้านดอน

เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับสมบูรณ์

- การฟื้นฟูสัตว์น้ำในคลองท่าฉาง อำเภอท่าฉาง คลองน้อย อำเภอเมือง และคลองท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และคลองดอนสัก (คลองสามสาย) ใน อำเภอดอนสัก
- การฟื้นฟูป่าชายเลนและสัตว์ในป่าชายเลน เช่น ป่าชายเลนและนาเกลือร้างเขาถ่าน 2,700 ไร่ และที่ตำบลเลม็ด 1,500 ไร่
- การฟื้นฟูสัตว์ในชายฝั่ง และสันดอน โดยการทำหรีที่ปากน้ำพุมเรียง การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การจัดกลุ่มเฝ้าระวังเครื่องมือประมงผิดกฎหมาย
- การกำหนดแนวทะเลชุมชนเพื่อสร้างพื้นที่การสร้างประโยชน์ร่วมของชุมชน ป้องกันการรุกล้ำเข้ามาของคอกหอยแครงและปกป้องสันดอน

เกิดการเสริมพลังให้กลุ่มองค์กรหรือกลไกในการจัดการในระดับชุมชน

การประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่อ่าวบ้านดอน เช่น กลุ่มเพาะพันธุ์ปูเปี้ยว กลุ่มอนุรักษ์คลองท่าฉาง กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านท่าพิกุล

เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน

การดำเนินงานทำให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้านในระดับอำเภอไชยา-ท่าฉาง อำเภอดอนสัก และเข้าร่วมขับเคลื่อนงานกับ “เครือข่ายอ่าวอนุรักษ์บ้านดอน” และเครือข่าย “ป่า-เขา-นา-เล” ซึ่งเป็นเครือข่ายของภาคประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เกิดการผสมผสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีพัฒนาในระดับพื้นที่

- โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง (CHAMR) Wetlands International กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำนักพัฒนาป่าชายเลนที่ 13 กลุ่มสายรุ้ง มูลนิธิป่าชายเลนเพื่อชีวิต สมาคม รักษ์ทะเลไทย เป็นต้น

เกิดสำนึก พลัง เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์

กลุ่มแกนนำที่ร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนผ่านการทำงานพัฒนาและงานวิจัยทำให้เกิดสำนึก พลัง และเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จากกระบวนการที่ได้ทำวิจัย ทำให้เขาได้จัดระบบความคิด การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการนำเสนอ เห็นคุณค่า

ขององค์ความรู้ที่ตนได้ศึกษารวบรวม “ความรู้ของชาวบ้านไม่ได้มาด้วยการอ่าน แต่ได้มาด้วยประสบการณ์ของตนเอง”

ตอนที่ 4 แหล่งผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

4.1 แหล่งผลิตอาหารในเขตอำเภอบ้านดอน

ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้มาจากการสำรวจและสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอนเบื้องต้นเป็นกรณีตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำวิจัยครั้งนี้ ได้มีการพัฒนาเป็นเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอน ในการดำเนินงานทีมวิจัยพบว่านอกจากกลุ่มที่นำเสนอแล้ว ยังมีกลุ่มที่ดำเนินการผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอนอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งทีมวิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมต่อไป

กลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

การผลิตแบบรายบุคคล

เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน มีจำหน่ายปลีกย่อย ตามปริมาณที่ต้นทุนมี เช่น

- ข้าวลุงริน : 31/1 หมู่ที่ 5 ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- น้ำผึ้งแท้ : นายอุไร ราตรี 68 หมู่ที่ 4 ตำบลเขาถ่าน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- หอยแครงอนามัย : นายภูเดช ธนสารธนกิก : 60 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การผลิตแบบรายกลุ่ม

เน้นการรวมกลุ่มกันรับซื้อผลิตจากสมาชิกกลุ่มย่อยและนำมาแปรรูปเป็นผลผลิตเพื่อส่งในนามกลุ่ม เช่น

- วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอนุรักษ์ปูเป็ยอย่างยั่งยืน : 7 หมู่ที่ 7 ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผักปลอดสารพิษ : ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กลุ่มข้าวหอมไชยา : หมู่ที่ 4, 7 ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- สหกิจชุมชนข้าวไร่หอมมือปลอดสารพิษ : 22 หมู่ที่ 1 ตำบลโมถ่าย อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องบ้านนาเดิมเจ้า : 95/2 หมู่ที่ 5 ตำบลปาเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านตะกรบ : 51 หมู่ที่ 1 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วิสาหกิจชุมชนปลูกผักบ้านตำลึง : 165 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าชนะ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- เกิดเหตุดำบลคันธูลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กลุ่มปลูกหมากพุด : หมู่ที่ 2 , 3 , 4 ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กลุ่มชุมชนตั้งเจริญฟาร์มเห็ด : 96 หมู่ที่ 1 ตำบลศรีวิชัย อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเนรมิต : 38 หมู่ที่ 8 ตำบลมะลวน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กลุ่มส่งเสริมผู้ผลิตผักตำบลพุนพิน : 11 หมู่ที่ 1 ตำบลพุนพิน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กลุ่มเกษตรชีวภาพศรีไพลย์ : 80 /1 หมู่ที่ 6 ตำบลบางงอน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ประมงพื้นบ้าน : หมู่ที่ 1, 2 , 4 , 5 และ 6 ตำบลเขาถ่าน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ประมงพื้นบ้าน : หมู่ที่ 1 และ 2 ตำบลท่าช้าง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ประมงพื้นบ้านหาดทรายแก้ว หาดนิยม : ตำบลตะกอบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ประมงพื้นบ้าน : ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การผลิตในเชิงธุรกิจ

เน้นการผลิตเพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับผู้บริโภคโดยตรง โดยยังคงคำนึงถึงการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ด้วย เช่น

- สีนมานะฟาร์ม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.2 แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวกับประเด็นการรักษาแหล่งอาหารในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

ทีมวิจัยได้มีการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอน 7 อำเภอ พบว่าแต่ละพื้นที่มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถผลิตอาหารปลอดภัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจจะศึกษาข้อมูลเรื่องอาหารปลอดภัยและสนใจจะเรียนรู้กระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมจากเอกสารข้อมูลของนายประทีป มีคิตธรรม จากหนังสืออำเภอบ้านดอนที่คนสุราษฎร์หวงแหน โดยทีมวิจัยได้จัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ในแต่ละอำเภอได้ดังนี้

อำเภอท่าชนะ

กลุ่มประมงพื้นบ้านท่ากระจ่าย

เกิดจากการรวมกลุ่มกันของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อประมาณ ปี 2545 ซึ่งมีการสนับสนุนโดยกลุ่มนักพัฒนาในพื้นที่ การดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการรณรงค์ร่วมกันเพื่อประมงพื้นบ้านในเครือข่ายให้มีการใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมายช่วยเป็น

ทีมอาสาในการดูแลอ่าวบ้านดอน และจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวอย่างต่อเนื่อง

อำเภอไชยา

กลุ่มข้าวหอมไชยา

การรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ข้าวหอมไชยา เพื่อทำนาอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมีและเป็นการรวมกลุ่มขนาดเล็กโดยให้สมาชิกทำนาอินทรีย์แล้วนำผลผลิตมาเข้าโรงสีของกลุ่มจากนั้นทางกลุ่มจะมีตัวแทนจำหน่ายทั้งในและนอกพื้นที่ ซึ่งการทำนาอินทรีย์ในกลุ่มเน้นการผลิตแบบธรรมชาติพยายามฟื้นฟูข้าวพื้นเมือง คือ ข้าวหอมไชยามาปลูกในพื้นที่ของกลุ่ม

กลุ่มไข่เค็มไชยา

ได้มีการรวมกลุ่มกันของ อสม. ในพื้นที่ เพื่อทำไข่เค็มไชยา โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติในพื้นที่ ทั้งไข่เปิดที่ได้มาจากการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งของสมาชิกแล้วนำมาขายให้กลุ่ม และมีกระบวนการผลิตที่เน้นธรรมชาติ

อำเภอท่าฉาง

แหล่งอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลเขาต่วน

กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาต่วน เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนตำบลเขาต่วนในการปกป้องทรัพยากรทางทะเล มีการรวมตัวกันเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2546 โดยมีนายจำเนียร รักเขียวเป็นประธานกลุ่ม มีการบริหารกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม ทั้งหมด 30 คน ทำหน้าที่ร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟู ฝักระวัง ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าชายเลน สัตว์บก สัตว์น้ำ ภายในพื้นที่ป่าชายเลน และชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน เพื่อชุมชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

ชายฝั่งทะเลตำบลเขาต่วน มีความยาวตั้งแต่ปากคลองท่าปูนถึง ปากคลองท่าฉาง มีป่าชายเลนมีอุดมสมบูรณ์ยาวประมาณ 9 กิโลเมตร โดยกลุ่มอนุรักษ์ตำบลได้ร่วมกันดูแลจนมีป่าชายเลนเพิ่มขึ้น (ลูกไม้อ่อน) แต่มีการถูกบุกรุกทำลายจากเรืออวนลาก อวนรุน จนก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ จึงปรับปรุงซ่อมแซมแนวเขตอนุรักษ์โดยใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 4 เมตร จำนวน 3,000 ท่อน ปักเป็นแนวขวางกันประมาณ 3 เมตร ตลอดแนวชายฝั่งพร้อมทำป้ายประชาสัมพันธ์ตลอดจนติดธงชาติ และธงเฉลิมพระเกียรติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดแนวเขตอนุรักษ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นการป้องกันอวนลาก อวนรุนไปในตัวด้วย

แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงปูเปี้ยวในป่าชายเลน

จากสภาพความต้องการปูเปี้ยวหรือปูแสมในท้องตลาดที่สูงขึ้น กระตุ้นให้เกิดการจับหาปูเปี้ยวในธรรมชาติสูงขึ้นตามไปด้วย จนผลเริ่มปรากฏว่าการหาปูเปี้ยวส่งผลกระทบทำให้จำนวนปูเปี้ยวลดลงอย่างรวดเร็ว และหากขาดการจัดการที่ดีอีกไม่นานปูเปี้ยวก็คงต้องลดจำนวนลงจนเข้าขั้นวิกฤต

เหมือนกับสัตว์น้ำหลาย ๆ ชนิดในพื้นที่อ่าวบ้านดอนและส่งผลกระทบย้อนกลับสู่กลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพหาปูเปี้ยวเลี้ยงชีพในที่สุด

จำเนียร รักเขียว ชาวบ้านเขาถ่าน ปัจจุบันเป็นประธานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่านและนายประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม ได้เริ่มปรึกษารื้อกับสมาชิกในชุมชนว่า หากการจับปูเปี้ยวยังคงเพิ่มขึ้นเช่นนี้อีกไม่นานก็คงไม่มีปูเปี้ยวให้จับอีกต่อไป ทำอย่างไรการจับหาปูเปี้ยวจึงจะเหมาะสมและสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน

จำเนียร รักเขียว , นายประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม และสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์บ้านเขาถ่านได้เริ่มทำแนวเขตอนุรักษ์ปูเปี้ยวบนป่าชายเลนเนื้อที่ราว 50 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งอาศัยและแหล่งขยายพันธุ์ปูเปี้ยว มีการทำข้อตกลงในชุมชนไว้ นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) เพื่อดำเนินการวิจัยเก็บข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับปูเปี้ยวเพื่อนำไปใช้บริหารจัดการโดยชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านน้ำพุ ตำบลเขาถ่าน

ศูนย์เรียนรู้บ้านน้ำพุ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้าน โดยมี นางชนิษฐา รักเขียว เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญ โดยศูนย์ดังกล่าวเป็นแหล่งสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำกิจกรรมพึ่งตนเอง เช่น การสาธิตทำน้ำยาล้างจาน สาธิตการเลี้ยงผึ้งโพรง การจัดทำบัญชีครัวเรือน การทำน้ำมันมะพร้าวเย็น เตาชีวมวล การทำปุ๋ยหมักจากปลา เป็นต้น ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดังกล่าวได้เชื่อมโยงการสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนนอกโรงเรียน (กศน.) โดย นางชนิษฐา รักเขียว ทำหน้าที่บรรยายการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนนอกโรงเรียน รวมทั้งประชาชนทั่วไปด้วย

อำเภอพุนพิน

ตำบลลิเล็ดเป็นตำบลที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล มีเนื้อที่ 25,573 ไร่ ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 1,331 ครัวเรือน จำแนกเป็นชาย 2,025 คน หญิง 1,969 คน จากประวัติศาสตร์เล่าว่าผู้คนสมัยก่อนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพด้านการทำการประมง โดยเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า บ้านบางปลา เพราะสมัยก่อนมีต้นปลาขึ้นอยู่ทุกชุมชน ชาวบ้านมีอาชีพหาปลาในแม่น้ำลำคลองและในทะเลส่วนพื้นที่ชายฝั่งได้พัฒนาทำเป็นสวนมะพร้าวปลูกมะพร้าวขายให้กับพ่อค้าจากในเมือง ปัจจุบันพื้นที่ได้เปลี่ยนสภาพเดิมไปมาก จากสวนมะพร้าวกลายเป็นนาทุ่ง บ่อเลี้ยงปลา แต่ปัจจุบันการเลี้ยงกุ้งมีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมและราคาต่ำ ส่งผลให้ต้นทุนในการเลี้ยงสูง ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งหลายรายต้องเลิกกิจการ หันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน ปัจจุบันตำบลลิเล็ดมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลลิเล็ด

พื้นที่ป่าในเขตตำบลลิเล็ดเป็นพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งมีป่าเสมปาลำพู ป่าจากกระจายอยู่ทั่วไป ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 มีพื้นที่ป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 8,000 ไร่ ตำบลลิเล็ด มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว คือ กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำ ดูแลผู้กระทำผิดกฎหมายประมงในพื้นที่ จำนวน 18 คน คณะกรรมการดูแลป่าชายเลน มีหน้าที่ดูแลป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลลิเล็ดโดยเฉพาะ จำนวน 24 คน ผลของการดำเนินการทำให้ มีป่าชายเลนเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องปลูก ปี 2549 และ ปี 2550 จำนวน 2,733 ไร่ (จากการจับพิกัดพื้นที่ของเจ้าหน้าที่จากประมงจังหวัด เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2550) เนื่องจากจากสามารถหยุดปัจจัยที่มีผลกระทบต่ป่าชายเลน เช่น คนตัดต้นไม้ทำลายป่า เรือประมงผิดกฎหมายที่กระทำการไล่ล่าสัตว์น้ำได้หมด

ชุมชนโสมสเคย์ตำบลลิเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

กำนันประเสริฐ ชัญญกรณ์ เล่าว่า ก่อนปี 2546 ผู้คนในชุมชนได้ใช้ทรัพยากรกันอย่างผิดวิธี ทั้งการใช้เรือวนรุน เรือวนลากในการจับสัตว์น้ำทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลง ต่อมาราวปี 2547 เริ่มหันมาทำด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นอาชีพเสริมและปี 2548 เริ่มมีนักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงาน ชาวบ้านจึงเริ่มเลิกการทำเรือวนรุน วนลาก ปัจจุบันตำบลลิเล็ดมีอาสาสมัครเฝ้าระวังสัตว์น้ำ เป็นพื้นที่ศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ป่าไม้ชายเลนเพิ่มขึ้นเองโดยธรรมชาติเนื้อที่กว่า 2,733 ไร่ มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ส่วนราชการก็ให้การสนับสนุน ชุมชนลิเล็ดจึงเป็นชุมชนต้นแบบ ที่ประสบความสำเร็จในการใช้กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร

ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลิเล็ด

ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลิเล็ด เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าเยี่ยมชมความร่มรื่นของป่าชายเลนในระหว่างเส้นทางศึกษาธรรมชาติจะมีป้ายข้อมูล ต่างๆ เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่าชายเลน เหมาะอย่างยิ่งสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับ เยาวชนและนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การล่องเรือดูนก ชมป่าชายเลน และวิถีชีวิตของชุมชนประมงพื้นบ้าน

แหล่งเรียนรู้เครื่องมือประมงดั้งเดิมแบบมีชีวิต

ปัจจุบันในพื้นที่ตำบลลิเล็ดยังสามารถพบเห็นการทำประมงพื้นบ้านโดยอาศัยความรู้และ ภูมิปัญญาพื้นบ้านหลาย เช่น กร้า ซึ่งเป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้านโดยใช้ไม้หลักจำนวนประมาณ 40 – 50 อัน จากนั้นหากังไม้ให้ใบไม้ร่วงหมดแล้วเอากังไม้มาโยนในรั้วที่ปักไว้ ทิ้งไว้ 3 – 4 เดือนจากนั้น หาไม้ไผ่ที่ทำเป็นฝืนคล้ายแคร่ เรียกว่า “โม” จำนวน 8 – 10 ฝืน วัลล้อมแล้วร้อยไม้ออกมาหมด แล้วใช้สวิง ดักเอาแต่ปลาขนาดใหญ่ หรือช้อนปิกเป็นเครื่องมือของชาวประมงชนิดหนึ่งที่ปีทำแค่ครั้งเดียวใช้งาน ได้ประมาณ 6 เดือน ที่ทำกันมานาน เครื่องมือที่อยู่กับที่วิธีทำใช้ทางจากที่เก่าๆไปปัก ในทะเลเป็นรูป

ตัววี เว้นช่องไว้สำหรับดักอวนที่ได้ส่วนใหญ่ กุ้งเคย หรือกุ้งกะปิ เครื่องมือประมงพื้นบ้านเหล่านี้ เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ด้านนิเวศวิทยาและความเข้าใจ พฤติกรรมของสัตว์น้ำแต่ละชนิดได้เป็นอย่างดี

อำเภอเมือง

พื้นที่ตำบลคลองฉนากสภาพปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลที่ลดลงเรื่อยๆ เนื่องจาก การทำประมงแบบทำลายล้าง มีการปักคอกหอยประมาณ 50 กว่าคอก ในเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตร ทำให้ชุมชนรวมตัวกัน เพื่อปกป้องทรัพยากรในท้องทะเล การรวมกันของกลุ่มองค์กรชุมชนได้ ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ มากมาย เพื่อนำไปสู่แนวคิด “ปกป้องทะเล พื้นฟูป่าชายเลน รักษาไว้ซึ่ง แหล่งรายได้ ของชุมชนอย่างยั่งยืน” ดังนี้

จัดทำแนวเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน องค์กรชุมชนตำบลคลองฉนาก ได้ประสานความร่วมมือกับ ปลัด อบต.คลองฉนาก และปลัดอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดทำแนวเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน และชาวบ้านในตำบลเห็นร่วมกัน โดยประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง จนมีข้อตกลงร่วมในการทำแนวเขต อนุรักษ์ป่าชายเลน 3,000 เมตร โดยทำเสาปูน อย่างไรก็ตามมีปัญหาเนื่องจากมีผู้มีอิทธิพลในการข่มขู่ ไม่ให้ดำเนินการ เครือข่ายฯ จึงได้ร่วมกับชุมชนปลูกป่าชายเลน และส่งเสริมให้นักเรียนในพื้นที่ ทำกิจกรรมปลูกป่าและเรียนรู้ป่าชายเลนโดย มีคณะกรรมการดูแลเขตอนุรักษ์

การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักไร้ดิน)

แหล่งเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักไร้ดิน) ได้ดำเนินการจัดทำกิจกรรม ที่โรงเรียน วัดแหลมทอง ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมี นายสุชาติ แสนเฉย เป็นประธาน นายไสว คงคาช่วย เป็นรองประธาน และผู้ประสานงานในการดูแล โดยมีผู้เข้าร่วม กิจกรรม ได้แก่เด็กนักเรียนโรงเรียนวัดแหลมทอง และกรรมการที่ปรึกษา รวม 105 คน ชุมชนตำบล คลองฉนากได้ประสานความร่วมมือกันระหว่าง ชุมชนวัดแหลมทอง โรงเรียนวัดแหลมทอง สว่างสรรค์ และถ่ายทอดความรู้ดีๆ ให้เยาวชนและคนทั่วไปได้ฝึกและทดลองการปลูกพืชไร้ดิน ซึ่งให้ผลผลิต เป็นทั้งอಂಗูม ปลอดภัย สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ชุมชนได้นำไปทดลองปฏิบัติและขยายผล

ธนาคารกุ้งก้ามกราม

การจัดทำธนาคารกุ้งก้ามกราม มีคณะทำงานที่ร่วมดูแล และที่ปรึกษาจำนวนทั้งสิ้น 12 คน ได้แก่ นายสุชาติ แสนเฉย เป็นประธาน นายไสว คงคาช่วย เป็นรองประธาน ประสานงาน/ดูแล ปัจจุบันสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจในการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามเพื่อเป็นอาชีพเสริมได้

ล่องเรือดูปลาลำพูและหิ่งห้อย ชมผลิตภัณฑ์จากใบจาก

การเย็บจากเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนคลองฉนาก เนื่องจากตลอดลำคลองในตำบล คลองฉนากมีต้นจากจำนวนมาก ชาวบ้านจึงมีความรู้ในการนำส่วนต่างๆ ของต้นจากมาใช้ประโยชน์

เช่น เนื้อในเมล็ดใช้ทำขนม ผลจากอ่อนใช้ทำแกง ใบอ่อนใช้มวนยาสูบ ก้านใบจากใช้สานเตี๊ยมห้อย และใบแก่ใช้มุงหลังคาบ้าน เป็นต้น ตลอดจนฝัองคลองในตำบลสามารถล่องเรือ ชมป่าลำพู ดูนั่งห้อย ซึ่งอุดมสมบูรณ์ได้ด้วยการอนุรักษ์ของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน ตำบลคลองขนาก และถือได้ว่าเป็นแหล่งอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนได้เป็นอย่างดี

กลุ่มการท่องเที่ยวคลองร้อยสาย (บางใบไม้)

กลุ่มการท่องเที่ยวคลองร้อยสายเป็นการรวมกันของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวขนาดเล็กในพื้นที่ตำบลบางใบไม้ เช่น กลุ่มบ้านผัก กลุ่มเกษตรกร กลุ่มคนขับเรือ ซึ่งทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในกลุ่มเน้นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากการนำเที่ยวแล้วยังเน้นกิจกรรมด้านการอนุรักษ์การปลูกต้นไม้จากและต้นไม้ริมคลอง เพื่อกันตลิ่ง การรณรงค์ไม่ทิ้งขยะริมคลอง รวมทั้งการจัดกิจกรรมเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวในบาง ทั้งการสานเตี๊ยมห้อย การทำหมากตักน้ำ การทำน้ำตาลจาก เป็นต้น

อำเภอกาญจนดิษฐ์

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเจงอะ หมู่ที่ 4 ตำบลตะเคียนทอง

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเจงอะ จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 12 สิงหาคม 2545 เพื่อถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยมีนายประมวล รัตนานุพงศ์ เป็นประธานกลุ่มและมีเครือข่ายเข้าร่วมด้วย เช่น ครู นักเรียนโรงเรียนวชิระประดิษฐ์ กลุ่มสตรี กลุ่มผู้นำอาสาสมัครพัฒนาชุมชนป่าชายเลน หมู่ที่ 4 บ้านเจงอะ มีพื้นที่ป่าชายเลนที่ร่วมกันอนุรักษ์ไว้ประมาณ 30 ไร่ ซึ่งที่ผ่านมาทางกลุ่มฯได้ร่วมกันทำกิจกรรม เช่น ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ ดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน มีการจัดทำแผนอนุรักษ์ของชุมชน เพาะพันธุ์กล้าไม้ตามธรรมชาติและเก็บรักษาไว้เพื่อปลูก ฝัองคลองทำประมงที่ผิดกฎหมาย ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนวัดวชิระประดิษฐ์เข้าไปศึกษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนบ้านเจงอะ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตะเคียนทอง หมู่ที่ 3.5 และ 6

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตะเคียนทอง เริ่มจากนายอำนาจ วิลาศลัด แกนนำชุมชนได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเรื่องปัญหาราคากุ้งตกต่ำ เพราะราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และได้ร่วมพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาป่าชายเลน ปัญหาสัตว์น้ำวัยอ่อนลดน้อยลง จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้คุณอำนาจ วิลาศลัด ได้ตระหนักถึงความสำคัญจึงได้ชักชวนเพื่อนบ้านมาร่วมพูดคุยและปรึกษากันหาวิธี พร้อมทั้งได้ทดลองนำฝัองคลองไปปลูกในป่าชายเลนจนงอกงามดี จึงก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตะเคียนทองขึ้น เพื่ออนุรักษ์ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์

ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนทองได้ทราบข่าว จึงได้จัดสรรงบประมาณจำนวน 20,000 บาท ในการเพาะพันธุ์กล้าไม้โกงกาง เพื่อใช้ในการปลูกเพิ่มเติม และซ่อมแซมในป่าชายเลน พร้อมกันนี้ทางโครงการป่าทะเลเพื่อชีวิต จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่อง

การปลูกพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน เพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนให้มีความสมบูรณ์ขึ้น และมีการกำหนดกฎ ระเบียบ ของกลุ่มฯ อย่างชัดเจนจนได้มีการสร้างสะพานเดินเท้า ในป่าชายเลน มีการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติและจัดกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ พร้อมทั้งจัดทำแผนชุมชน ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ และจัดกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ พร้อมทั้งจัดทำแผนชุมชนฟื้นฟูป่าชายเลน ในพื้นที่นาทุ่งร้างแบบผสมผสาน นำร่องในพื้นที่หมู่ที่ 4,5,6 ตำบลตะเคียนทอง โดยการสนับสนุนจาก ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้เข้ามาสนับสนุน และพัฒนากลุ่ม

กลุ่มหน่อไม้ หมู่ที่ 5 (กลุ่มเยวชน)

กลุ่มหน่อไม้ ได้ก่อเกิดจากการรวมกลุ่มของเด็กๆ ในชุมชนที่ได้รับการปลูกจิตสำนึกให้รักและ ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ให้มาร่วมกันทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ โดยในระยะเริ่มแรก เด็กๆ ในกลุ่มหน่อไม้ได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง และผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ ป่าชายเลนตะเคียนทอง หลังจากนั้นเด็กได้รวมกลุ่มกันโดยใช้เวลาหลักเลิกเรียน หรือ วันเสาร์-อาทิตย์ มานั่งประชุมกลุ่มและทำกิจกรรมเก็บเศษขยะที่มีอยู่บริเวณป่าชายเลน การพัฒนาสะพานเดินเท้า ในป่าชายเลน เป็นต้น ปัจจุบันทางกลุ่มหน่อไม้ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยมี เด็กชายอนุรักษ์ วิชาสลับ เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกทั้งสิ้น 13 คน

กลุ่มหน่อไม้ยังคงดำเนินกิจกรรมของตนเองอย่างต่อเนื่อง และได้ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเด็ก อื่นๆ ในพื้นที่ของโครงการร้อยดวงใจรักอำเภอบ้านดอนทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ มีการเข้าร่วมค่ายเยวชนในการอนุรักษ์อำเภอบ้านดอน ค่ายเยวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งยังได้ร่วมกับผู้ใหญ่ในการแสดงความคิดเห็นนำเสนอในการดูแล ทรัพยากรในพื้นที่ด้วย

การทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน

นายมี้ง รตนนุพงศ์ ประกอบอาชีพประมงมาแต่บรรพบุรุษ มีความสามารถในการทำเครื่องมือ ประมงพื้นบ้านใช้เองโดยมีความชำนาญในการทำสวิง ลอบ และการมาดอวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี นายพงษ์ศักดิ์ ชมสุวรรณ ที่สามารถฝึกฝนด้วยตัวเองในการทำไซปลาตุกเพื่อหารายได้ให้ครอบครัว ด้วย ซึ่งการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้านนั้นมีส่วนสำคัญในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ เพราะสามารถจับสัตว์น้ำที่โตเต็มวัยได้ขนาด และไม่ทำลายทรัพยากรด้วย

ที่มา : นายประทีป มีคิตธรรม หนังสืออำเภอบ้านดอนที่คนสุราษฎร์ห่วงแหน และการสัมภาษณ์ ข้อมูลของทีมวิจัยในแต่ละอำเภอรอบอำเภอบ้านดอนระหว่างเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2557

ตอนที่ 5 การบริโภคอาหารปลอดภัย

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารความรู้และสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่ รอบอำเภอบ้านดอนและในเครือข่ายพื้นที่อำเภอเมืองในเรื่องการบริโภคอาหารปลอดภัยเพื่อ

สร้างความเข้าใจหลักคิดในเรื่องอาหารปลอดภัย ตลอดจนการศึกษาศาสนาการณผู้บริโภคกับแนวคิดอาหารปลอดภัยรวมถึงความต้องการของผู้บริโภค เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์กลุ่มผู้บริโภคอาหารให้มีความชัดเจนขึ้นซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 อาหารอินทรีย์

อาหารเกษตรอินทรีย์ คือ อาหารที่ได้จากผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช การฉายรังสี และไม่ใช้สายพันธุ์ที่ตัดต่อพันธุกรรม การปลูกสัตว์แบบออร์แกนิกจะต้องเลี้ยงด้วยอาหารสัตว์ชนิดออร์แกนิกด้วยเช่นกัน ห้ามเจือปนอาหารจากแหล่งอื่น และห้ามใช้ยาปฏิชีวนะ อาหารออร์แกนิกจะมีราคาแพงกว่าอาหารทั่วไป ข้อดีของอาหารออร์แกนิก คือ ทำให้ผู้บริโภคแน่ใจได้ว่าปลอดจากอันตรายทางเคมี โดยเฉพาะจากวัตถุอันตรายทางการเกษตร ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในผักและผลไม้แทบทุกชนิด แต่ต้องมีข้อกำหนดการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามหลักการ Good Agricultural Practice (GAP) เพื่อจะได้ไม่เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ก่อโรค เช่น *Escherichia coli* ซึ่งเป็นแบคทีเรียที่อาศัยอยู่ในลำไส้ของสัตว์เลื้อยคลานที่มักพบได้ในปุ๋ยคอก

"organic" จะใช้ได้เฉพาะกับสินค้าเกษตร ทั้งที่เป็นวัตถุดิบและที่ผ่านกระบวนการแล้ว ทั้งนี้รวมถึงผลิตภัณฑ์เกษตรที่นำมาใช้ในลักษณะที่เป็นเครื่องปรุง (ingredient) ที่ได้รับการผลิตและการจัดการเป็นไปตามกฎระเบียบ USDA ที่กำหนดไว้ว่าแล้วเท่านั้น คือ

- เนื้อสัตว์ เนื้อสัตว์ปีก และไข่ มาจากสัตว์ที่ไม่ได้ถูกให้ออร์โมนช่วยในการเติบโตหรือยาปฏิชีวนะต่างๆ ยกเว้นการให้อาหารเสริมประเภทวิตามิน หรือแร่ธาตุ ได้รับการเลี้ยงดูด้วยอาหารสัตว์ที่เป็น "organic" และอยู่ในสภาพที่สัตว์มีเสรีภาพในการเคลื่อนที่ไปไหนๆ ได้อย่างเป็นอิสระ
- เป็นสินค้าที่ไม่ผ่านการตกแต่งแก้ไขทางพันธุกรรมหรือการฆ่าเชื้อโรคโดยการฉายรังสีอาหาร
- เป็นธัญพืชที่ได้รับการปลูกบนผืนดินที่ไม่มีการใส่ปุ๋ยเคมี หรือปุ๋ยที่เป็นมูลสัตว์ การรักษาสภาพของดินกระทำโดยการเปลี่ยนชนิดของธัญพืชที่ปลูก ปลูกพืชคลุมดิน หรือการใช้ปุ๋ยที่มาจากพืชและสัตว์
- การกำจัดวัชพืชกระทำได้ด้วยวิธีการพรวนดิน ใช้มือเก็บ ใช้เครื่องมือหรือการคลุมดินและไม่ใช้สารเคมี

ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกอาจมีส่วนผสมที่ไม่ใช่ออร์แกนิกได้ไม่เกิน 5% ถ้ามีส่วนประกอบที่เป็นออร์แกนิกเพียง 70-95% ผลิตภัณฑ์นั้นห้ามติดฉลากว่าเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกโดยเด็ดขาด แต่สามารถระบุปริมาณส่วนประกอบออร์แกนิกบนฉลากได้ (ในประเทศไทยมีสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นหน่วยงานตรวจสอบและรับรองผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวที่ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์)

(ที่มา : <http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/1854/organic-food-> สืบค้นเมื่อ : 13 มีนาคม 2557)

5.2 สถานการณ์ปัญหาการผลิตอาหารที่กระทบกับสิ่งแวดล้อม

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการผลิตอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอน พบว่าอาหารปลอดภัยเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการผลิตวัตถุดิบในไร่นา ไปจนถึงขั้นตอนของการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การเก็บรักษา การนำผลผลิตมาใช้เป็นวัตถุดิบ ประกอบอาหารเพื่อการบริโภค ทั้งการบริโภคโดยมนุษย์และเป็นอาหารสัตว์ ซึ่งในที่สุดก็มีการนำมาใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตอาหารสำหรับมนุษย์บริโภคขั้นตอนการผลิตและการนำมาใช้เหล่านี้ควรมีความปลอดภัยเพื่อให้ได้อาหารซึ่งมีประโยชน์ มีคุณภาพ และไม่มีโทษทั้งกับผู้บริโภคและสภาวะแวดล้อม

กระบวนการผลิตทางการเกษตรมีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและมีผลต่อสุขภาพของสิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์และพืช เช่น การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช การใช้ปุ๋ยเคมี การจัดการระบบน้ำตลอดจนการนำพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมมาใช้ทำการเกษตรหรือการนำมาใช้มาจนเกินขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติ อาจส่งผลต่อการชะล้างพังทลาย การทำลายหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดิน การลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเหล่านี้เป็นผลจากการทำการเกษตรเพื่อผลิตอาหาร ซึ่งอาจมีผลต่อสภาวะแวดล้อมส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางด้านการผลิตอาหารอันเนื่องมาจากการลดลงของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และทำให้ผลผลิตที่ได้มามีคุณภาพต่ำลงจนเป็นอาหารที่ไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค

การทำการเกษตรที่มากเกินไปจนเกินขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติ การใช้วิถีเกษตรกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไปจึงส่งผลลบต่อโครงสร้างของดิน การสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้จนมากเกินไป สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ผลิตอาหารได้น้อยลง ตลอดจนส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของชีวภาพ เป็นอีกหนึ่งลักษณะของความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งแวดล้อมกับอาหารปลอดภัย ซึ่งมีผู้เสนอทางเลือกในการปรับปรุงวิธีการทำการเกษตรที่เหมาะสมไม่เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อมและเสนอทางเลือกในการทำเกษตรอินทรีย์

การลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพมีผลต่อความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากผลลบที่เกิดขึ้นกับสิ่งมีชีวิตซึ่งมีบทบาทในห่วงโซ่อาหาร ที่เมื่อลดลงแล้วมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตอื่นในระบบลดความสามารถในการผลิตอาหารของระบบนิเวศลง

5.3 กลุ่มผู้บริโภคกับการเลือกอาหารปลอดภัย

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลการเลือกบริโภคอาหารอย่างฉลาดและปลอดภัย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์พฤติกรรมของกลุ่มผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารที่ปลอดภัย ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ก่อนจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการสุขภาพ ผู้บริโภคต้องสามารถแยกความต้องการของตัวเองได้ว่าเป็นความต้องการแท้ อะไรเป็นความต้องการเทียม แล้วพิจารณาในการเลือกซื้อให้ดีเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง สิ่งที่เราควรคำนึงก่อนเลือกซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพทุกชนิด ควรศึกษาฉลาก ก่อนซื้อทุกครั้ง ควรมีฉลากภาษาไทย ชื่อของผลิตภัณฑ์และที่ตั้งของผู้ผลิตหรือผู้แทนจำหน่าย วันเดือนปีที่ผลิตหรือวันหมดอายุ สำหรับผลิตภัณฑ์บางชนิดจะมีการแสดงส่วนประกอบหรือตำรับวิธีบริโภค ข้อควรระวังในการใช้หรือข้อจำเพาะอื่นๆ ของแต่ละผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม หากเราอ่านฉลากจะมีประโยชน์ช่วยให้เราทราบผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้องสามารถหลีกเลี่ยงสารบางชนิดที่ทำให้เกิดการแพ้เกิดปัญหาในการบริโภคเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติให้ตรงตามความต้องการได้ นอกจากนั้นในกรณีที่เกิดปัญหาหรือข้อบกพร่องจากผลิตภัณฑ์สามารถร้องเรียนให้มีการดำเนินต่อผู้ผลิตหรือผู้แทนจำหน่ายได้ตามชื่อและที่อยู่ปรากฏในฉลากด้วยหลังซื้อสินค้าหรือบริการเราจะต้องเก็บรักษาหลักฐานต่างๆ เช่น เอกสารโฆษณา บิลเงินสด สำเนาใบเสร็จรับเงิน สัญญาซื้อขายเพื่อไว้ทำการเรียกร้องสิทธิของตนและควรจดชื่อสถานที่ซื้อสินค้าหรือบริการนั้นไว้เพื่อประกอบการร้องเรียนในกรณีฉุกเฉินด้วย

การซื้อผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการสุขภาพจะต้องมีความระมัดระวังในการพิจารณาถึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากสินค้าและบริการให้ดีเสียก่อนที่จะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นๆอย่าให้เสียเปรียบผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ ถ้าพบว่าผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการสุขภาพที่ไม่ได้มาตรฐาน ควรแจ้งหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทราบทันที เพื่อจะได้ดำเนินการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการที่สุขภาพได้มาตรฐาน หรือมีการรับรองคุณภาพ กล่าวคือ มีเครื่องหมาย มอก. หรือมี อย. เป็นต้น ถ้าได้รับความไม่เป็นธรรม ถูกเอาัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการให้ร้องเรียนได้ที่หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค

5.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเลือกบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย

ทีมวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มผู้บริโภคในการเลือกบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย พบว่าเกิดผลกระทบในหลายด้านโดยสรุปคือ

ปัญหาที่กระทบทางด้านสุขภาพ

ปัจจุบันผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคเท่าที่ควรและไม่มีความรู้ในเรื่องอันตรายที่เกิดจากการสารเคมีที่เจือปนในอาหาร จึงทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยและโรคภัยได้ง่าย รวมถึงผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภค จึงมีการใช้สารเคมีเพื่อรักษาคุณภาพของอาหารสด เช่น การใช้สารฟอร์มาลินในการแช่ปลา อาหารทะเล เพื่อรักษาความสดหรือการใช้ยาฆ่าแมลงในการปลูกผัก จึงทำให้สารเคมีต่าง ๆ สะสมอยู่ในอาหารที่รับประทาน ดังนั้นหากผู้บริโภคไม่มีการเลือกรับประทานอาหารที่ไม่ปลอดภัย ไม่รู้แหล่งที่มา อาจจะทำให้ได้รับสารพิษซึ่งจะ

ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพตามมา เช่น เกิดอาการเป็นพิษเฉียบพลัน ปวดท้องอย่างรุนแรง อาเจียน ท้องเสีย หมดสติ หรืออาจเสียชีวิต จากการได้รับอันตรายจากสารฟอร์มาลิน ที่เจือปนมาในอาหารสด เช่น อาหารทะเล ปลา เนื้อสัตว์ หรือผักสดได้

ปัญหาที่กระทบกับสิ่งแวดล้อม

อาหารที่ไม่ปลอดภัยนั้นคืออาหารที่มีสารเคมีเจือปน เนื่องจากการผลิตไม่ถูกต้องตามฤดูกาล เพราะความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้เกษตรกร ต้องใช้สารเคมีในการผลิตเพื่อให้เพียงพอ ต่อความต้องการของผู้บริโภค จึงส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาของสภาพดิน การเผากลบเพื่อเปลี่ยนแปลงพันธุ์พืช การให้สารเคมีที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อน้ำดินรวมถึงส่งผลให้เกิด สภาวะน้ำเสียดังนั้นการบริโภคอาหารตามฤดูกาล จะเป็นส่วนหนึ่งในการลดใช้สารเคมี ก็จะส่งผลดี ต่อสภาพแวดล้อมตามมา รวมถึงการบริโภคอาหารที่ใส่บรรจุภัณฑ์ที่เป็นอันตรายก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะบรรจุภัณฑ์ประเภทพลาสติก โฟม ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ

ปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยปัจจุบันพบว่า การนำเข้า และใช้สารเคมีนี้โดยไม่มีการควบคุมและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้เกิดปัญหาผลกระทบ หลายด้าน เช่น ผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร การตกค้างในผักและผลไม้ในปริมาณมากจน ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค รวมถึงผลกระทบที่มีต่อการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของไทย เป็นต้น

การนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีแนวโน้มสูงขึ้นแทบทุกปี โดยภายในระยะเวลา 10 กว่าปี ที่ผ่านมา การนำเข้าได้เพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าตัวและมีอัตราการใช้สารเคมีต่อหน่วยพื้นที่มากถึงร้อยละ 11 ต่อปี โดยในปี พ.ศ.2554 มีการนำเข้าสารเคมีรวมทั้งสิ้น 164,538,953 กิโลกรัม คิดเป็นสารออกฤทธิ์ 87,619,342 กิโลกรัม คิดเป็นจำนวนเงินรวมทั้งสิ้น 22,070,685 ล้านบาท (สำนักควบคุมพืชและ วัสดุทางการเกษตร,2555)

จากสถิติปี พ.ศ.2552 ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชประเภทต่างๆ โดยนำเข้าจาก สาธารณรัฐประชาชนจีน ร้อยละ 66 จากอินเดีย ร้อยละ 8 จากประเทศอื่นๆ ร้อยละ 26 โดยผู้ผลิต สารเคมี 6 บริษัทข้ามชาติ ได้แก่ (1) ไบเออร์ (2) ซินเจนต้า (3) BASF (4) ดาว์น เคมีคอล (5) มอนซานโต้ (6) ดูปองท์ เป็นผู้ผลิตสารเคมีการเกษตรของโลกประมาณร้อยละ 70

สารเคมีการเกษตรที่นำเข้ามาในประเทศไทย ถูกนำเข้าโดยบริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติ 6 บริษัท และบริษัทอื่นๆ อีก 230 บริษัทมีบริษัทผลิตรายได้สำเร็จ 90 บริษัท ผู้ค้าส่ง 543 ราย และผู้ค้าปลีก 15,822 ราย บริษัทท้องถิ่นของไทยจะนำสารออกฤทธิ์ดังกล่าวมาผสมและบรรจุขายไปยังร้านค้าปลีก และเกษตรกร ซึ่งราคาที่เกษตรกรซื้อจะมีมูลค่าสูงกว่าราคาวัตถุดิบที่นำเข้ามาหลายเท่าตัว

ผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ได้ทวีความรุนแรงขึ้นและกำลังเข้าขั้นวิกฤตดังจะเห็นได้จากสถิติการตรวจเลือดของเกษตรกร

เพื่อวัดระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส โดยสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า เกษตรกรมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกายในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัยในสัดส่วนที่สูงขึ้น จากปี พ.ศ.2545 ที่ ร้อยละ 29.41 เป็นร้อยละ 38.52 ในปี พ.ศ.2550 และไม่มีแนวโน้มลดลง แต่ประการใด ในขณะที่แต่ละปีมีผู้ป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชประมาณ 200,000 – 400,000 ราย

นอกเหนือจากผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรง การตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในอาหาร ได้เพิ่มความเสี่ยงต่อผู้บริโภคโดยเฉพาะกลุ่มรายได้ต่ำ และผู้บริโภคในเมืองที่พึ่งพาอาหารปวงสำเร็จ และไม่สามารถเข้าถึงผักและผลไม้ที่ปราศจากสารเคมี การตรวจคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหาร ในหลายกรณีพบว่าการปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในสัดส่วนค่อนข้างสูง ดังผลการสำรวจผัก ยอดนิยมในกลุ่มผู้บริโภค 7 ชนิด คือ กะหล่ำปลี คื่นช่าย ถั่วฝักยาว ผักกาดขาว ผักบุ้งจีน ผักชี และ พริกจินดา ที่ขายในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ตลาดสด และรถเร่ในเขตกรุงเทพมหานครที่พบปริมาณ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างเกินมาตรฐานของสหภาพยุโรปถึงร้อยละ 40 โดยจำนวนนี้ คือ คาร์โบฟูราน เมทโทมิล อีพีเอ็น และไดโครโตฟอส สอดคล้องกับผลสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ที่พบว่าผักสดในกรุงเทพและปริมณฑล จำนวน 359 ตัวอย่าง อัตราการพบ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชร้ายแรงตกค้างในผักที่มีเครื่องหมายปลอดสารพิษและผักที่ไม่มีเครื่องหมาย ร้อยละ 51.8 และ 63.7 ตามลำดับ

การใช้สารเคมีเหล่านี้ในการเกษตรส่งผลต่อสุขภาพระยะยาวและก่อให้เกิดโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น โรคเบาหวานชนิดที่ 2 โรคพาร์คินสัน โดยเฉพาะโรคมะเร็ง ซึ่งได้กลายเป็นสาเหตุการเสียชีวิต อันดับหนึ่งของคนไทยสูงกว่าการเสียชีวิตจากโรคหัวใจ โรคเอดส์ และอุบัติเหตุ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ด้วยเหตุดังกล่าวสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมชาติ จึงได้จัดทำความเห็นและ ข้อเสนอแนะ เรื่อง “การคุ้มครองผู้บริโภคจากอันตรายของสารเคมี กำจัดศัตรูพืชคาร์โบฟูราน (Carbofuran) เมทโทมิล (Methomyl) อีพีเอ็น (EPN) และไดโครโตฟอส (Dicrotophos)” เสนอต่อ คณะรัฐมนตรี เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันผลกระทบการใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืชดังกล่าวในภาคเกษตรกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป

ที่มา : หนังสือความเห็นและข้อเสนอแนะการคุ้มครองผู้บริโภคจากอันตรายของสารเคมี
กำจัดศัตรูพืช : 2550

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนอย่างมีส่วนร่วม เป็นการรักษาแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

3.1 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ด้านประชากร ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 15 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนตัวแทนในพื้นที่ 7 อำเภอตามแนวเขตชายฝั่งอ่าวบ้านดอน กลุ่มตัวแทนผู้ผลิตในแต่ละอำเภอ จำนวน 15 คน กลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน

ด้านเนื้อหา เน้นการศึกษาด้านการดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนและกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนในปัจจุบัน ความต้องการสินค้าของผู้บริโภค รวมถึงแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอ่าวบ้านดอนซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของพื้นที่ให้มีความยั่งยืน

ด้านพื้นที่ศึกษา ทีมวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา 7 อำเภอตามแนวเขตชายฝั่งอ่าวบ้านดอน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก

ด้านระยะเวลา การดำเนินงาน 1 ปี คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2556 - วันที่ 30 กันยายน 2557 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2556 – 31 มีนาคม 2557

ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2557 – 30 กันยายน 2557

3.2 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงพัฒนา (Developmental Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้และปฏิบัติการแก้ปัญหาในพื้นที่

3.3 เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย

ทีมวิจัยใช้เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย คือ

การสัมภาษณ์

ทีมวิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์แกนนำเครือข่ายผู้บริโภค และชาวบ้านในพื้นที่ทุกอำเภอรอบอำเภอบ้านดอน เช่น ชาวประมงที่ออกเรือประมงพื้นบ้าน กลุ่มแม่บ้านที่แปรรูปอาหาร กลุ่มแม่ค้าที่มารับซื้ออาหารทะเล กลุ่มร้านอาหารทะเลในพื้นที่ 7 อำเภอในอำเภอบ้านดอน

การศึกษาข้อมูล/เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ทีมวิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กรณีอำเภอบ้านดอนจากเอกสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดโครงการอำเภอบ้านดอนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การสังเกต

ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตตลาดที่มีการขายอาหารทะเลในพื้นที่ 7 อำเภอรอบพื้นที่อำเภอบ้านดอน สังเกตกลุ่มผู้ซื้ออาหารสดภายในตลาด ทำให้ทีมวิจัยมองเห็นพฤติกรรมในการเลือกซื้ออาหารของผู้บริโภค และสินค้าที่วางจำหน่ายภายในตลาด

เวทีประชุมระดับพื้นที่ / เวทีประชุมเฉพาะกลุ่ม

ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อจัดเวทีประชุมร่วมกับชาวบ้านกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจและสืบค้นข้อมูลผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ และแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน

การสำรวจ

ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ แหล่งทรัพยากรในพื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยมีตัวแทนกลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ซึ่งดูแลทรัพยากรรอบอำเภอบ้านดอน รวมถึงสำรวจร้านอาหารที่รับซื้อสินค้าจากแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อำเภอบ้านดอนเพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในพื้นที่ต่าง ๆ

เวทีถอดบทเรียน

ทีมวิจัยได้จัดให้มีการถอดบทเรียน เพื่อทบทวนสิ่งที่ทีมวิจัยได้เรียนรู้ จากการทำงานที่ผ่านมา ทั้งสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการปฏิบัติงาน ทั้งข้อดีและข้อจำกัดเพื่อปรับปรุง แก้ไข ในการทำงานแต่ละช่วงตลอดการทำโครงการวิจัย

เวทีเครือข่ายผู้บริโภค

ทีมวิจัยได้มีการจัดเวทีเครือข่ายผู้บริโภคร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องอาหารปลอดภัย ซึ่งภายในงานมีการจัดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้จำหน่ายสินค้าที่ผลิตเอง ทั้งผักปลอดสารพิษ อาหารทะเลตากแห้ง ไข่เค็ม เป็นต้น

ทดลองจัดงานผู้ผลิตและผู้บริโภคผ่านเวทีกินรูราก (ครั้งที่ 1)

ทีมวิจัยได้มีการทดลองจัดงานเพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้มาพบกันภายในเวทีกินรูราก ซึ่งมีการเสวนาเรื่องแหล่งที่มาของอาหาร กระบวนการผลิต และการจำหน่ายสินค้าปลอดสารพิษ เป็นการสร้างความเข้าใจและความเข้าใจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคในการจำหน่ายสินค้าในอนาคต

แลกเปลี่ยนเสวนาเวทีกินรูราก (ครั้งที่ 2)

ทีมวิจัยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเสวนากินรูราก รู้คุณค่ารักษารากเหง้า เป็นเวทีที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การกินอาหารที่รู้แหล่งที่มา โดยเชิญเครือข่ายที่ทำงานด้านอนุรักษ์และดูแลสุขภาพทรัพยากรที่เป็นแหล่งอาหารมาแลกเปลี่ยน เรื่องวิถีการกินในอดีตและปัจจุบันมีความต่างหรือเหมือนกันอย่างไร ตลอดจนการพูดคุยถึงประเด็นการดูแลสุขภาพทรัพยากรที่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร และหาแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

เวทีขยายผล

ทีมวิจัยมีการขยายผลต่อยอดการทำงานวิจัยไปสู่การจัดเวทีอื่น ๆ ทั้งในพื้นที่ และเวทีเครือข่ายในระดับจังหวัด โดยการจัดกิจกรรมสโมสลดเด็กเพลินมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการเลือกบริโภคกับกลุ่มเด็ก ๆ โดยการให้เด็ก ๆ ได้ทดลองทำขนมอาหาร และการจัดนิทรรศการเรื่องหลักการอ่านฉลากให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ รายการวิทยุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำผลงานวิจัยไปขยายผลในเวทีสัมมนาต่างๆ ในระดับจังหวัด เช่น เวทีความมั่นคงทางด้านอาหารอำเภอกาญจนดิษฐ์, เวทีงานสุขภาพะภาคใต้สนับสนุนโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 11 (สปสข.11) เป็นต้น

3.4 กระบวนการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มเยาวชนทีมวิจัยและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่ร่วมกันและชี้แจงการดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ โดยการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ

กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพระดับความสามารถทีมวิจัยให้สามารถดำเนินงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการฝึกอบรมแกนนำเยาวชนในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงฝึกอบรมทักษะเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย ฝึกอบรมการจัดทำสื่อละครสร้างปัญญา

กระบวนการศึกษารูรากแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภค
อาหารอินทรีย์ เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลสถานการณ์พื้นที่อำเภอบ้านดอนแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอกับกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ โดยการลงพื้นที่ศึกษารวบรวมข้อมูลฐานทรัพยากรและแหล่งผลิต และความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน 7 อำเภอ อำเภอละ 2 ครั้ง ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติมและเวทีสรุปข้อมูล สรุปผลข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ ฐานทรัพยากรพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนและความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

กระบวนการปฏิบัติการผู้ผลิตพบผู้บริโภค เพื่อสนับสนุนให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวความคิด บอกเล่าสถานการณ์ และร่วมหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน นำไปสู่การร่วมดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดเวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภค เวทีพื้นที่ 5 เวที (เวทีในพื้นที่ อาหารทะเล / ข้าว / ผัก) เวทีเครือข่ายผู้ผลิตพบผู้บริโภค (กินรู้จัก) เวทีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

กระบวนการสรุปผลการดำเนินงานวิจัย เพื่อสรุปประมวลผลการดำเนินงานวิจัย ทั้งสถานการณ์พื้นที่อ่าวบ้านดอน สถานการณ์ผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ นำสู่การออกแบบปฏิบัติการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ต่อไปโดยการจัดเวทีสรุปผลการดำเนินงาน จากนั้นจึงจัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินงานและสรุปเอกสารรายงานการวิจัย

กระบวนการจัดทำสื่อเผยแพร่ ขยายผล เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยสถานการณ์แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการดำเนินงานให้ผู้สนใจได้รับทราบโดยการใช้สื่อในพื้นที่นำเสนอข้อมูล เช่น สื่อละครสร้างปัญหา เรื่อง “บ้านดอน บ้านเรา” ซึ่งจัดเป็นละครเร่ ให้ความรู้ในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการจัดทำสื่ออย่างง่ายคือ เอกสาร แผ่นพับ แผนที่เครือข่ายผู้ผลิตและสื่อนิทรรศการให้ความรู้ นำเสนอในเวทีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น งานความมั่นคงทางด้านอาหาร อำเภอ กาญจนดิษฐ์ งานสุขภาวะภาคใต้ โดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 11 (สปสช.11)

3.5 สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานที่ทีมงานได้ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ในแต่ละกระบวนการ ซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละกระบวนการได้ดังนี้

เตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ

กระบวนการเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มเยาวชนที่มิวิจัยและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่ร่วมกันและชี้แจงการดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ โดยการประชุมที่มิวิจัยประจำเดือน จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ

1) ประชุมชี้แจงโครงการ

เพื่อนำเสนอชี้แจงโครงการวิจัยให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบทั้งเป้าหมายกระบวนการดำเนินงาน ความคาดหวังในการทำงานวิจัยและสร้างความร่วมมือในการดำเนินโครงการวิจัย

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชน ที่ปรึกษา / ครูภูมิปัญญาและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยประชุมเพื่อวางแผนและกำหนดช่วงเวลาและเตรียมประสานงานด้านต่าง ๆ โดยมีการแบ่งบทบาทพื้นที่ในการดำเนินงาน

- จัดเวทีพูดคุยระหว่างเยาวชนทีมวิจัยและคณะที่ปรึกษา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และกระบวนการในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

- สรุปผลการดำเนินการประชุมพร้อมเสนอแนะจากเวที

- ทีมวิจัยร่วมกันวางแผนทิศทางการทำงานต่อ

2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

เพื่อสร้างความเข้าใจเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานให้กับทีมวิจัยและร่วมกันสรุปบทวนติดตามผลการดำเนินงานวิจัยตามโครงการที่ได้มีการดำเนินงานในแต่ละช่วง

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัยกลุ่มเยาวชน ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยประชุมเตรียมงานเพื่อร่วมกันกำหนดประเด็นในการพูดคุย รวมถึงช่วงเวลา สถานที่ในการจัดประชุมแต่ละเดือน ซึ่งแต่ละครั้งจะมีการนัดหมายตามความเหมาะสม

- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดประชุม เช่น การประสานงานสถานที่ เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ในการประชุม บันทึกข้อมูล การสรุปการประชุม เป็นต้น โดยการประชุมในแต่ละครั้งทีมวิจัยจะแบ่งบทบาทหน้าที่และสลับบทบาทเพื่อให้แต่ละคน ได้มีโอกาสพัฒนาทักษะหลายๆ ด้าน

- ทีมวิจัยและที่ปรึกษา พี่เลี้ยงร่วมดำเนินการประชุมตามแผนที่วางไว้

- สรุปการประชุมพร้อมบันทึกเป็นเอกสาร

พัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เพื่อพัฒนาระดับความสามารถทีมวิจัยให้สามารถดำเนินงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการฝึกอบรมแกนนำเยาวชนในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงฝึกอบรมทักษะเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย ฝึกอบรมการจัดทำสื่อละครสร้างปัญญา

1) ฝึกอบรมทักษะการเก็บข้อมูลเบื้องต้น

เพื่อให้เยาวชนทีมวิจัยมีทักษะความรู้ความเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยทั้งการคิดวิเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงการเตรียมความพร้อมในการลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ ตามกระบวนการงานวิจัย

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัยกลุ่มเยาวชน ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงร่วมกันประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมพัฒนาทักษะทีมวิจัยในแต่ละช่วงโดยมีการร่วมคิดวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน
- แบ่งบทบาทในการรับผิดชอบการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง เช่น การประสานวิทยากร การประสานสถานที่ การจัดการ อุปกรณ์ อาหาร เป็นต้น
- ทีมวิจัยดำเนินการฝึกอบรมทักษะการวิจัยและการเก็บข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ชาวประมงในพื้นที่ การเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล การจัดทำแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล รวมถึงกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งต้องปฏิบัติการในพื้นที่จริง
- สรุปผลการดำเนินงาน

2) การฝึกอบรมการใช้สื่อประชาสัมพันธ์

เพื่อให้เยาวชนทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการจัดทำสื่อและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปจัดทำสื่อเผยแพร่การดำเนินงานต่อไป รวมถึงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา พี่เลี้ยง ทีมวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนเตรียมงาน เพื่อเลือกรูปแบบการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทีมวิจัยมีความสนใจ โดยสรุปคือ การใช้สื่อละครสร้างปัญญา
- ทีมวิจัยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ประสานวิทยากร ประสานพื้นที่ เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ เป็นต้น
- ทีมวิจัยร่วมกับคณะทำงานดำเนินตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาประชุมสรุปผลการดำเนินงานเพื่อนำบทเรียนที่ได้ไปปรับใช้ในครั้งต่อไป
- ทีมวิจัยออกแบบการจัดทำสื่อละครสร้างปัญญา "บ้านดอน บ้านเรา" เพื่อจัดทำละครเร่ในแต่ละพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน

ศึกษารฐานทรัพยากรแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

1) ลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล

เพื่อส่งเสริมให้ทีมวิจัยลงพื้นที่ชุมชนรอบอ่าวบ้านดอน รวมทั้งสิ้น 7 อำเภอ เห็นสภาพพื้นที่จริง และได้เก็บข้อมูลให้เป็นข้อมูลปัจจุบัน สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภคได้

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา พี่เลี้ยง กลุ่มเยาวชนแกนนำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่ ตัวแทนกลุ่มประมงพื้นบ้าน ตัวแทนกลุ่มร้านค้าอาหารทะเลอ่าวบ้านดอน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด 7 อำเภอคือ อำเภอท่าชนะ , อำเภอไชยา , อำเภอท่าฉาง , อำเภอพุนพิน , อำเภอเมือง , อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ในแนวเขตอ่าวบ้านดอน ก่อนการลงพื้นที่นั้นทีมวิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่นั้น ๆ เช่น ถ้าทีมวิจัยต้องการข้อมูลเรื่องข้าวในพื้นที่อำเภอไชยา ทีมวิจัยจะไปติดต่อใคร เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นต้น ซึ่งก่อนการลงพื้นที่ในแต่ละครั้งนั้นทีมวิจัยต้องมีการพูดคุย วางแผนร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันก่อนการทำงาน สำหรับการลงพื้นที่แต่ละครั้งทีมวิจัยจะมีการประสานกับกลุ่มแกนนำชุมชน แกนนำกลุ่มอนุรักษ์เพื่อนัดหมายช่วงวันเวลา จากนั้นจึงลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลที่กำหนดไว้และบันทึกข้อมูลแต่ละด้าน

2) ล่องเรือสำรวจพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ทีมวิจัยได้พบเห็นสภาพพื้นที่อ่าวบ้านดอนที่เป็นจริง สามารถนำข้อมูลที่ได้พบเห็นมาวิเคราะห์ ออกแบบหาแนวทางการรักษาอ่าวบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย กลุ่มเยาวชน ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานีและนักวิชาการด้านประมงจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตจังหวัดชุมพร

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การลงพื้นที่ของทีมวิจัยนั้นได้มีการลงพื้นที่โดยการสำรวจทรัพยากรทางทะเล ศึกษาสภาพพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยมีการวางแผนการลงพื้นที่ประสานทีมวิทยากร กลุ่มประมงพื้นบ้าน และพื้นที่ซึ่งการลงพื้นที่เยาวชนได้มีการเรียนรู้เรื่องการดูแลรักษาธรรมชาติ แหล่งอาหารที่มีอยู่ในอ่าวบ้านดอน ความหลากหลายของทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นการทำประมงพื้นบ้าน และเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของธรรมชาติที่จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน

3) เวทีชุมชน

เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์พื้นที่อ่าวบ้านดอนและแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา กลุ่มแกนนำในพื้นที่ กลุ่มอนุรักษ์ในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การดำเนินงานทีมวิจัยได้มีการนัดหมายเพื่อประชุมเตรียมความพร้อมทีมงาน รวมถึงการประสานกลุ่มแกนนำในชุมชนต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วม เวลา สถานที่จัดประชุม อุปกรณ์ อาหาร จากนั้นจึงดำเนินการประชุมตามแผนที่กำหนดไว้และสรุปผลการดำเนินงานลงพื้นที่จัดทำเวทีชุมชน ประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อม ประสานชุมชนในพื้นที่ ประสานแกนนำ สถานที่ กำหนดวันเวลาในการจัดเวทีดำเนินการประชุมตามแผนที่วางไว้และสรุปผลการดำเนินงาน

4) สำรวจกลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่

เพื่อสำรวจกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนและสังเกตการทำงานของกลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในแต่ละพื้นที่ สามารถนำมาใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา กลุ่มแกนนำในพื้นที่ กลุ่มอนุรักษ์ในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้ประชุมวางแผนการทำงานร่วมกันในทีมลงพื้นที่แต่ละอำเภอโดยมีการเตรียมคำถามการสำรวจ สัมภาษณ์ นัดหมายกลุ่มที่จะสัมภาษณ์จากนั้นจึงลงพื้นที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ สำรวจ และบันทึกข้อมูล เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกจัดหมวดหมู่เพื่อสรุปผลข้อมูลซึ่งพบว่ากลุ่มประมงพื้นบ้านอำเภอไชยาได้มีการออกเรือประมงในช่วงเช้า และนำเรือเข้าช่วงบ่ายเพื่อป้องกันการเน่าเสียของอาหารทะเล และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในการทำอาหารสดใหม่ กลุ่มทำกะปิในพื้นที่อำเภอท่าชนะ เลือกใช้วัตถุดิบจากเรือประมงที่ไม่ใช้สารเคมี หรือการใช้กุ้งเคยบริเวณพื้นที่ใกล้บ้านของตนเอง เพื่อทำกะปิปลอดภัย

ปฏิบัติการผู้ผลิตพบผู้บริโภค

เพื่อสนับสนุนให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวความคิด บอกเล่าสถานการณ์ และร่วมหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน นำไปสู่การร่วมดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) เวทีระดมแนวทางการจัดการเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ของกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน และกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคที่มีความต้องการอาหารอินทรีย์ นำสู่การสร้างความเข้าใจและสามารถแลกเปลี่ยนจำหน่ายสินค้าระหว่างกันได้โดยตรง และร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ให้มีความยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน ตัวแทนเครือข่ายผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

ขั้นตอนการดำเนินงาน

เวทีระดมความคิดและหาแนวทางการจัดการกับเครือข่ายผู้บริโภคนั้นได้มีการเชิญกลุ่มเครือข่ายในพื้นที่ต่าง ๆ รอบอ่าวบ้านดอนมาร่วมประชุม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการจัดการกับเครือข่ายผู้บริโภคร่วมกัน เช่น การจัดตั้งตลาดนัดสีเขียวสำหรับผู้บริโภคที่มีความสนใจในอาหารปลอดภัย สามารถมาจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อสินค้าปลอดภัยได้จากตลอดทั้งนี้

2) เวทีระดมแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรอ่าวบ้านดอนอย่างยั่งยืนระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

เพื่อสร้างความตระหนักและสร้างรูปธรรมความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอนร่วมกันอย่างยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน ตัวแทนเครือข่ายผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นปัจจัยในการผลิตอาหารที่ปลอดภัยสู่ผู้บริโภค จึงได้มีการจัดเวทีระดมแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรอ่าวบ้านดอนอย่างยั่งยืนระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคขึ้น โดยการประสานให้ผู้ผลิตในกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ มาพบกับกลุ่มผู้บริโภค เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยในการผลิต เช่น การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาในช่วงฤดูวางไข่ การเลือกบริโภคอาหารตามฤดูกาล เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในการกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ อีกทั้งยังเป็นการลดการสร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม หากกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคสามารถช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน ก็จะส่งผลต่อการบริโภคอย่างยั่งยืนด้วยเช่นกัน

3) เวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภค (กินรู๊ราก)

เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้พบเจอกัน บอกเล่าสถานการณ์ กระบวนการผลิตอาหารปลอดภัย เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน และร่วมหาแนวทางการดูแลรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบอ่าวบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา กลุ่มแกนนำในพื้นที่ กลุ่มอนุรักษ์ในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้จัดเวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภคผ่านการจัดงานกินรู๊ราก ซึ่งได้มีการเชิญชวนผู้ผลิตที่ผลิตอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัย มาจัดแสดงสาธิตการผลิตสินค้าและจำหน่ายสินค้าเป็นการสนับสนุนให้ผู้บริโภคได้พบกับผู้ผลิต ผู้บริโภคสามารถรู้ถึงแหล่งที่มาของอาหารและผลิตภัณฑ์ที่ตนใช้ ในเวทีได้เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้ซักถามกระบวนการในการผลิต เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ รวมถึงการขยายกลุ่มลูกค้าใหม่ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยและมีกระบวนการผลิตที่รักษาธรรมชาติ

สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

1) ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน

เพื่อให้สมาชิกในทีมวิจัยได้มาร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานที่ได้จากการลงพื้นที่ การเก็บข้อมูล และจัดทำรายงาน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การดำเนินงานที่ทีมวิจัย พี่เลี้ยง และที่ปรึกษาได้ร่วมกันสรุปบทเรียน ความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และนำบทเรียนที่ได้จากการทำงานแต่ละครั้งมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้น โดยทีมวิจัยได้นัดหมายกันเพื่อจัดประชุมและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ทีมวิจัยได้มีส่วนร่วม เช่น การประสานงาน การจัดกระบวนการ การสรุปผลการประชุม ซึ่งมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป

2) จัดเวทีสรุปเพิ่มเติมข้อมูลในแต่ละพื้นที่

เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแต่ละพื้นที่มาสรุปในแต่ละหัวข้อและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมเพิ่มเติมข้อมูลในแต่ละด้านให้สมบูรณ์

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา และตัวแทนแกนนำแต่ละพื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้มีการเปิดเวทีกลุ่มย่อยโดยเชิญกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในแต่ละพื้นที่ เพื่อบอกเล่าข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาสรุปไว้เบื้องต้นให้ทีมวิจัยและผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมเติมเต็มข้อมูล หลังจากนั้นทีมวิจัยจึงมีการพัฒนาข้อมูลโดยการลงพื้นที่เก็บเพิ่มในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปอีกครั้งหนึ่ง

3) จัดทำเอกสารรายงานวิจัย

เพื่อสรุปรวบรวมข้อมูลจัดทำเป็นเอกสารรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ สามารถนำเสนอให้ผู้สนใจศึกษาเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานได้

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษาโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การจัดทำเอกสารรายงานวิจัยนั้นทางทีมวิจัยได้มีการประชุมวางแผนร่วมกันเพื่อวางแผนการทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบรวบรวมข้อมูลที่ได้ร่วมจากการลงพื้นที่การสัมภาษณ์ผ่านกระบวนการสังเคราะห์และจัดทำในรูปแบบของเอกสารรายงานวิจัย เพื่อเผยแพร่ต่อไป

จัดทำสื่อเผยแพร่ขยายผล

เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยสถานการณ์แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการดำเนินงานให้ผู้สนใจได้รับทราบโดยการใช้สื่อในพื้นที่นำเสนอข้อมูล

1) เวทีนำเสนอข้อมูลการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่

เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยให้ชุมชนแต่ละพื้นที่ได้รับทราบ ซึ่งเป็นการบอกเล่าผลการดำเนินงานวิจัยให้กลุ่มตัวแทนแกนนำชุมชนได้รับทราบ รวมถึงสนับสนุนให้แกนนำชุมชนนำผลการดำเนินงานไปบอกเล่าในชุมชนต่อไป

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา กลุ่มแกนนำในพื้นที่ กลุ่มอนุรักษ์ในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้นำผลการดำเนินงานวิจัยมาจัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับ เอกสารความรู้อย่างง่าย ในการบริโภคอาหารอินทรีย์ รวมถึงการทำนิทรรศการจากนั้นจึงประสานแกนนำในชุมชนเพื่อขอเข้าร่วมนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยในเวทีประชุมหมู่บ้านตามที่แต่ละหมู่บ้านได้กำหนดไว้ โดยเน้นหมู่บ้านในเขตพื้นที่ 7 อำเภอรอบอ่าวบ้านดอน หลังจากทำแผนการลงพื้นที่แต่ละอำเภอแล้ว ทีมวิจัยยังนัดหมายพื้นที่และลงพื้นที่เพื่อจัดนิทรรศการและบอกเล่าผลการดำเนินงานวิจัย โดยดำเนินการบอกเล่าตามแผนกระบวนการที่กำหนดไว้ หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงานทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานและปรับปรุงผลการดำเนินงานต่อไป

2) เวทีนำเสนอข้อมูลต่อตัวแทนชุมชนในพื้นที่

เพื่อบอกเล่าผลการดำเนินงานวิจัยให้กลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์และผู้สนใจแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนได้รับทราบข้อมูล และร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบอ่าวบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา กลุ่มแกนนำในพื้นที่ กลุ่มอนุรักษ์ในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การจัดเวทีนำเสนอข้อมูลนั้นทางทีมวิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยผ่าน "งานสัปดาห์เครือข่ายคนใต้ตอนบนกับการสร้างเสริมสุขภาพ" ซึ่งภายในงานได้มีการพูดคุยเรื่องสุขภาพ ทางทีมวิจัยจึงได้ประสานกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสาธิตการทำอาหาร และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มาจากกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน พร้อมทั้งมีการนำเสนอกระบวนการผลิตอาหารที่เป็นผลผลิตจากวัตถุดิบที่ปลอดภัยจากอ่าวบ้านดอน

3) รายการวิทยุชุมชน

เพื่อบอกเล่าผลการดำเนินงานวิจัยให้ผู้สนใจในจังหวัดได้รับทราบและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งทีมวิจัยได้มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์งานผ่านการจัดรายการวิทยุเพื่อบอกเล่าข้อมูลดี ๆ เกี่ยวกับการเลือกบริโภคอาหารปลอดภัย และการเลือกบริโภคอาหารที่รู้แหล่งที่มา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี คลื่นวิทยุ 89.75 MHz.

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงโครงการได้ประสานกับพี่เลี้ยงกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการจัดสรรช่วงเวลาให้ทีมวิจัยได้บอกเล่าการทำงานผ่านคลื่นวิทยุรายการเวทีชาวบ้าน FM 89.75 MHz. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้จัดรายการร่วมกันในวันอาทิตย์เดือนละ 1 ครั้งตลอดการดำเนินงานวิจัย

4) นิทรรศการอาหารปลอดภัยทั้งในและนอกพื้นที่

เพื่อนำเสนอข้อมูลแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย สถานการณ์การบริโภคอาหารและแนวทางการดูแลรักษาแหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา กลุ่มแกนนำในพื้นที่ กลุ่มอนุรักษ์ในแต่ละอำเภอรอบอ่าวบ้านดอน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้มีการจัดนิทรรศการเรื่องอาหารปลอดภัยในหลาย ๆ พื้นที่ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เช่น ภายในงานลานพลัง หลักประกันสุขภาพ ที่เป็นการจัดเวทีเรื่องการดูแลสุขภาพ ให้ความรู้เรื่องหลักประกันสุขภาพแก่ผู้ที่มาร่วมงาน ทีมวิจัยได้มีการจัดนิทรรศการที่ให้ความรู้เรื่องแหล่งอาหารปลอดภัย การร่วมจัดนิทรรศการภายในงานความมั่นคงทางด้านอาหารของอำเภอกาญจนดิษฐ์ ได้มีการนำเรื่องราวสาระสำคัญในการเลือกบริโภคอาหารปลอดภัย การรู้แหล่งที่มาของอาหารที่นำมารับประทาน รวมถึงการขยายผลกับเครือข่ายสโมสรเด็กเพลินซึ่งมีกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การบริโภคของเด็กไทยที่มีการบริโภคน้ำตาลเกินกว่าปริมาณที่ร่างกายต้องการ หรือการอ่านฉลากข้างกล่องขนมเพื่อให้กับเด็ก ๆ ทราบและเข้าใจส่วนประกอบที่มีอยู่ในขนม รวมถึงโทษภัยที่จะเกิดขึ้นหากรับประทานเกินความจำเป็นให้แก่เด็กและเยาวชน โดยทางทีมวิจัยเองก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องปริมาณการบริโภคขนม หรือเครื่องดื่มในแต่ละวัน รวมไปถึงการจัดนิทรรศการอาหารปลอดภัยในแต่ละพื้นที่

5) ละครสร้างปัญญาเรื่อง "บ้านดอน..บ้านเรา"

เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยและบอกเล่าสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอน รวมถึงแนวทางการดูแลรักษาอ่าวบ้านดอนร่วมกัน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย เยาวชนอาสาสมัคร(นักแสดง) ที่ปรึกษา พี่เลี้ยง แกนนำชุมชนสมาชิกในชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้นำเครื่องมือละครสร้างปัญญามาใช้ในการนำเสนอปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่อ่าวบ้านดอนและร่วมกันปกป้องดูแลฐานทรัพยากร ซึ่งละครสร้างปัญญานั้นจะเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ใช้การแสดงเพื่อสร้างให้ผู้ชมเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของอ่าวบ้านดอนจากอดีตจนปัจจุบัน ซึ่งในกระบวนการทำงานละครสร้างปัญญานั้นเยาวชนได้มีการเรียนรู้ทฤษฎีในการทำละครสร้างปัญญา หลักการในการแสดงละคร เยาวชนจะได้เรียนรู้ในขั้นพื้นฐาน รวมถึงการเขียนเล่าเรื่องราวเพื่อถ่ายทอดผ่านการแสดง โดยครูโตมร อภิวันทนากร ซึ่งเป็นครูละครสร้างปัญญา หลังจากการเรียนรู้กระบวนการทำละครสร้างปัญญาแล้ว ทีมวิจัยจึงคิดออกแบบงานละครและทำการลงแสดงละครสร้างปัญญาในพื้นที่อำเภอที่อยู่รอบอ่าวบ้านดอน เช่น อำเภอท่าฉาง อำเภอเมือง อำเภอพุนพิน อำเภอไชยา เป็นต้น

บทที่ 4

สรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนรวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนอย่างมีส่วนร่วมเป็นการรักษาแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อำเภอบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

4.1 สถานการณ์อำเภอบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลสภาพพื้นที่และสถานการณ์อำเภอบ้านดอนเพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการศึกษาเรื่องแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอนเพราะทีมวิจัยเชื่อว่าสถานการณ์อำเภอบ้านดอนที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อสถานการณ์แหล่งอาหารในพื้นที่ด้วย ซึ่งการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัยในชุดโครงการอำเภอบ้านดอนภายใต้การสนับสนุนโดยศูนย์ประสานงานการวิจัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มชาวประมง กลุ่มองค์กรที่ทำงานอนุรักษ์และแกนนำในชุมชนกลุ่มต่างๆ รอบอำเภอบ้านดอนพบว่ามีสถานการณ์เรื่องอำเภอบ้านดอนที่น่าสนใจในหลายด้าน ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.) ข้อมูลสภาพพื้นที่อำเภอบ้านดอน

อำเภอบ้านดอนมีสภาพพื้นที่เป็นเชิงอ่าวที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ มีลักษณะเป็นท้องทะเลสามารถรับน้ำจากแม่น้ำลำคลองน้อยใหญ่ถึง 11 สาย มีความยาวตลอดแนวชายฝั่งประมาณ 120 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสักและหากรวมพื้นที่อำเภอท่าชนะซึ่งเป็นทะเลเปิดซึ่งอยู่ในแนวเขตเดียวกันกับอำเภอบ้านดอนจะมีความยาวตลอดแนวชายฝั่งประมาณ 153 กิโลเมตร

อำเภอบ้านดอนถือเป็นพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่มีความสำคัญมากเพราะมีความอุดมสมบูรณ์จากตะกอนดินจากปากแม่น้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่อำเภอบ้านดอน เนื่องจากคลองสายต่างๆจะลำเลียงน้ำจืดธาตุอาหารและตะกอนจากบนฝั่งไหลลงสู่อำเภอบ้านดอน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบว่าสัตว์น้ำจะวางไข่ในบริเวณชายฝั่งที่

น้ำไม่เค็มจัด คือ ในพื้นที่บริเวณปากคลองแนวป่าชายเลนใกล้ปากแม่น้ำหรือในคลอง เช่น พื้นที่บริเวณแหล่งรวมของปากคลองมักจะเป็นแหล่งเกิดของหอยแครงและหอยหลายชนิดรวมถึงปลาตุ๊กซึ่งมักจะเข้าไปวางไข่ในคลอง และปูทะเลจะเข้าไปวางไข่ในบริเวณชายฝั่ง เป็นต้น

บริเวณพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีลำคลองสายต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอนซึ่งมีความสำคัญต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ในอ่าวเป็นอย่างมากเพราะเป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนได้เป็นอย่างดี ซึ่งลำคลองในแต่ละอำเภอที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ประกอบด้วย

อำเภอท่าชนะ ประกอบด้วย คลองท่ากระจาย คลองคันธุลี คลองตลิ่ง และคลองท่าม่วง

อำเภอไชยา ประกอบด้วย คลองพุมเรียง คลองไชยา คลองบางน้อย คลองหัววัว และคลองท่าปูน

อำเภอท่าฉาง ประกอบด้วย คลองหยก คลองบางน้ำจืด คลองท่านาง คลองบางปึก และคลองท่าเคย

อำเภอพุนพิน ประกอบด้วย คลองพุนพิน คลองห้วยกอ คลองไม้หัก คลองราง คลองลีเล็ด และคลองกอ

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย คลองบ้านดอน คลองสะพาน้อย คลองฉาง คลองรีว คลองร่องน้อย คลองร่องกลาง และแม่น้ำตาปี

อำเภอกาญจนดิษฐ์ ประกอบด้วย คลองท่าทองใหม่ คลองฉิมหวัง คลองเชิงอะ คลองนัย คลองคราม คลองกะแตะ คลองท่าทอง คลองลัว คลองทูน คลองกลาง และคลองแตะแจะ

อำเภอดอนสัก ประกอบด้วย คลองปูน คลองบางแตน คลองคราม คลองบางหึ่งน้อย คลองบ้านห้วย คลองดอนสัก คลองบางตังหิน คลองบางพาง และคลองบางโสม

ทั้งนี้การไหลของน้ำจากปากคลองต่างๆสู่อ่าวบ้านดอนจะขึ้นอยู่กับทิศทางการไหลของน้ำและอิทธิพลของลมในแต่ละช่วงด้วย

2.) สถานการณ์การพัฒนาอ่าวบ้านดอนในแต่ละยุค

ทีมวิจัยได้ร่วมศึกษาข้อมูลสถานการณ์การพัฒนาในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในแต่ละยุคเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่และทราบข้อมูลแหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนว่าในแต่ละยุคมีผลกระทบต่อสถานการณ์แหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนอย่างไร โดยทีมวิจัยได้มีการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยชุดโครงการอ่าวบ้านดอนที่สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้การดูแลของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีและทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประมงพื้นบ้านและกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่เพิ่มเติม ซึ่งสามารถสรุปสถานการณ์ได้ ดังนี้

ยุคประมงพื้นบ้าน

ก่อนปี 2504 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งพื้นที่ คลอง ป่าชายเลน หาดเลน สันดอนและทะเล ซึ่งทรัพยากรที่มีเป็นของทุกคน คนทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้เรียกได้ว่าเป็นยุค “วิถีชุมชน”

สถานการณ์อาหารในยุคนี้ สามารถกล่าวได้ว่ามีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ ทุกคนสามารถหาอาหารจากธรรมชาติได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ วิถีชีวิตเรียบง่ายมีการแบ่งปันอาหารให้กัน อาหารที่ได้มาส่วนใหญ่เป็นอาหารจากธรรมชาติ ปลอดภัยไม่มีสารเคมี

ยุคทดลองการเพาะเลี้ยงและสัมปทานป่าชายเลน

ช่วงปี พ.ศ.2504 ในช่วงนี้เริ่มมีการส่งเสริมให้ประชาชนในหลายพื้นที่และกลุ่มทุนนอกพื้นที่ทดลองเลี้ยงหอยนางรม ซึ่งในช่วงนี้ทางรัฐบาลมีการเปิดสัมปทานพื้นที่ป่าชายเลนในอำเภอท่าฉาง และอีกหลายพื้นที่เพื่อให้กลุ่มทุนสามารถทำนากุ้งและใช้ประโยชน์จากไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนได้ เรียกได้ว่าเป็นยุค “ยึดพื้นที่ป่าชายเลน”

สถานการณ์อาหารในยุคนี้ สามารถกล่าวได้ว่าพื้นที่แหล่งอาหารในชุมชนบางส่วนเริ่มหายไป จากอ่าวบ้านดอน คนในชุมชนแต่ละพื้นที่เริ่มหาอาหารได้น้อยลงแต่ก็ยังสามารถหาได้เพียงพอต่อการบริโภคและขายสร้างรายได้ อาหารส่วนใหญ่ยังคงหาได้จากแหล่งธรรมชาติและปลอดภัยไม่มีปนเปื้อน

ยุคประมงพาณิชย์

ช่วงปี พ.ศ.2510 ในช่วงนี้เริ่มมีกลุ่มเรืออวนรุน อวนลากขนาดใหญ่ซึ่งเป็นเรือประมงพาณิชย์เข้ามาในพื้นที่อ่าวบ้านดอน และเริ่มมีการใช้เครื่องมือประมงเพื่อจับสัตว์น้ำที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น การใช้เครื่องยนต์ย่นมา 1 สูบ รวมถึงเครื่องมือประมงสมัยใหม่เรียกได้ว่าเป็นยุค “ยึดพื้นที่ทะเล”

สถานการณ์อาหารในยุคนี้ สามารถกล่าวได้ว่าความต้องการของผู้บริโภคมีเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการประมงพยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อจับสัตว์น้ำให้ได้ปริมาณเพิ่มขึ้นเพื่อจำหน่ายทั้งในพื้นที่และส่งออกต่างประเทศ ในช่วงนี้พบว่ามีการจับสัตว์น้ำได้ปริมาณมากเพราะมีการใช้เครื่องมือประมงสมัยใหม่และส่วนใหญ่เป็นเรือประมงพาณิชย์ที่เพิ่มจำนวนขึ้น ในขณะที่สามารถจับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นแต่กลับพบว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติกลับถูกทำลายลงไปมาก ประกอบกับอาหารทะเลส่วนใหญ่ที่หาโดยเรือประมงพาณิชย์มีการใช้สารเคมีใส่ในอาหารเพื่อแช่แข็งให้อาหารทะเลมีความสดเพราะต้องใช้เวลาในการออกเรือหาปลาเป็นเวลานานหลายวันกว่าจะเข้ามาที่แพลาทำให้พบว่ามีสารเคมีปนเปื้อนในอาหารทะเลสดในหลายพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อผู้บริโภคอาหารทะเลเป็นอย่างมาก

ยุคนากุ้ง

ช่วงปี พ.ศ.2528 – 2530 ในช่วงนี้เริ่มมีการขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้งไปยังอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน มีการจับจองพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอยมากขึ้นในชุมชนท่าทองใหม่ (อำเภอกาญจนดิษฐ์) มีการขุดร่องน้ำคลองหัววัว ตะกอนเลนฟุ้ง กุ้งเกิดโรคระบาดทั่วอ่าวบ้านดอน ทำให้ผู้ประกอบการหลายรายต้องหยุดเลี้ยงกุ้งเพราะประสบปัญหาขาดทุน ในขณะเดียวกันช่วงนี้ มีกลุ่มประมงหลายกลุ่มใช้เครื่องมือผิดประเภท ผิดกฎหมายในการจับสัตว์เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการใช้ลอบตาดี ในการจับสัตว์น้ำหลายพื้นที่ในบริเวณอ่าวบ้านดอน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและเกิดการแย่งชิงทรัพยากรทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องเข้ามาคลี่คลายปัญหาในชุมชนรวมถึงการร่วมมือกับชุมชนในการฟื้นฟูป่าชายเลนในพื้นที่เสื่อมโทรม เรียกได้ว่าเป็นยุค “ยึดพื้นที่ป่าชายเลนและคลองครั้งที่ 2”

สถานการณ์อาหารในยุคนี้นี้ สามารถกล่าวได้ว่าเริ่มหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติได้น้อยลง ความต้องการจับสัตว์น้ำทะเลเพื่อการบริโภคและส่งขายไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ผู้บริโภคมีความต้องการเพิ่มขึ้น อาหารทะเลส่วนใหญ่จึงมาจากฟาร์มเพาะเลี้ยง เช่น กุ้งกุลาดำ ซึ่งมีการควบคุมการเลี้ยงโดยการควบคุมเรื่องอาหาร น้ำและมีการใช้ยาเพื่อป้องกันโรคระบาด รวมถึงปลากะพงซึ่งเลี้ยงในกระชังมีการควบคุมอาหาร (ใช้อาหารเม็ด) สารเคมีบางอย่างยังคงตกค้างอยู่ในอาหาร ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ในการทำนากุ้งของผู้ประกอบการบางรายขาดความใส่ใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมทำให้มีการฉีดซีเมนต์และปล่อยน้ำเสียจากนากุ้งลงสู่ลำคลองและทะเลทำให้เกิดน้ำเสียและมีสารเคมีปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติเกิดผลกระทบต่อสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ด้วย

ยุคคอกหอยและการพัฒนาพื้นที่ทางทะเล

ช่วงปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน ในช่วงนี้เริ่มมีการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติจากกลุ่มนายทุนใหญ่ซึ่งมีการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งแบบระบบปิด เพราะการเลี้ยงกุ้งของกลุ่มชาวบ้านและกลุ่มทุนในพื้นที่เริ่มประสบปัญหาขาดทุน ในช่วงนี้ชาวบ้านผู้เพาะเลี้ยงบางรายต้องขายพื้นที่เพราะขาดทุนมากทำให้มีนายทุนจากภายนอกชุมชนเข้าไปเช่าซื้อพื้นที่เพื่อทำนากุ้งในแบบระบบปิดมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มบริษัททุนใหญ่จากนอกพื้นที่เข้ามาทำนากุ้ง ทำบ่อเลี้ยงปลาและเลี้ยงปลากะพงเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนเริ่มมีการสัมปทานพื้นที่เลี้ยงหอยแครงในพื้นที่อำเภอไชยา – ท่าฉางและขยายตัวในพื้นที่อื่นๆ รอบอ่าวบ้านดอนมากขึ้นเรื่อยๆ เรียกได้ว่าเป็นยุค “ยึดพื้นที่หาดเลนและสันดอนเป็นพื้นที่เอกชน”

สถานการณ์อาหารในยุคนี้นี้ สามารถกล่าวได้ว่า อาหารทะเลจากแหล่งธรรมชาติได้น้อยลง สัตว์น้ำทะเลบางชนิดแทบหาไม่ได้ เช่น ปูดำ กุ้ง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ราคาอาหารทะเลสูงขึ้นและไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอนถูกทำลายลงไปมากในหลายพื้นที่ แม้ว่าจะมีกลุ่มอนุรักษ์หลายกลุ่มจะพยายามจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรและร่วมกันปกป้องแหล่งอาหารรวมถึงการตั้งกฎ กติการวมถึงมีมาตรการต่าง ๆ ในการจับสัตว์น้ำแต่ก็ทำได้เพียงบางพื้นที่เท่านั้น ทำให้อาหารทะเลมีปริมาณน้อยลง ราคาสูงขึ้นมาก

3.) สถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอนโดยศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารรายงานวิจัยชุดอ่าวบ้านดอน หนังสือเรื่อง ชีวิต วัฒนธรรม รอบอ่าวบ้านดอน “ทางเลือกทางรอด ของชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนบนฐานความรู้” สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.) นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนรวมถึงกลุ่มที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ในแต่ละพื้นที่ทั้ง 7 อำเภอรอบอ่าวบ้านดอนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สภาพพื้นที่และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอนแต่ละด้าน ได้ดังนี้

ปัญหาการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน

ที่ผ่านมาทรัพยากรในพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้กลุ่มคนหลายกลุ่มเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ จนระบบนิเวศไม่สามารถผลิตทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เมื่อทรัพยากรไม่เพียงพอแต่ความต้องการกลับมีเพิ่มขึ้นทำให้คนหลายกลุ่มมีการพัฒนาเครื่องมือ หรือพยายามหาวิธีการต่างๆ มาใช้ในการกอบโกยทรัพยากรก่อให้เกิดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งนี้การจัดการทรัพยากรที่ไม่เป็นระบบและขาดความชัดเจนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นในชุมชน

ปัญหาเครื่องมือผิดประเภททำลายทรัพยากร

การทำประมงโดยใช้เครื่องมือที่ผิดประเภท ผิดกฎหมาย ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมามีแนวโน้มรุนแรงเพราะหลายฝ่ายมีความต้องการทรัพยากรเพิ่มขึ้น จึงมีการคิดค้นเครื่องมือในการจับสัตว์หรือหาอาหารให้ได้ปริมาณเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น การใช้ระเบิด ยาเบื่อ อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟปลากะตัก ลอบปู ตาถี ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการเครื่องมือทำลายล้างใหม่ๆ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ เช่น ไซจีน กระทั่ง เป็นต้น รวมถึงการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพที่แตกต่างระหว่างประมงพาณิชย์ และประมงชายฝั่ง หรือแม้แต่วางประมงชายฝั่งด้วยกันเองก็ยังมีเปลี่ยนเครื่องมือประมงเพื่อให้สามารถจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น ส่งผลต่อทรัพยากรและการประกอบอาชีพของประมงพื้นบ้านรอบอ่าวบ้านดอนเป็นอย่างมาก

ปัญหาการใช้มาตรการควบคุมและกฎหมาย

ปัจจุบันพบว่ากฎหมายหลายฉบับที่พยายามกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมกลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ในทางปฏิบัติแม้มีมาตรการควบคุมเครื่องมือทำลายล้างปรากฏในกฎหมาย แต่กฎหมายที่บังคับใช้ได้ผลน้อยมาก ยังมีกลุ่มผู้แสวงหาประโยชน์โดยใช้วิธีการ เครื่องมือที่ผิดประเภท การลักลอบจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ หรือช่วงปิดอ่าว และมีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดผลกระทบ ทั้งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และอาจกระทบกับความมั่นคงทางอาหารระดับพื้นที่ในอนาคตอันใกล้ได้

ปัญหาการบุกรุกป่าชายเลน

มีข้อมูลเรื่องป่าชายเลนว่าเมื่อปี 2504 ประเทศไทยมีป่าชายเลนจำนวน 2,099,375 ไร่ ปัจจุบันเหลือเพียงประมาณ 1 ล้านไร่ เหตุผลที่ป่าชายเลนลดลงมาจากหลายสาเหตุ ทั้งเรื่องนโยบาย การให้สัมปทานป่าชายเลนจากรัฐบาล การส่งเสริมให้กลุ่มทุนทำนาุ้ง ซึ่งในช่วงที่มีการส่งเสริม การทำนาุ้งนั้นพบว่าการซื้อขายป่าชายเลนเพื่อใช้พื้นที่ในการทำนาุ้ง รวมถึงใช้ประโยชน์จากการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลน แม้ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายยุติการให้สัมปทาน ส่งเสริมการปลูกป่า แต่ก็ยังมีคนบางกลุ่มบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำประโยชน์ เช่น ครอบครองพื้นที่เพื่อธุรกิจ การท่องเที่ยว การทำนาุ้งการก่อสร้างต่างๆ

ปัญหาโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง

ปัจจุบันมีการส่งเสริมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ชายฝั่งเพิ่มมากขึ้นส่วนหนึ่งเป็นนโยบาย ที่ตอบสนองการพัฒนาฐานเศรษฐกิจและการคมนาคมของประเทศ จึงมีการสนับสนุนโครงการต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่ง เช่น โครงการพัฒนาท่าเทียบเรือเพื่อการท่องเที่ยว ท่าเทียบเรือ เพื่อการค้าซึ่งโครงการดังกล่าวส่งผลให้มีการทำลายพื้นที่ชายฝั่ง นอกจากนี้ยังมีโครงการสร้าง เขื่อนกันคลื่นและแนวกันคลื่น ซึ่งมีทั้งที่ก่อสร้างแล้วและกำลังวางแผนก่อสร้างเพิ่มเติมในอีกหลายพื้นที่ โครงการเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงในการทำลายทรัพยากร ทั้งจากการขุด ขนย้ายก่อสร้าง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนทิศทางการไหลของกระแสน้ำ และการทำลายตะกอนดินบริเวณต่าง ๆ ซึ่งเป็น แหล่งธาตุอาหารที่สำคัญ ของสัตว์น้ำและคลองบางสายซึ่งเป็นที่อนุบาลสัตว์น้ำด้วย

ปัญหาโครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศ

โครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศ หรือ ซีฟู้ดแบงก์ (Sea Food Bank) ที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน มุ่งเน้นแนวคิดการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเล ของประเทศขึ้นใหม่เพื่อทดแทนผลผลิตจากธรรมชาติโดยมองว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามแนวชายฝั่ง

เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สำคัญของกลุ่มนักลงทุน ทั้งการทำนาุ้ง ฟาร์มเลี้ยงปลา ฟาร์มเลี้ยงหอย ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการแย่งชิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านและทรัพยากรชายฝั่งอ่าวบ้านดอนเพิ่มขึ้น

ปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง

ปัจจุบันในแนวเขตอ่าวบ้านดอนมีพื้นที่ชายฝั่งประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง หลายๆ พื้นที่ สาเหตุสำคัญมาจากการพัฒนาและใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่ง โดยเฉพาะการก่อสร้างท่าเทียบเรือ การสร้างเขื่อนกันคลื่นซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำตะกอนไม่เป็นไปตามธรรมชาติทำให้กระแสน้ำ กระแสน้ำมีความรุนแรงมากขึ้น พื้นที่อ่าวบ้านดอนเห็นการกัดเซาะชายฝั่งชัดเจนคือหมู่ 1 บ้านพอด ตำบลชลคราม และหมู่ที่ 6 บ้านท้องอ่าว ตำบลดอนสัก

ปัญหามลภาวะทางทะเล

อ่าวบ้านดอนมีโครงการพัฒนาการส่งออกอาหารทะเล ทำให้มีโครงการส่งเสริมการเพาะเลี้ยง กุ้งกุลาดำ การเพาะเลี้ยงหอยนางรม การเพาะเลี้ยงหอยแครง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทะเลเพิ่มมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้น จากการเพาะเลี้ยงที่ขาดการจัดระบบที่ดีทำให้เกิดผลกระทบกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอน เช่น การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำส่วนใหญ่มีการปล่อยน้ำเสียรวมถึงขี้เลนลงสู่ธรรมชาติ นอกจากนี้แล้วตลอดแนวอ่าวบ้านดอนมีบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงท่าเทียบเรือเพื่อการท่องเที่ยว และมีแพรับซื้ออาหารทะเลจากชาวประมงเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีส่วน ในการสร้างมลภาวะทางทะเลคือมีการปล่อยน้ำเสีย ขยะ คราบน้ำมันลงในแหล่งน้ำ นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรจากพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำซึ่งมีลำคลองหลายสายไหลสู่อ่าวบ้านดอนได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีจากต้นน้ำ กลางน้ำก่อนจะไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ทำให้สัตว์น้ำที่อาศัยในบริเวณดังกล่าวปนเปื้อนสารเคมีเหล่านั้นด้วย

ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาเกินศักยภาพรองรับของธรรมชาติทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่และขาดระบบการจัดการท่องเที่ยวที่ดีส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณอ่าวบ้านดอนเป็นอย่างมาก เช่น พื้นที่ป่าชายเลน พื้นที่ริมทะเล และพื้นที่ชายหาดหลายพื้นที่ถูกเปลี่ยนเป็นที่พักอาศัยใช้เรียกกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริเวณชายหาดมีการครอบครองสิทธิ์เป็นส่วนบุคคลไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ปัจจุบันพบว่าการท่องเที่ยวกำลังนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนทำลายความเป็นธรรมชาติกลุ่มผู้ประกอบการบางกลุ่มต้องการเพียงให้มีจำนวน

นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้แต่ขาดการจัดการที่มีระบบและไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อที่รุนแรงมากขึ้น

ปัญหาการบริหารงานของแต่ละหน่วยงาน

ปัจจุบันพบว่า มีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่อ่าวบ้านดอนหลายหน่วยงาน (ประมาณ 15 หน่วยงาน) และมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลกว่า 20 ฉบับ แต่กลับพบว่าหน่วยงานและองค์กรต่างๆ แยกส่วนการทำงานตามนโยบาย ภารกิจขององค์กร ขาดการเชื่อมโยงประสานการทำงานระหว่างกัน เช่น กรมประมงใช้พระราชบัญญัติ 2490 มุ่งเน้นการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำ กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีดูแลการขุดลอกร่องน้ำ การก่อสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งดูแลเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นต้น

4.) การดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยการศึกษาจากเอกสารการสัมภาษณ์ กลุ่มแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ และกลุ่มองค์กรที่ทำงานขับเคลื่อนเพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอน สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอนนั้นมีกลุ่มองค์กรที่หลากหลายดำเนินงานผ่านโครงการต่างๆ และยังมีการรวมกลุ่มกัน ในนามเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนเพื่อทำงานขับเคลื่อนเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอน โดยพบว่าการดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน กลุ่มแกนนำอนุรักษ์ และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่มีโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนและหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

ปี 2551 -2552

โครงการเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนร่วมฟื้นฟูอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนโดยการสนับสนุนจาก Mangrove for the Future(MFF) - Global Environmental Fund(GEF) ดำเนินการจัดทำแนวเขตป้องกันกล้าไม้วัยอ่อน จากเครื่องมือประมงผิดกฎหมายบางชนิด เช่น เรืออวนลาก เรืออวนรุน ในเขตพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน

ปี 2552 – 2554

โครงการสานพลังชุมชนสร้างเครือข่ายร่วมอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน โดยการสนับสนุนจาก Global Environmental Fund (GEF) จัดประชุมเครือข่าย ติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ กิจกรรมอบรม

ให้ความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งรวมทั้งการรณรงค์เสริมสร้างจิตสำนึก เช่น ค่ายเยาวชน ส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรีพัฒนากลุ่มประมงพื้นบ้าน

ปี 2551- 2554

โครงการสร้างสุขภาวะทางสังคมและปัญญาดูแลรักษาดินน้ำป่า ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินงานในจังหวัดตรังและสุราษฎร์ธานี โดยการประสานงานจากศูนย์สร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจน.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งเน้นการสำรวจจัดทำข้อมูลพื้นฐานของชุมชน แหล่งเรียนรู้ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรชุมชน โดยใช้เครื่องมือการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ปี 2552-2554

โครงการจัดการสภาวะแวดล้อมเชิงบูรณาการเพื่อความยั่งยืนของวิถีชุมชนในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สนับสนุนโดยองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติประจำประเทศไทยและโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต ส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน 4 ด้าน ได้แก่ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตการประกอบอาชีพ เสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายและรณรงค์เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปี 2555 - 2557

โครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยการสนับสนุนกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่อ่าวบ้านดอนพัฒนาข้อเสนอโครงการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนจัดทำฐานข้อมูลความรู้เพื่อแก้ปัญหาอ่าวบ้านดอนในประเด็นต่างๆ ซึ่งมีการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

5.) องค์การอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

สำหรับกลุ่มองค์กรที่ดำเนินงานอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในแต่ละอำเภอนั้น มีการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบในแต่ละพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งประชาชนในพื้นที่ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มเครือข่ายอาสาสมัครต่างๆ ซึ่งทีมวิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลและสรุปได้ ดังนี้

อำเภอท่าชนะ

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอท่าชนะในช่วงปี 2535 หลังจากมีเรืออวนลาก อวนรุน เข้ามาในพื้นที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ชาวประมงจับสัตว์น้ำได้น้อยลงบางส่วน

ต้องออกเรือไปหาสัตว์น้ำในพื้นที่ไกลมากขึ้น ทำให้มีรายจ่ายเพิ่มทั้งค่าน้ำมัน ค่าแรง ไม่คุ้มการลงทุน จากสภาพปัญหาดังกล่าวสมาชิกในชุมชนจึงได้เริ่มกิจกรรมการปักหลักหยอเพื่อเป็นแนวเขต กันเรืออวนรุนเข้ามาจับสัตว์น้ำในพื้นที่ ในการดำเนินงานได้มีการประสานกับตำบลต่างๆ เพื่อวางแผน การทำงานร่วมกัน และได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเฝ้าระวังการเข้ามาของเรืออวนรุน เรืออวนลาก โดยการออกกวดขันจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งมีการปะทะกันบ่อยครั้ง ต่อมาปี พ.ศ.2545 มีการจัดตั้งชมรม ชาวประมงพื้นที่ยาวท่าชนะโดยการสนับสนุนของเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายประมง พื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งมีชุมชนในพื้นที่ 3 ตำบล 7 หมู่บ้าน ได้รับงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ในพื้นที่ ทั้งการรณรงค์ การทำธนาคารปู การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ หลังจากการดำเนินงานมาระยะหนึ่ง ทางแกนนำจึงมีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้านท่ากระจายเพื่อดำเนินงานปกป้องรักษา ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดลอมในพื้นที่อย่างเป็นระบบมากขึ้น จากนั้นจึงมีการขยายการทำงาน เข้าสู่โรงเรียนและเยาวชนลูกหลานในพื้นที่ ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษ์ท่าชนะซึ่งเข้าร่วม ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดลอมในพื้นที่ อย่างต่อเนื่อง

กลุ่มประมงพื้นบ้านท่ากระจาย ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ

เกิดจากการรวมกลุ่มกันของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านในอำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อประมาณปี 2545 ซึ่งมีการสนับสนุนโดยกลุ่มนักพัฒนาในพื้นที่ การดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่ เป็นการรณรงค์ร่วมกันเพื่อประมงพื้นบ้านในเครือข่ายให้มีการใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมาย ช่วยเป็นทีมอาสาในการดูแลอ่าวบ้านดอน

อำเภอยะยา

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอยะยาในช่วงปี 2520 - 2535 พบว่า มีการทำลายพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ทำให้จำนวนสัตว์น้ำลดน้อยลง นอกจากนั้นในช่วงปี 2535 - 2545 ชาวประมงในพื้นที่นิยมนำ ลอบปูมาใช้ในการประมงในอ่าวพุมเรียงเป็นจำนวนมาก โดยสามารถจับได้ทั้งปูขนาดเล็กไปจนถึง ปูขนาดใหญ่ เนื่องจากลอบมีขนาดเล็ก เมื่อมีการจับปูตัวเล็กที่ติดมาในลอบเพิ่มขึ้นทุกวันจึงทำให้ ปูมีาลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันในพื้นที่ก็เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งใช้อวนลอยกับกลุ่มที่ทำลอบปู จากปัญหาที่ก่อให้เกิดชนวนความขัดแย้งที่เริ่มรุนแรงมากขึ้น ทำให้กลุ่มแกนนำชุมชนได้รวมกลุ่มกันเพื่อศึกษาข้อมูลซึ่งต่อมาในปี 2545 โดยมีการทำวิจัยท้องถิ่น เรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณปูม้าโดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สกว.) ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของกลุ่มชาวบ้านในการอนุรักษ์

ทรัพยากรชายฝั่งเพิ่มขึ้นและมีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์หมู่เรียงที่ชัดเจนเพื่อดำเนินงานปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอนอย่างต่อเนื่อง

อำเภอท่าช้าง

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอท่าช้างในช่วงปี 2528 พบว่ามีพื้นที่ป่าชายเลนถูกทำลายเพื่อทำนาเกลือเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้พื้นที่ป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ในขณะเดียวกันชาวบ้านในพื้นที่โดยเฉพาะกลุ่มประมงพื้นบ้านประสบปัญหาการประกอบอาชีพมากเนื่องจากหาทรัพยากรได้น้อย ต้องออกเรือไปพื้นที่ไกล ๆ และค่าน้ำมันแพงออกเรือไม่คุ้มกับรายจ่ายในแต่ละเดือน นอกจากนี้ในช่วงปี 2530 หลายชุมชนประสบปัญหานายทุนเข้ามาจับจองพื้นที่ทะเลเพื่อทำคอกหอย ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถเข้าไปทำการประมงในพื้นที่ที่เคยทำได้ ประกอบกับมีกลุ่มชาวประมงที่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายมากขึ้น เช่น อวนลาก อวนรุน ยาเบื่อ ฯลฯ ปัญหาที่เกิดขึ้นเริ่มทวีความรุนแรงก่อให้เกิดความขัดแย้งของกลุ่มคนในชุมชน ทางกลุ่มแกนนำและกลุ่มที่มีความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงหารือจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อปกป้องทรัพยากรในพื้นที่และส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งในพื้นที่มีกลุ่มที่ร่วมดำเนินงานหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเครือข่ายงานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่อ่าวบ้านดอน กลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยว กลุ่มเยาวชนรักษ์เขาถ่าน กลุ่มสมุนไพรและการทำเกษตรพอเพียง นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของเยาวชนและสมาชิกในชุมชนร่วมแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อสุขภาพจากทรัพยากรในพื้นที่ด้วย

กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาถ่าน

กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาถ่าน เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนตำบลเขาถ่านในการปกป้องทรัพยากรทางทะเล มีการรวมตัวกันเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2546 โดยมีนายจำเนียร รักเขียวเป็นประธานกลุ่ม มีการบริหารกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม ทั้งหมด 30 คน ทำหน้าที่ร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟู ฝักระวัง ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าชายเลน สัตว์บก สัตว์น้ำ ภายในพื้นที่ป่าชายเลน และชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน เพื่อชุมชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพชายฝั่งทะเลตำบลเขาถ่าน มีความยาวตั้งแต่ปากคลองท่าปูนถึง ปากคลองท่าช้างมีป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ยาวประมาณ 9 กิโลเมตร โดยกลุ่มอนุรักษ์ตำบลได้ร่วมกันดูแลจนมีป่าชายเลนเพิ่มขึ้น (ลูกไม้อ่อน) แต่มีการถูกบุกรุกทำลายจากเรืออวนลาก อวนรุน จนก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ จึงปรับปรุงซ่อมแซมแนวเขตอนุรักษ์โดยใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 4 เมตร จำนวน 3,000 ท่อน ปักเป็นแนวยาวห่างกันประมาณ 3 เมตร ตลอดแนวชายฝั่ง พร้อมทำป้ายประชาสัมพันธ์ตลอดจนติดธงชาติ และธงเฉลิมพระเกียรติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดแนวเขตอนุรักษ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นการป้องกันอวนลาก อวนรุนไปในตัวด้วย

กลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยวในป่าชายเลน

จากสภาพความต้องการปูเปี้ยวหรือปูแสมในท้องตลาดที่สูงขึ้น กระตุ้นให้เกิดการหาปูเปี้ยวในธรรมชาติสูงขึ้นตามไปด้วย จนผลเริ่มปรากฏว่าการหาปูเปี้ยวส่งผลกระทบต่อทำให้จำนวนปูเปี้ยวลดลงอย่างรวดเร็ว และหากขาดการจัดการที่ดีอีกไม่นานปูเปี้ยวก็จะต้องลดจำนวนลงจนเข้าขั้นวิกฤตเหมือนกับสัตว์น้ำหลาย ๆ ชนิดในพื้นที่อ่าวบ้านดอนและส่งผลกระทบย้อนกลับสู่กลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพหาปูเปี้ยวเลี้ยงชีพในที่สุด

นายประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม ชาวบ้านแกนนำชุมชนและนายจำเนียร รักเขียว ชาวบ้านเขาถ่าน ปัจจุบันเป็นประธานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่านได้เริ่มปรึกษาหารือกับสมาชิกในชุมชนว่า หากการจับปูเปี้ยวยังคงเพิ่มขึ้นและไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ อีกไม่นานก็คงไม่มีปูเปี้ยวให้จับอีกต่อไป ทำอย่างไรการจับหาปูเปี้ยวจึงจะเหมาะสมและสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน นายจำเนียร รักเขียว นายประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยมและสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์บ้านเขาถ่าน ซึ่งได้เริ่มทำแนวเขตอนุรักษ์ปูเปี้ยวในพื้นที่ป่าชายเลนเนื้อที่ราว 50 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งอาศัยและแหล่งขยายพันธุ์ปูเปี้ยวโดยมีการทำข้อตกลงในชุมชนไว้ นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) เพื่อดำเนินการวิจัยเก็บข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับปูเปี้ยวเพื่อนำไปใช้บริหารจัดการโดยชุมชน

อำเภอพุนพิน

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอพุนพินในช่วงปี 2530 - 2546 พบว่าพื้นที่ป่าชายเลนในตำบลลิเล็ด ซึ่งในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์มากกลับถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการขยายตัวของกลุ่มทุนในการทำนาุ้งจึงมีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อขุดบ่อเลี้ยงกุ้ง เมื่อป่าชายเลนลดลงทรัพยากรอื่น ๆ ก็ลดจำนวนลงด้วย ขณะเดียวกันในการเลี้ยงกุ้งได้มีการปล่อยน้ำเสียจากการเพาะเลี้ยงลงสู่ทะเล ทำให้สัตว์น้ำวัยอ่อนในพื้นที่ไม่สามารถปรับตัวอยู่ได้ บางส่วนตายไป บางส่วนต้องหนีไปอาศัยที่อื่น จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มแกนนำชุมชนมีความสนใจร่วมกันแก้ไขปัญหาทำให้เกิดการทำงานเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2536 ชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 ชุมชนลิเล็ดได้ร่วมกันทำงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและหลากหลายรูปแบบ ทั้งการร่วมปลูกป่า กิจกรรมการณรงค์ การตั้งกฎกติกาชุมชนเพื่อการทำงานอนุรักษ์ การตั้งกลุ่มอาสาสมัครในการร่วมดูแลรักษาทรัพยากร ทำให้ในปี 2545 ตำบลลิเล็ดได้รับการสนับสนุนจากโครงการ CHARM เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวจากการดำเนินงานทำให้ปัจจุบันชุมชนสามารถดำเนินงานอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ให้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และ

ได้พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กลุ่มนักเรียน นักศึกษาและกลุ่มผู้สนใจเข้าไปศึกษากระบวนการทำงาน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ให้มีความยั่งยืนได้

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลลิเล็ด

พื้นที่ป่าในเขตตำบลลิเล็ดเป็นพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งมีป่าเสมปาลำพู ป่าจากกระจายอยู่ทั่วไป ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 มีพื้นที่ป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 8,000 ไร่ ตำบลลิเล็ด มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว คือ กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำ ดูแลผู้กระทำผิดกฎหมายประมงในพื้นที่ คณะกรรมการดูแลป่าชายเลน มีหน้าที่ดูแลป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลลิเล็ดโดยเฉพาะผลของการดำเนินการทำให้ มีป่าชายเลนเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องปลูก ปี 2549 และปี 2550 จำนวน 2,733 ไร่

ชุมชนโฮมสเตย์ตำบลลิเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์

กำนันประเสริฐ ชัญญกรณ์ เล่าว่า ก่อนปี 2546 คนในชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างผิดวิธี ทั้งการใช้เรืออวนรุน เรืออวนลากในการจับสัตว์น้ำทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลง ต่อมาราวปี 2547 เริ่มหันมาทำด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นอาชีพเสริมและปี 2548 เริ่มมีนักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงานชาวบ้านจึงเริ่มเลิกการทำเรืออวนรุน อวนลากหันมาทำการท่องเที่ยว ปัจจุบันตำบลลิเล็ดมีอาสาสมัครเฝ้าระวังสัตว์น้ำเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ปัจจุบันป่าชายเลนเพิ่มขึ้นโดยธรรมชาติ เนื้อที่กว่า 2,733 ไร่ มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ส่วนราชการก็ให้การสนับสนุนในหลายด้านทำให้ชุมชนลิเล็ดเป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการใช้กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร

ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลิเล็ด

ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลิเล็ด เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าเยี่ยมชมความร่มรื่นของป่าชายเลน ในระหว่างเส้นทางศึกษาธรรมชาติจะมีป้ายข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่าชายเลนเหมาะอย่างยิ่งสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การล่องเรือดูนก ชมป่าชายเลน และวิถีชีวิตของชุมชนประมงพื้นบ้าน

แหล่งเรียนรู้เครื่องมือประมงพื้นบ้านแบบมีชีวิต

ปัจจุบันในพื้นที่ตำบลลิเล็ดมีการทำประมงพื้นบ้านโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น กรำ ซึ่งเป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้านโดยใช้ไม้หลักจำนวนประมาณ 40 – 50 อัน จากนั้นหากิ่งไม้มาโยนในรั้วที่ปักไว้ ทั้งไว้ 3 – 4 เดือน จากนั้นหาไม้ไผ่ทำเป็นผืนคล้ายแคร่ เรียกว่า “ไม้” จำนวน

8 – 10 ผืนล่อมไว้แล้วใช้สวิงตักเอาเฉพาะปลาขนาดใหญ่ ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ประมงพื้นบ้านแบบมีชีวิตในชุมชนลีเล็ดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับกลุ่มเยาวชนทั้งในและนอกชุมชน

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอเมืองในช่วงปี 2539 – 2540 พบว่า ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนมีจำนวนลดลงสืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุในขณะที่ยังกลุ่มประมงในพื้นที่มีการใช้เครื่องมือประมงผิดประเภทในการจับสัตว์น้ำ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกลุ่มประมงพื้นบ้านและชาวบ้านในชุมชนโดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดเรื่องการพัฒนาในชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มแกนนำได้จัดประชุม วางแผน และร่วมกันกำหนดกฎระเบียบการอยู่ร่วมกันในชุมชนและมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมทำให้กลุ่มแกนนำชุมชนตำบลคลองฉนากมีการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงปลาและร้านค้าชุมชนขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ต่อมาในปี 2545 ทางชุมชนได้เข้าร่วมดำเนินโครงการอนุรักษ์ร่วมกับกลุ่มองค์กร CHARM และจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองฉนากขึ้นในปี 2549 โดยมีสมาชิกทั้งสิ้น 20 คน นอกจากนี้ยังมีการก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งมีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงให้ความรู้เรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจในเรื่องการดูแลธรรมชาติ เช่น กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวคลองร้อยสาย กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนซึ่งร่วมดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ร่วมกันในระดับเครือข่ายด้วย

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน องค์กรชุมชนตำบลคลองฉนาก

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน องค์กรชุมชนตำบลคลองฉนาก ได้ประสานความร่วมมือกับ ปลัด อบต. คลองฉนาก และปลัดอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง จนมีข้อตกลงร่วมในการทำแนวเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน 3,000 เมตร โดยทำเสาปูนและจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ป่าชายเลนหลังจากดำเนินงานไประยะหนึ่งพบปัญหาเนื่องจากมีผู้มีอิทธิพลในการข่มขู่ไม่ให้ดำเนินการ เครือข่ายฯ จึงได้ร่วมกับชุมชนปลูกป่าชายเลน และส่งเสริมให้นักเรียนในพื้นที่ทำกิจกรรมปลูกป่าและเรียนรู้ป่าชายเลนโดย มีคณะกรรมการดูแลเขตอนุรักษ์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มการท่องเที่ยวคลองร้อยสาย (บางใบไม้)

กลุ่มการท่องเที่ยวคลองร้อยสายเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวขนาดเล็กในพื้นที่ตำบลบางใบไม้ เช่น กลุ่มบ้านฝัก กลุ่มเกษตรกร กลุ่มคนขับเรือ ซึ่งทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในกลุ่มเน้นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากการนำเที่ยวแล้วยังเน้นกิจกรรมด้านการอนุรักษ์การปลูกต้นจาก

และต้นไม้ริมคลองเพื่อกันตลิ่ง การรณรงค์ไม่ทิ้งขยะริมคลอง รวมถึงการจัดกิจกรรมเรียนรู้วิถี ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวในบาง การสืบทอดภูมิปัญญาชุมชน เช่น การสานเตี๊ยมหื้อ การทำ หมาดักน้ำ การทำน้ำตาลจากและยังมีการทำอาหารพื้นบ้านให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วย

อำเภอกาญจนดิษฐ์

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ในปี 2540 พบว่า ทรัพยากรถูกทำลายลงไปมาก โดยเฉพาะพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกแปรสภาพไปเป็นพื้นที่บ่อเลี้ยงกุ้ง และการเลี้ยงปลากระชัง เมื่อพื้นที่ป่าลดลงจำนวนสัตว์น้ำในพื้นที่จึงลดจำนวนลงด้วยเพราะไม่มี ที่อยู่อาศัย บางพื้นที่ไม่มีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ประมงพื้นบ้านเริ่มจับสัตว์น้ำได้น้อยลง คนในชุมชนต้องซื้ออาหารทะเลในราคาที่สูงขึ้น กลุ่มที่ลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งพบกับภาวะ ขาดทุนเพราะเจอสถานการณ์น้ำเสียและสภาพน้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้แกนนำชุมชนและสมาชิกประมงพื้นบ้านในชุมชนเริ่มพูดคุยหาแนวทางแก้ไข ปัญหาโดยการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลตะเคียนทองขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรม ด้านการฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การรณรงค์ ให้ชาวประมงใช้เครื่องมือที่ถูกต้องกฎหมาย ร่วมกันเฝ้าระวังรักษาพื้นที่ทางทะเลในการดำเนินงานนั้น ทางคณะทำงานได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานหลายภาคส่วนทั้งในท้องถิ่น องค์กร พัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและกลุ่มชาวบ้านในชุมชน ซึ่งได้เข้าร่วมดำเนินการกับกลุ่มเครือข่าย ชาวบ้านดอนเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนด้วย

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเจงอะหมู่ที่ 4 ตำบลตะเคียนทอง

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเจงอะ จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 12 สิงหาคม 2545 เพื่อถวายแด่ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยมีนายประมวล รัตนานุกพงศ์ เป็นประธานกลุ่มและมี เครือข่ายเข้าร่วมด้วย เช่น ครู นักเรียนโรงเรียนวัดวชิระประดิษฐ์ กลุ่มสตรี กลุ่มผู้นำอาสาสมัครพัฒนา ชุมชนป่าชายเลน หมู่ที่ 4 บ้านเจงอะ มีพื้นที่ป่าชายเลนที่ร่วมกันอนุรักษ์ไว้ประมาณ 30 ไร่ ซึ่งที่ผ่านมา ทางกลุ่มฯได้ร่วมกันทำกิจกรรม เช่น ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ ดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน มีการจัดทำแผนอนุรักษ์ของชุมชน เพาะพันธุ์กล้าไม้ตามธรรมชาติและเก็บรักษาไว้เพื่อปลูก เฝ้าระวัง ผู้ลักลอบทำประมงที่ผิดกฎหมาย ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนวัดวชิระประดิษฐ์เข้าไปศึกษาสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนบ้านเจงอะ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตะเคียนทอง หมู่ที่ 3,5 และ 6

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตะเคียนทอง เริ่มก่อตั้งโดยนายอำนาจ วิชาสัด แกนนำชุมชน ได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเรื่องปัญหาราคากุ้งตกต่ำ เพราะราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพ

เลี้ยงกุ้งกุลาดำ และได้ร่วมพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาปายาเลน ปัญหาสัตว์น้ำวัยอ่อนลดน้อยลง จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้คุณอำนาจ วิลาศลัด ได้ตระหนักถึงความสำคัญจึงได้ชักชวน เพื่อนบ้านมาร่วมพูดคุยและปรึกษารื้อ พร้อมทั้งได้ทดลองนำฝักโกงกางไปปลูกในปายาเลน จนงอกงามดี จึงก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ปายาเลนตะเคียนทองขึ้น เพื่ออนุรักษ์ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์

ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนทองทราบข่าว จึงได้จัดสรรงบประมาณจำนวน 20,000 บาท เพื่อเพาะพันธุ์กล้าไม้โกงกางปลูกเพิ่มเติมและซ่อมแซมในปายาเลน นอกจากนี้ทางโครงการป่าทะเลเพื่อชีวิต จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องการปลูกพันธุ์ไม้ในปายาเลน เพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรปายาเลนให้มีความสมบูรณ์ขึ้นและมีการกำหนดกฎ ระเบียบ ของกลุ่มฯอย่างชัดเจนจนได้มีการสร้างสะพานเดินเท้าในปายาเลน นอกจากนี้ยังมีการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติและจัดกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ พร้อมทั้งจัดทำแผนชุมชนปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพื้นที่ปายาเลนในพื้นที่นำร่องรูปแบบผสมผสาน นำร่องในพื้นที่หมู่ที่ 4,5,6 ตำบลตะเคียนทอง โดยการสนับสนุนจากส่วนบริหารจัดการทรัพยากรปายาเลนที่ 4 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้เข้ามาสนับสนุนและพัฒนางานกลุ่ม

กลุ่มหน่อไม้ หมู่ที่ 5 (กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์)

กลุ่มหน่อไม้ ได้มีการรวมกลุ่มของเด็กๆ ในชุมชนซึ่งได้รับการปลูกจิตสำนึกให้รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ได้มาร่วมกันทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ โดยในระยะเริ่มแรกเด็กๆ ในกลุ่มหน่อไม้ได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง และผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ปายาเลนตะเคียนทอง หลังจากนั้นกลุ่มเด็กและเยาวชนได้รวมกลุ่มกันโดยใช้เวลาหลังเลิกเรียนหรือวันเสาร์-อาทิตย์ ประชุมกลุ่มและทำกิจกรรมเก็บเศษขยะที่มีอยู่บริเวณปายาเลน รวมถึงการร่วมกิจกรรมพัฒนาสะพานเดินเท้าในปายาเลนเป็นต้น ปัจจุบันทางกลุ่มหน่อไม้ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยมีเด็กชายอนุรักษ์ วิลาศลัด เป็นประธานกลุ่ม เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนกลุ่มหน่อไม้ยังคงดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และได้ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเด็กในพื้นที่โครงการร้อยดวงใจรักอำเภอบ้านดอนเพื่อกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ปายาเลน เช่น การเข้าร่วมค่ายเยาวชนในการอนุรักษ์อำเภอบ้านดอน ค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งยังได้ร่วมกับผู้ใหญ่ในการแสดงความคิดเห็นนำเสนอในการดูแลทรัพยากรในพื้นที่ด้วย

กลุ่มอนุรักษ์การทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน

นายมิ่ง รัตนนุพงศ์ ประกอบอาชีพประมงมาแต่บรรพบุรุษ มีความสามารถในการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้านใช้เองโดยมีความชำนาญในการทำสวิง ลอบ และการมาดวน นอกจากนี้ยังมี

นายพงษ์ศักดิ์ ชมสุวรรณ ที่สามารถฝึกฝนด้วยตัวเองในการทำปลาตุกและอุปกรณ์ประมงพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ซึ่งใช้บ้านเป็นศูนย์การเรียนรู้การทำเครื่องมือประมงพื้นบ้านนั้นมีส่วนสำคัญในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ เพราะสามารถจับสัตว์น้ำที่โตเต็มวัยได้ขนาดและไม่ทำลายทรัพยากรด้วย

อำเภอดอนสัก

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่อำเภอดอนสัก ในปี 2532 พบว่าชุมชนประสบปัญหาเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน การบุกรุกพื้นที่ริมหาด รวมถึงขาดการจัดระบบการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกัน โดยส่วนใหญ่จะมีกลุ่มทุนที่สามารถเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อทำประโยชน์ทั้งการทำประมง การจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้กลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่เองบางคนก็ละเลยเรื่องการดูแลทรัพยากรเพราะมีการใช้เครื่องมือประมงจับสัตว์น้ำผิดกฎหมาย ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันชุมชนประสบความเดือดร้อนจากคนต่างถิ่นเข้ามาจับจองทำลายพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้แกนนำและกลุ่มเครือข่ายที่มีความสนใจการทำงานด้านอนุรักษ์ในพื้นที่มีความห่วงใยต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเกิดการรวมกลุ่มเพื่อติดตามสถานการณ์ดังกล่าว จากนั้นจึงได้รวมตัวกันในนามเครือข่ายอนุรักษ์ในพื้นที่ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ คือ กลุ่มอนุรักษ์บ้านนางกำ กลุ่มการท่องเที่ยว นางกำ เครือข่ายอ่าวบ้านดอน ซึ่งได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ ทั้งการจัดกิจกรรมค่ายให้กับกลุ่มเยาวชน การจัดกิจกรรมรณรงค์ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมพัฒนาในพื้นที่อย่างต่อเนื่องทำให้คนในชุมชนสนใจและร่วมกำหนดกฎระเบียบการใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมกันซึ่งมีแผนในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่เป็นระบบชัดเจนขึ้นด้วย

5) ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานของกลุ่มองค์กรและเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนในแต่ละพื้นที่

ทีมวิจัยสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดวิจัยอ่าวบ้านดอนในพื้นที่ อำเภอไชยา ท่าชนะ ท่าฉาง กาญจนดิษฐ์ ดอนสัก พบว่าผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่ มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์หลากหลายรูปแบบโดยการประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญ ทีมวิจัยสามารถสรุปสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานได้ดังนี้

การพัฒนากิจกรรมฟื้นฟูและเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่ง

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่ที่มีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์เฝ้าระวัง และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งบริเวณอ่าวบ้านดอน เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน การทำแนวเขตอนุรักษ์ การทำแนวเขตทะเลชุมชน ธนาคารปูม้า ธนาคารกุ้งก้ามกราม การฟื้นฟูป่าชายเลนในบ่อกุ้งร้าง การกำหนดกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรของชุมชน กิจกรรมอาสาสมัครเฝ้าระวังภัยทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งกิจกรรมต่างๆมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่

การกำหนดกฎกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่ที่มีการกำหนดกฎกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ซึ่งมีการกำหนดและใช้ร่วมกันในเครือข่ายเพื่อร่วมขับเคลื่อนงานด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่

การรณรงค์เสริมสร้างจิตสำนึก

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาเครือข่าย แกนนำอนุรักษ์ผ่านเวทีประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นเวทีให้เครือข่ายและภาคีต่างๆ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ในกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่อีกด้วย เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ในการมาร่วมทำงานอนุรักษ์ในพื้นที่

การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่มีการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนในพื้นที่ เช่น การอบรมศึกษาดูงานด้านการจัดการทรัพยากร รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นการสนับสนุนและผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพ

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่มีการจัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพทางเลือก เช่น การเลี้ยงปูเปี้ยวของชุมชน การเลี้ยงหอยแครง (คอกหอยชุมชน) การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในเครือข่ายมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการทำอาชีพประมงพื้นบ้าน

การเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนและภาคส่วนต่างๆในการทำงานอนุรักษ์

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่ มีการเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการทำงานอนุรักษ์เพื่อการทำงานร่วมกันในแต่ละพื้นที่ และในเครือข่ายแต่ละอำเภอเป็นการช่วยหนุนเสริมการทำงานระหว่างกันทั้งในเรื่องการเฝ้าระวัง การติดตามสถานการณ์ การเรียนรู้เรื่องกฎหมายประมง การดำเนินงานอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาในจังหวัดและความต้องการของพื้นที่เป็นต้น

การจัดตั้งคณะกรรมการ ที่ปรึกษา คณะทำงาน

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ที่ปรึกษา คณะทำงาน และคณะกรรมการบริหารจัดการเครือข่าย โดยมีการรวมกลุ่มสมาชิกของเครือข่ายอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานระดับอำเภอทั้ง 7 อำเภอ 11 ตำบล และระดับเครือข่าย รวมทั้งประสานภาคีและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและต่างประเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย

การจัดตั้งกองทุนในการดำเนินงานอนุรักษ์

เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มองค์กรอนุรักษ์แต่ละพื้นที่มีการดำเนินงานเพื่อการออมและจัดสรรงบประมาณในการทำงานอนุรักษ์ของเครือข่ายในแต่ละพื้นที่ โดยในการทำงานได้มีการวางแผนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการดำเนินงานโดยเริ่มดำเนินการออมทรัพย์ในรูปแบบของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของสมาชิกในเครือข่ายและจัดสรรเงินส่วนหนึ่งจากการออมมาใช้ในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนด้วย

4.2 กลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ และกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน

ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ได้มาจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเบื้องต้นเป็นกรณีตัวอย่าง จากการดำเนินงานทีมวิจัยพบว่านอกจากกลุ่มที่นำเสนอแล้ว ยังมีกลุ่มที่ดำเนินการผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอนอยู่อีกหลายกลุ่มซึ่งทีมวิจัยยังไม่สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครอบคลุมเนื่องจากต้องติดตามกระบวนการผลิตว่ามีการใช้สารเคมีในการผลิตหรือไม่ในบางขั้นตอน เช่น การใช้สารกันบูดในปลาตากแห้ง การใส่ปุ๋ยเคมีก่อนปลูกผัก เป็นต้น ซึ่งทีมวิจัยต้องใช้ระยะเวลาในการสังเกตและสำรวจเพิ่มเติม

สำหรับกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ที่ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำวิจัยครั้งนี้ได้มีการพัฒนาเป็นเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอน เพื่อดำเนินงานร่วมกันต่อไป โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.) กลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อ่าวบ้านดอน สามารถสรุปได้

ดังนี้

การผลิตแบบรายบุคคล

การผลิตแบบรายบุคคล เป็นการผลิตโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อบริโภคในครัวเรือนและมีจำหน่ายปลีกย่อยตามปริมาณของต้นทุนในพื้นที่ให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ผลิตและผู้บริโภคจะรู้จักคุ้นเคยกันมาบ้างแล้วจึงมีการแบ่งปันสินค้าขายให้กันในราคาไม่สูงนัก กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

ข้าวหอมลุมริน นายวาริน สังข์ปล้อง

ลุมริน หรือนายวาริน สังข์ปล้อง เป็นเกษตรกรที่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองคือข้าวหอมลุมรินในพื้นที่แปลงนาข้าวบ้านของตนเอง เน้นการปลูก แบบนาอินทรีย์ ไม่ใช้สารเคมี ปัจจุบันข้าวหอมลุมรินได้มีการผลิตและจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้บริโภคซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าเฉพาะทั้งในชุมชนและในเมืองสุราษฎร์ธานี สามารถติดต่อได้ที่ 31/1 หมู่ที่ 5 ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

น้ำผึ้งแท้ นายอุไร ราตรี

น้ำผึ้งที่ผลิตโดยลุงอุไร ราตรี มีการเลี้ยงผึ้งโดยวิถีธรรมชาติ โดยคุณอุไรเน้นการแปรรูปน้ำผึ้งด้วยวิถีธรรมชาติไม่ใช้สารเคมีจึงทำให้ได้น้ำผึ้งแท้ มีคุณภาพ ไม่มีส่วนผสมอื่น สามารถนำไปบริโภคหรือผสมเป็นยาพื้นบ้านรักษาโรคได้

สามารถติดต่อได้ที่ 68 หมู่ที่ 4 ตำบลเขาด่าน อำเภота่าช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หอยแครงอนามัย นายภูวเดช ธนสารธนกิจ

หอยแครงอนามัย นายภูวเดช ธนสารธนกิจ เลี้ยงหอยแครงในพื้นที่ทะเลชุมชนท่าช้าง เน้นการเลี้ยงด้วยกระบวนการแบบธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ภายในคอกหอยมีการจัดระบบให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติ ทำให้สัตว์น้ำทะเลอื่น ๆ สามารถเข้าไปอาศัยและหาอาหารในบริเวณพื้นที่ได้ ทั้งปลา ปูดำ ปูม้า หมึกและกุ้ง

สามารถติดต่อได้ที่ 60 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภота่าช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พืชสมุนไพรและผักสวนครัว นางชนิษฐา รักเขียว

การปลูกพืชสมุนไพรและผักสวนครัว โดยนางชนิษฐา รักเขียว ชาวบ้านในตำบลเขาด่านมีการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อใช้ในครัวเรือนและนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพจากสมุนไพร รวมทั้งการปลูกผักสวนครัว ที่ไม่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก มีการผลิตปุ๋ยใช้เองภายในสวนและแปลงผัก

โดยใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพสำหรับผักและพืชสมุนไพรที่เพาะปลูกสามารถส่งขายทั้งภายในชุมชนและกลุ่มลูกค้าจากต่างอำเภอด้วย

สามารถติดต่อได้ที่ หมู่ที่ 4 ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การผลิตแบบรายกลุ่ม

การผลิตแบบรายกลุ่มเน้นการรวมกลุ่มผลิตอาหารอินทรีย์ในแปลงของตนเองแล้วจำหน่ายให้กับกลุ่มและบางส่วนมีการปลูกพืชผักในพื้นที่ร่วมของชุมชนแล้วจำหน่ายให้กับกลุ่ม โดยทางกลุ่มจะรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกแล้วนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อส่งจำหน่ายในนามกลุ่ม กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

กลุ่มอนุรักษ์ปุ๋ยอย่างยั่งยืน

กลุ่มอนุรักษ์ปุ๋ย เป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพจับปุ๋ยในพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนซึ่งได้รวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปุ๋ยและส่งเสริมให้จับปุ๋ยที่ได้ขนาดและใช้เครื่องมือที่เหมาะสมทางกลุ่มได้มีการจับปุ๋ยและดองเค็มเพื่อจำหน่าย ในการผลิตปุ๋ยดองเค็มนั้นสมาชิกในกลุ่มจะมีการจับปุ๋ยและดองเค็มโดยใช้วิธีการธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี สำหรับการจำหน่ายปุ๋ยนั้นสมาชิกของกลุ่มสามารถจำหน่ายให้กับกลุ่มลูกค้าประจำได้ด้วยตนเอง แต่สำหรับบางคนหากมีปริมาณมากพอก็สามารถจำหน่ายให้กับทางกลุ่มเพื่อส่งปุ๋ยจำหน่ายให้กับกลุ่มแม่ค้าจากต่างอำเภอได้

สามารถติดต่อได้ที่ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผักปลอดสารพิษ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผักปลอดสารพิษ เป็นกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ตำบลตลาด อำเภอไชยา ที่รวมตัวกันเพื่อปลูกผักปลอดสารพิษไว้จำหน่ายภายในชุมชนโดยใช้พื้นที่บริเวณบ้านของสมาชิกแต่ละคน สำหรับการผลิตเน้นกระบวนการผลิตแบบอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก ในการจำหน่ายสมาชิกจะจัดจำหน่ายให้กันภายในกลุ่ม และหากมีปริมาณมากพอในบางช่วงจะมีการจำหน่ายในตลาดสดไชยา

สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผักปลอดสารพิษ ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิสาหกิจชุมชนข้าวไร่ซ้อมมือปลอดสารพิษ

วิสาหกิจชุมชนข้าวไร่ซ้อมมือปลอดสารพิษ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อปลูกข้าวแบบนาอินทรีย์เน้นพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ในการปลูกสมาชิกแต่ละคนจะใช้พื้นที่แปลงนาของตนเองในการเพาะปลูกเมื่อได้ผลผลิตส่วนหนึ่งเก็บไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งจะนำมาจำหน่ายให้กับกลุ่ม ซึ่ง

ทางกลุ่มจะดำเนินการจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มสมาชิกที่สนใจทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ และจะจัดสรรรายได้ให้กับสมาชิกแต่ละรายตามจำนวนสินค้าที่สมาชิกขายให้กับกลุ่ม ซึ่งราคาในแต่ละช่วงจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากต้องอิงกับราคาของตลาดในขณะนั้นด้วย

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 1 ตำบลโมถ่าย อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องบ้านนาเดิมเจ้า

วิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องบ้านนาเดิมเจ้า เป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนกลุ่มหนึ่งที่มีอาชีพทำนาและสนใจหันมาปลูกข้าวด้วยกระบวนการนาอินทรีย์เพราะเล็งเห็นว่าการทำนาที่ใช้สารเคมีนั้นส่งผลกระทบต่อตัวเอง ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นอย่างมาก ดังนั้นการรวมตัวกันเพื่อปลูกข้าวกล้องนั้น สมาชิกแต่ละครอบครัวจะเน้นการทำนาอินทรีย์ เมื่อได้ผลผลิตจะเก็บไว้บริโภคส่วนหนึ่งสำหรับอีกส่วนหนึ่งจะส่งข้าวเปลือกขายให้กับกลุ่มเพื่อสีข้าวและจำหน่ายให้กับผู้บริโภคซึ่งการจัดจำหน่ายนั้นทางกลุ่มจะมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการที่ชัดเจน

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 95/2 หมู่ที่ 5 ตำบลป่าเว อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านตะกรบ

วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านตะกรบ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อเพาะเห็ดฟาง มีกระบวนการผลิตที่เน้นกระบวนการแบบธรรมชาติและการมีส่วนร่วมของเพื่อนสมาชิกในการช่วยเหลือกัน โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเพาะเห็ดฟาง สำหรับการจำหน่ายจะส่งขายให้กับสมาชิกและกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าทั้งในและนอกชุมชน

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 1 ตำบลพุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มประมงพื้นบ้านหาดทรายแก้ว หาดนิคม

กลุ่มประมงพื้นบ้านหาดทรายแก้ว หาดนิคม เป็นการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านที่ทำประมงพื้นบ้านในพื้นที่ซึ่งเน้นการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านแบบธรรมชาติถูกกฎหมายและส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มได้มีบทบาทในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย สำหรับผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่สมาชิกบางคนสามารถจำหน่ายได้เอง บางคนสามารถส่งขายให้กับทางกลุ่มเพื่อนำมาจำหน่ายเป็นอาหารทะเลสด อีกส่วนหนึ่งทางกลุ่มจะนำมาแปรรูปเป็นอาหารทะเลตากแห้งเพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าทั้งในและนอกพื้นที่โดยทางกลุ่มเน้นการแปรรูปอาหารทะเลแบบธรรมชาติไม่ใช้สารเคมีเจือปน

สามารถติดต่อได้ที่ ชุมชนบ้านตะกรบ ตำบลตะกรบ อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม.

วิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม. เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่ม อสม. ในพื้นที่ซึ่งต้องการส่งเสริมอาหารสุขภาพให้กับกลุ่มคนในชุมชนและเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ในการผลิตไข่เค็มของกลุ่ม อสม. นั้น เน้นการใช้วัตถุดิบปลอดสารเคมี ทั้งไข่เปิดที่มีกลุ่มสมาชิกเลี้ยงเปิดแบบธรรมชาติ(เปิดไล่ทุ่ง) และนำไข่เปิดมาขายให้กับทางกลุ่ม มีการใช้ดินจอมปลวกจากพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าดินจอมปลวกเป็นดินที่ปลอดภัย สำหรับกระบวนการผลิตนั้นทางกลุ่มเน้นการช่วยกันผลิตด้วยวิธีการแบบธรรมชาติ ในการจำหน่ายทางกลุ่มมีการจัดจำหน่ายเองที่กลุ่ม อีกจำนวนหนึ่งจะมีกลุ่มตัวแทนนำไปจำหน่ายในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในและต่างจังหวัดด้วย

สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม. หมู่ที่ 5 ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิสาหกิจชุมชนปลูกผักบ้านตำลึง

วิสาหกิจชุมชนปลูกผักบ้านตำลึง เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งเดิมมีอาชีพทำการเกษตรและมีการใช้สารเคมีบ้างส่วนหนึ่ง ช่วงหลังเห็นว่าการใช้สารเคมีนั้นทำให้เกิดผลเสียในหลายด้าน ทั้งตนเองที่ได้รับสารเคมีมีผลต่อสุขภาพและยังมีสารตกค้างในธรรมชาติด้วย ดังนั้นทางกลุ่มจึงได้รวมตัวกันเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันปลูกพืชผักแบบอินทรีย์เพื่อส่งเสริมให้เพื่อนสมาชิกมีสุขภาพที่ดีขึ้น และเป็นการดูแลกลุ่มผู้บริโภคด้วย สำหรับการผลิตนั้น สมาชิกกลุ่มจะใช้พื้นที่บริเวณบ้านและสวนของตนเองเพื่อปลูกพืชผักแล้วเก็บไว้รับประทานในครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งจะนำมาจำหน่ายให้กับทางกลุ่มเพื่อจัดจำหน่ายต่อไป ในการจำหน่ายนั้นทางกลุ่มมีเครือข่ายผู้บริโภคที่สนใจซื้อสินค้าทั้งในและนอกชุมชน

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 165 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเพาะพันธุ์เห็ดเหมีด

กลุ่มเพาะพันธุ์เห็ดเหมีด เป็นกลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่รวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเพาะเห็ดเหมีดจำหน่ายทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งในกลุ่มเน้นการช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพราะในการเพาะเห็ดเหมีดนั้นต้องอาศัยสภาพพื้นที่ที่ใกล้เคียงธรรมชาติมากและต้องปลอดจากสารเคมีต่าง ๆ ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถให้ผลผลิตที่ดีได้ ซึ่งต้องมีการควบคุมเป็นอย่างดี เพราะแม้ว่าในกลุ่มจะไม่ใช้สารเคมีแต่ถ้าหากในพื้นที่ใกล้เคียงมีเกษตรกรที่ใช้สารเคมีก็จะกระทบกับเห็ดที่เพาะได้ ดังนั้นนอกจากการเพาะเห็ดเหมีดและการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่แล้ว ทางกลุ่มยังมีกระบวนการทำงานกับคนในชุมชนเพื่อลดการใช้สารเคมีและร่วมจัดกิจกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่เพื่อรักษาพื้นที่ให้ปลอดสารเคมี เหมาะแก่การเพาะปลูกอาหารอินทรีย์ได้

สามารถติดต่อได้ที่กลุ่มเพาะพันธุ์เห็ดเหมีด ตำบลคันธุลี อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มประมงพื้นบ้านตำบลวัง

กลุ่มประมงพื้นบ้านตำบลวัง เป็นกลุ่มชาวบ้านที่ทำประมงในพื้นที่ซึ่งอยู่ในเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน และเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์กับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง สมาชิกในกลุ่มทุกคนเป็นสมาชิกในเครือข่ายอนุรักษ์ด้วย ในการผลิตและจำหน่ายอาหารทะเลของทางกลุ่มนั้นเน้นตั้งแต่กระบวนการจับสัตว์น้ำทะเลด้วยเครื่องมือพื้นบ้านที่ถูกกฎหมาย มีการจับสัตว์น้ำตามช่วงฤดูกาล และไม่ใช้สารเคมีปนเปื้อนในอาหาร นอกจากอาหารทะเลสดแล้ว ทางกลุ่มยังมีการแปรรูปอาหารทะเลตากแห้งที่มีคุณภาพด้วย ทั้งกุ้งแห้ง หมึกแห้ง ปลาเค็ม เป็นต้น

สามารถติดต่อได้ที่กลุ่มประมงพื้นบ้าน ตำบลวัง อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มประมงพื้นบ้าน หมู่ที่ 1, 2, 4, 5 และ 6 ตำบลเขาถ่าน

กลุ่มประมงพื้นบ้านหมู่ที่ 1, 2, 4, 5 และ 6 ตำบลเขาถ่าน เป็นกลุ่มชาวบ้านที่ทำประมงขนาดเล็กในพื้นที่ สมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วมงานกับกลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้านภาคใต้ และเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน ซึ่งให้ความใส่ใจเรื่องการหาอาหารทะเลที่ปลอดภัย ใช้เครื่องมือที่ถูกกฎหมาย ไม่จับสัตว์น้ำขนาดเล็ก และเป็นแนวร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ด้วย ในการผลิตอาหารสมาชิกในกลุ่มจะมีการจับสัตว์น้ำทะเลสดและจำหน่ายด้วยตนเอง สำหรับอาหารทะเลตากแห้งนั้นสมาชิกมีการผลิตเองในแต่ละบ้านแล้วนำไปจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจ บางส่วนสมาชิกนำมาฝากขายที่กลุ่ม ซึ่งกลุ่มจะมีการจำหน่ายให้กับผู้บริโภคที่อยู่ในพื้นที่และอยู่ในเขตเมือง

สามารถติดต่อได้ที่กลุ่มประมงพื้นบ้านหมู่ที่ 1, 2, 4, 5 และ 6 ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเนรมิต

กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเนรมิต เป็นการรวมกลุ่มกันของเพื่อนสมาชิกที่ช่วยปลูกผักโดยเน้นกระบวนการปลูกผักแบบอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในกระบวนการผลิต ในการผลิตนั้นสมาชิกส่วนใหญ่ปลูกที่บ้านของตนเอง อีกส่วนหนึ่งปลูกในพื้นที่รวมของชุมชน ผลผลิตที่ได้จะจำหน่ายให้กับเพื่อนสมาชิก และจัดส่งให้กับกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่มีการติดต่อประสานไว้ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มพ่อค้าคนกลาง นำไปจำหน่ายในตลาดนัดต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 8 ตำบลมะลวน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มส่งเสริมผู้ผลิตผักตำบลพุนพิน

กลุ่มส่งเสริมผู้ผลิตผักตำบลพุนพิน เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชน เน้นการปลูกผักอินทรีย์ส่งขายให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจโดยตรงซึ่งทางกลุ่มมีรายชื่อกลุ่มผู้บริโภค

ที่ต้องการสินค้าโดยทางกลุ่มจะมีฝ่ายรับผิดชอบในการจัดส่งสินค้าให้กับผู้บริโภคแต่ละราย สำหรับผู้บริโภคที่อยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมาขอซื้อผลผลิตจากกลุ่มได้โดยตรง

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 1 ตำบลพุนพิน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเกษตรชีวภาพศรีไพรวัลย์

กลุ่มเกษตรชีวภาพศรีไพรวัลย์ เป็นกลุ่มเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสาร เน้นการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางกลุ่มมีการส่งเสริมการทำเกษตรแบบคบวงจร ทั้งการทำปุ๋ยชีวภาพ การปรับพื้นดินด้วยธรรมชาติ และใช้ยากำจัดแมลงที่ทำขึ้นจากสมุนไพร ในกระบวนการผลิตอาหารนั้น ทางกลุ่มมีการส่งเสริมให้สมาชิกใช้พื้นที่บริเวณบ้านของตนเองในการปลูกพืชผัก สมุนไพร ชนิดต่างๆ เพื่อบริโภค สำหรับผลผลิตที่เหลือนำมาจำหน่ายให้กับทางกลุ่มเพื่อทางกลุ่มจะดำเนินการส่งถึงกลุ่มผู้บริโภคโดยการจำหน่ายในตลาดและส่งให้กับกลุ่มพ่อค้าคนกลางเพื่อนำไปขายต่อในตลาดต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน

สามารถติดต่อได้ที่ บ้านเลขที่ 80 /1 หมู่ที่ 6 ตำบลบางอน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มธนาคารกึ่งกำมกรามชุมชนคลองฉนาก

กลุ่มธนาคารกึ่งกำมกรามชุมชนคลองฉนาก มีการรวมกลุ่มกันเพื่อเลี้ยงกึ่งกำมกรามส่งขายให้กับกลุ่มพ่อค้า แม่ค้าและร้านอาหารต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ โดยมีการจัดทำธนาคารกึ่งกำมกรามเพื่อเพาะเลี้ยงด้วยวิธีธรรมชาติ ทางกลุ่มมีคณะทำงานที่ร่วมดูแล และที่ปรึกษาจำนวนทั้งสิ้น 12 คน ได้แก่ นายสุชาติ แสนเฉย เป็นประธาน นายไสว คงคำช่วย เป็นรองประธาน ประสานงาน/ดูแล ปัจจุบันสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจในการเลี้ยงกึ่งกำมกรามเพื่อเป็นอาชีพเสริมได้เป็นอย่างดี

สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มธนาคารกึ่งกำมกรามชุมชนคลองฉนาก ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลชุมชนหัวแหลมพัฒนา

กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลชุมชนหัวแหลมพัฒนาก่อตั้งขึ้นจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนเพื่อแปรรูปอาหารทะเลเพราะชุมชนอยู่ใกล้ทะเล มีแปปลาใกล้ชุมชน สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแม่บ้านสนใจเรื่องการแปรรูปอาหารทะเลจึงรวมกลุ่มกันเริ่มซื้ออาหารทะเลมาแปรรูปโดยเน้นวัตถุดิบที่ใช้ในการทำนั้นมาจากการออกทะเลของชาวบ้านในชุมชนและรับซื้อจากแปปลาใกล้ชุมชน หลังจากได้วัตถุดิบแล้วจึงมีการแปรรูปอาหารอื่น ๆ ตามมา ทั้งปลาเค็ม กุ้งแห้ง ปลาหวาน ปลาแก้ว อบแห้ง เป็นต้น ซึ่งทางกลุ่มเน้นการผลิตอาหารด้วยกระบวนการแบบธรรมชาติ ปลอดภัยและมี

สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลชุมชนหัวแหลมพัฒนา ชุมชนหัวแหลมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลบ้านเกาะแรด

กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลบ้านเกาะแรด เป็นการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านซึ่งทางกลุ่มได้รับซื้ออาหารทะเลจากกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่แล้วนำมาแปรรูปเป็นอาหารทะเลชนิดต่าง ๆ ทั้งกุ้งแห้ง หมึกแห้ง ปลาแห้ง และยังมีกะปิที่ขึ้นชื่อในชุมชนด้วย ทางกลุ่มเน้นการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมี สินค้าของทางกลุ่มส่วนใหญ่วางขายอยู่ในชุมชน อีกส่วนหนึ่งทางกลุ่มส่งขายให้กับร้านค้าและตัวแทนร้านขายสินค้าของฝากในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ท่าเรือเกาะสมุย ร้านอาหารในเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลบ้านเกาะแรด ชุมชนบ้านเกาะแรด อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหารทะเลชุมชนบ้านนางกำ

กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหารทะเลชุมชนบ้านนางกำ สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มอยู่ในเครือข่ายแกนนำอนุรักษ์และกลุ่มการท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านนางกำ ส่วนใหญ่มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง สำหรับการแปรรูปอาหารทะเลบ้านนางกำนั้น เน้นกระบวนการผลิตแบบธรรมชาติ ไม่มีการใช้สารเคมีเจือปนสินค้าของทางกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นอาหารทะเลตากแห้งทั้ง ปลาเค็ม กุ้งแห้ง หมึกแห้ง รวมถึงกะปิกุ้งเคยที่คนในชุมชนได้หามาได้ สินค้าของทางกลุ่มมีวางจำหน่ายตามร้านค้า ร้านอาหาร และร้านขายของฝากในชุมชน เพราะชุมชนแห่งนี้เปิดให้มีการท่องเที่ยวในชุมชน จึงทำให้สามารถหาซื้อสินค้าได้ง่ายในชุมชน นอกจากนี้ทางกลุ่มยังมีการส่งสินค้าฝากจำหน่ายในกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวของทางจังหวัดด้วย

สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มแม่บ้านทำกะปิชุมชนบ้านนางกำ/ กลุ่มการท่องเที่ยวบ้านนางกำ ชุมชนบ้านนางกำ อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การผลิตอาหารอินทรีย์ผ่านศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การผลิตอาหารอินทรีย์ผ่านศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นการผลิตอาหารอินทรีย์ของกลุ่มสมาชิกในศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีการผลิตร่วมกันในศูนย์การเรียนรู้ เน้นกระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องอาหาร สุขภาพ ระบบนิเวศน์และสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกได้ด้วย กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

ศูนย์การเรียนรู้ประมงพื้นบ้านท่ากระเจา ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ

ศูนย์การเรียนรู้ประมงพื้นบ้านท่ากระเจา ก่อตั้งขึ้นจากกลุ่มประมงพื้นบ้านท่ากระเจา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ทำประมงขนาดเล็กในพื้นที่ เน้นการทำงานรณรงค์ร่วมกันเพื่อสนับสนุนกลุ่มประมงพื้นบ้านในเครือข่ายให้มีการใช้เครื่องมือประมงที่ถูกต้องกฎหมายและช่วยเป็นทีมอาสาในการดูแลอ่าวบ้านดอน ซึ่งในกลุ่มมีส่วนสำคัญในการปกป้องฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ สำหรับการผลิตอาหารอินทรีย์นั้น ทางกลุ่มได้ร่วมกันส่งเสริมกลุ่มแม่บ้านในการทำอาหารทะเลตากแห้งด้วยกระบวนการผลิตแบบธรรมชาติปลอดสารเคมี ทั้งปลาเค็ม หมึก นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายอาหารทะเลสด สะอาด เป็นธรรมชาติ ไม่มีการใช้สารเคมีในอาหารสดซึ่งผู้บริโภคสามารถซื้ออาหารได้ ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ประมงพื้นบ้านท่ากระเจา สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน และผู้สนใจเรื่องการแปรรูปอาหารทะเลได้เป็นอย่างดี ซึ่งกลุ่มแม่บ้านบางรายสามารถนำความรู้ไปใช้ในครัวเรือนและทำอาหารทะเลตากแห้งส่งขายให้กับผู้บริโภคได้

ศูนย์เรียนรู้กลุ่มข้าวหอมไชยา ตำบลเลม็ด อำเภอยะยา

ศูนย์เรียนรู้กลุ่มข้าวหอมไชยา ก่อตั้งขึ้นจากกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันเพื่อทำนาอินทรีย์ภายในกลุ่มมีสมาชิกที่สนใจปลูกข้าวทางกลุ่มมีแนวคิดปลูกข้าวแบบปลอดสารในพื้นที่นาอินทรีย์ เพราะอยากจะได้คนในครอบครัวและผู้บริโภคได้รับประทานข้าวสารที่ปลอดภัย ทางกลุ่มจึงรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยสมาชิกทำนาแล้วนำผลผลิตมาเข้าโรงสีกลุ่ม จากนั้นสมาชิกสามารถนำข้าวสารไปบริโภคในครัวเรือน บางส่วนที่ต้องการจำหน่ายทางกลุ่มจะมีตัวแทนจำหน่ายทั้งในและนอกพื้นที่ นอกจากการทำนาอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีใดๆ ในกระบวนการปลูกข้าวแล้ว ทางกลุ่มยังได้มีการเก็บรวบรวมรักษาพันธุ์ข้าวท้องถิ่น และช่วยกันฟื้นฟูพันธุ์ข้าวหอมไชยาซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวดั้งเดิมในท้องถิ่นด้วย ปัจจุบันทางกลุ่มมีข้าวสารออกจำหน่ายให้กับกลุ่มสมาชิกและผู้สนใจในพื้นที่และนอกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้กลุ่มข้าวหอมไชยาสามารถเปิดรับผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้กระบวนการปลูกข้าวด้วยวิถีธรรมชาติ เรียนรู้กระบวนการทำนาอินทรีย์ตั้งแต่การหว่าน ไถ เพาะกล้า จะกระทั่งถึงกระบวนการเก็บเกี่ยว ซึ่งทางศูนย์มีกลุ่มครูภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ให้กับกลุ่มผู้สนใจได้เป็นอย่างดี ทั้งกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นักพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ และกลุ่มผู้สนใจทั้งในและนอกพื้นที่

ศูนย์เรียนรู้แหล่งอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลเขาถ่าน อำเภوتاฉาง

ศูนย์เรียนรู้แหล่งอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลเขาถ่าน อำเภوتاฉาง ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาถ่าน ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของแกนนำชุมชนตำบลเขาถ่านที่มีความสนใจ

เรื่องการอนุรักษ์ปกป้องทรัพยากรทางทะเล จึงรวมกลุ่มกันทำหน้าที่ร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟู เฝ้าระวัง ดูแล ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าชายเลน สัตว์บก สัตว์น้ำ ภายในพื้นที่ป่าชายเลน และชายฝั่งทะเล อ่าวบ้านดอน ซึ่งชุมชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ทางกลุ่มมีบทบาท สำคัญในการทำงานกับกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่ในการหาอาหารทะเล จับสัตว์น้ำทะเล ด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านและไม่ใช้สารเคมี โดยเน้นการขายอาหารทะเลที่สด สะอาด ปลอดภัย ให้กับผู้บริโภค

แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงปูเปี้ยวในป่าชายเลน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าช้าง

จากสภาพความต้องการปูเปี้ยวหรือปูแสมในท้องตลาดที่สูงขึ้น กระตุ้นให้เกิดการจับหาปูเปี้ยว ในธรรมชาติสูงขึ้นตามไปด้วย ส่งผลกระทบทำให้จำนวนประชากรปูเปี้ยวลดลงอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยวเริ่มจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในพื้นที่โดยทำแนวเขตอนุรักษ์ปูเปี้ยว ในพื้นที่ป่าชายเลนเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งอาศัยและแหล่งขยายพันธุ์ปูเปี้ยว ในการทำงาน ของแกนนำอนุรักษ์ได้มีการทำข้อตกลงในการจับปูเปี้ยวร่วมกันในชุมชนไว้ ทางกลุ่มมีการจับปูเปี้ยว เพื่อออกเค็มและส่งขายในตลาดทั้งในและนอกพื้นที่ โดยเน้นการจับปูเปี้ยวที่ได้ขนาดและไม่ใช้สารเคมี ในการดองปูเปี้ยว

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้แหล่งอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าช้าง เป็น แหล่งเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศป่าชายเลน พันธุ์ไม้ในพื้นที่ป่าชายเลน วงจรชีวิตของปูเปี้ยว กระบวนการผลิตปูเปี้ยว การแปรรูปอาหารจากปูเปี้ยว (การดองปูเปี้ยว ปูเปี้ยวทอด แกงกะทิปูเปี้ยว) รวมถึงงานด้านการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมากทั้งจากกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ทั้งในและนอกพื้นที่

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านน้ำพุ ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าช้าง

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านน้ำพุ ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลเขาถ่าน อำเภอ ท่าช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้าน โดยศูนย์ดังกล่าว เป็นแหล่งสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำกิจกรรมพึ่งตนเอง เช่น การสาธิตทำน้ำยาล้างจาน สาธิตการเลี้ยงผึ้งโพรง การจัดทำบัญชีครัวเรือน การทำน้ำมันมะพร้าว สกัดเย็น เตาชีวมวล การทำปุ๋ยหมักจากปลา การส่งเสริมเรื่องอาหารอินทรีย์ในกลุ่ม กลุ่มเน้นการปลูก ผักปลอดสารพิษ เพื่อจำหน่ายให้กับเพื่อนสมาชิกและกลุ่มผู้บริโภคทั้งในและนอกพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการแปรรูปพืชสมุนไพรโดยมีกระบวนการผลิตที่เน้นธรรมชาติไม่ใช้สารเคมีด้วย เช่น ขารางจัด ยานวดไพล น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น เป็นต้น ปัจจุบันทางกลุ่มสามารถขายสินค้าได้เป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้เสริมให้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านน้ำพุ ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าช้าง สามารถเปิดให้กลุ่มผู้สนใจได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากกลุ่มคนทั้งในและนอกชุมชน รวมถึงกลุ่มองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่ได้เข้ามาสนับสนุนการทำงานของกลุ่มเพิ่มขึ้น ทั้งองค์กรส่งเสริมด้านอาชีพ การพัฒนาคุณภาพสินค้า การตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า เป็นต้น

ศูนย์การเรียนรู้รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน

ศูนย์การเรียนรู้รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน ก่อตั้งขึ้นเนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลน ในเขตตำบลลิเล็ดซึ่งมีป่าเสมปาลำพู ป่าจากกระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 มีพื้นที่ป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 8,000 ไร่ ตำบลลิเล็ดมีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว คือ กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำ ดูแลผู้กระทำผิดกฎหมายประมงในพื้นที่ จำนวน 18 คน คณะกรรมการดูแลป่าชายเลน มีหน้าที่ดูแลป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลลิเล็ดโดยเฉพาะ จำนวน 24 คน ผลของการดำเนินการทำให้ มีป่าชายเลนเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องปลูก ปี 2549 และปี 2550 จำนวน 2,733 ไร่ ทางกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการปกป้องแหล่งผลิตอาหารทะเล เพราะพื้นที่ป่าชายเลนสามารถช่วยเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน และทางกลุ่มยังเน้นให้กลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่จับสัตว์น้ำทะเลด้วยเครื่องมือที่ถูกต้องกฎหมายและไม่ใช้สารเคมีในการจับสัตว์น้ำด้วย

ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน เปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจทั้งในและนอกพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งเน้นให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ด้วยทั้งการร่วมปลูกป่า การล่องเรือชมธรรมชาติ การทำอาหารพื้นบ้านโดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติในพื้นที่

ชุมชนโฮมสเตย์ตำบลลิเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน

ชุมชนโฮมสเตย์ตำบลลิเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน ก่อตั้งขึ้นเนื่องจากในอดีตก่อนปี 2546 ผู้คนในชุมชนได้ใช้ทรัพยากรกันอย่างผิดวิธี ทั้งการใช้เรืออวนรุนเรืออวนลากในการจับสัตว์น้ำทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลง ต่อมาราวปี 2547 เริ่มหันมาทำด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นอาชีพเสริมและปี 2548 จึงเริ่มมีนักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงานชาวบ้านจึงเริ่มเลิกการทำเรืออวนรุน อวนลาก ปัจจุบันตำบลลิเล็ดมีอาสาสมัครเฝ้าระวังสัตว์น้ำ เป็นพื้นที่ศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ป่าไม้ชายเลนเพิ่มขึ้นเองโดยธรรมชาติเนื้อที่กว่า 2,733 ไร่ มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นด้านส่วนราชการก็ให้การสนับสนุน ชุมชนลิเล็ดจึงเป็นชุมชนต้นแบบ ที่ประสบความสำเร็จในการ

ใช้กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ทางกลุ่มมีบทบาทในการส่งเสริมเรื่องอาหารอินทรีย์โดยเน้นการทำอาหารพื้นบ้านแบบธรรมชาติเน้นวัตถุดิบในชุมชน ใช้อาหารอินทรีย์ทำอาหารให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่ด้วย

ปัจจุบันชุมชนโฮมสเตย์ตำบลลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน มีการเปิดบ้านให้ผู้สนใจเข้าพักโดยเน้นการเรียนรู้วิถีธรรมชาติและฝึกทำอาหารพื้นบ้านในพื้นที่ด้วย ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน

ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลีเล็ด เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าเยี่ยมชมความร่มรื่นของป่าชายเลนในระหว่างเส้นทางศึกษาธรรมชาติจะมีป้ายข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่าชายเลน เหมาะอย่างยิ่งสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การล่องเรือดูนก ชมป่าชายเลน และวิถีชีวิตของชุมชนประมงพื้นบ้าน ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนเป็นพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญในพื้นที่ โดยคนในชุมชนสามารถมาจับสัตว์น้ำไปขายได้ ซึ่งทางกลุ่มเน้นให้กลุ่มประมงพื้นบ้านไม่ใช้สารเคมีและไม่ใช้เครื่องมือที่ผิดประเภทในการจับสัตว์น้ำ และคำนึงถึงกลุ่มผู้บริโภคด้วย นอกจากนี้ทางกลุ่มยังมีการแปรรูปอาหารอินทรีย์ด้วย เช่น ปลาตากแห้ง และการทำกะปิจากกุ้งเคยที่หาได้ในพื้นที่ โดยทางกลุ่มเน้นกระบวนการผลิตแบบธรรมชาติและไม่ใช่สารเคมีในการผลิตอาหารด้วย

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลีเล็ด เปิดให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องโดยมีกลุ่มอาสาสมัครในพื้นที่คอยให้คำแนะนำ นอกจากนี้ทางศูนย์ยังเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญให้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ทั้งในและนอกพื้นที่ในการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศป่าชายเลนด้วย

ศูนย์เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักไร้ดิน) ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง

ศูนย์เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักไร้ดิน) ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง มีการดำเนินการจัดทำกิจกรรมที่โรงเรียนวัดแหลมทอง ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีนายสุชาติ แสนเฉยเป็นประธาน นายไสว คงคำช่วย เป็นรองประธานและผู้ประสานงานในการดูแลโดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ เด็กนักเรียนโรงเรียนวัดแหลมทองและกรรมการที่ปรึกษาารวม 105 คน ชุมชนตำบลคลองฉนากได้ประสานความร่วมมือกันระหว่าง ชุมชนวัดแหลมทอง โรงเรียนวัดแหลมทอง สร้างสรรค์และถ่ายทอดความรู้ดีๆ ให้เยาวชนและคนทั่วไปได้ฝึกและทดลองการปลูกพืชไร้ดิน ซึ่งให้ผลผลิตเป็นพืชอกรวม ปลอดภัย สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ชุมชนได้นำไปทดลองปฏิบัติ

และขยายผล สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษไว้ดิน สามารถเสริมรายได้ให้คนในชุมชน และสามารถส่งขายให้กับกลุ่มผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักไว้ดิน) ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มชาวบ้านในชุมชนต่างๆ เรียนรู้กระบวนการปลูกผักไว้ดิน สามารถนำไปปรับใช้ในชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี

ศูนย์เรียนรู้ธนาคารกึ่งก้ามกราม ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง

ศูนย์เรียนรู้ธนาคารกึ่งก้ามกราม ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง ได้รวมกลุ่มกันเพื่อการจัดทำธนาคารกึ่งก้ามกรามโดยมีคณะทำงานที่ร่วมดูแล และดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งมีนายสุชาติ แสนเจย เป็นประธาน นายไสว คงคำช่วย เป็นรองประธาน ประธานงาน ภายในกลุ่มมีการเพาะเลี้ยงกึ่งก้ามกรามด้วยวิธีธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี สามารถจัดจำหน่ายให้กับเพื่อนสมาชิกร้านอาหาร และกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจได้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ธนาคารกึ่งก้ามกราม ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ขยายผลกระบวนการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามให้กับกลุ่มชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี บางคนนำความรู้ที่ได้ไปทดลองเพาะเลี้ยงในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มร้านอาหารสนใจนำกระบวนการเพาะเลี้ยงกึ่งก้ามกรามไปเพาะเลี้ยงที่ร้านอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคได้เห็นการเพาะเลี้ยงกึ่งก้ามกรามและสามารถเลือกซื้อกึ่งก้ามกรามจากร้านในการทำอาหารได้ด้วย

การผลิตในเชิงธุรกิจ

การผลิตอาหารอินทรีย์ผ่านรูปแบบการประกอบธุรกิจเป็นการผลิตที่ผู้ประกอบการมีการผลิตสินค้าแล้วนำสินค้ามาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยเน้นกระบวนการผลิตแบบธรรมชาติร่วมรักษาสีงแวดล้อม และพยายามจัดสภาพแวดล้อมในการเพาะเลี้ยงให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติ โดยผลผลิตที่ได้ผู้ประกอบการจะเป็นผู้จัดจำหน่ายเอง กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

สินมานะฟาร์ม

สินมานะฟาร์ม เป็นกลุ่มผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงหอยนางรมในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งเน้นการเพาะเลี้ยงแบบธรรมชาติร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้บริเวณฟาร์มเลี้ยงหอยนางรมมีสัตว์น้ำทะเลชนิดต่าง ๆ มาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันนอกจากการทำฟาร์มเพาะเลี้ยงหอยนางรมแล้ว ยังมีการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การส่งเสริมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวรับประทานอาหารทะเลที่สด สะอาด ปลอดภัย ที่สำคัญคือทางผู้ประกอบการเน้นเรื่องการร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีบทบาทสำคัญในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ด้วย

ที่อยู่ในเมืองหรือกลุ่มคนที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความสนใจเรื่องสุขภาพ

สำหรับกลุ่มผู้ที่สนใจบริโภคอาหารอินทรีย์อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ กลุ่มนี้จะมีความสนใจเรื่องการหาแหล่งอาหารอินทรีย์มากเพราะร่างกายมีปฏิกิริยาต่อสารเคมี หากได้รับอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีจะส่งผลกระทบต่อระบบของร่างกายอย่างรวดเร็ว เช่น กลุ่มผู้ป่วยภูมิแพ้ กลุ่มผู้ป่วยมะเร็ง เป็นต้น ดังนั้นการเลือกบริโภคอาหารอินทรีย์ของคนกลุ่มนี้จึงมีความพิถีพิถันมากเพราะต้องให้ความใส่ใจกับการเลือกรับประทานอาหารและการดูแลสุขภาพเป็นหลัก

อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจบริโภคอาหารอินทรีย์แต่ไม่ได้ใส่ใจมากนัก คือหากมีจำหน่ายก็จะซื้อบริโภค แต่หากไม่มีก็สามารถซื้อพืชผักและอาหารทั่วไปได้ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้จะมีเป็นจำนวนมาก เป็นกลุ่มที่มีความสนใจดูแลสุขภาพแต่ยังไม่มีปัญหาเรื่องสุขภาพมากนักจึงไม่ค่อยกระตือรือร้นในการเลือกหาซื้อหรือบริโภคอาหารอินทรีย์

3) เทศกาลอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาข้อมูลเทศกาลอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มวิจัยพบว่า แต่ละอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีนโยบายกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละอำเภอได้บริโภคอาหารที่ดีปลอดภัย ส่งเสริมให้ประชาชนมีความใส่ใจต่อสุขภาพและพยายามส่งเสริมให้แต่ละชุมชนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนด้วย จึงมีการจัดกิจกรรมเทศกาลอาหารในแต่ละอำเภอเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผลิตได้ขายสินค้าให้กับผู้บริโภคได้โดยตรง ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

อำเภอท่าชนะ

เทศกาลกินปูม้า

งานเทศกาลกินปูม้าในพื้นที่อำเภอท่าชนะจัดขึ้นเพื่อรณรงค์ให้กลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่ เลือกซื้อหาอาหารทะเลที่สด สะอาด และมีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ถูกต้อง ภายในงานมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องวงจรชีวิตของปูม้า และนิทรรศการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมปล่อยพันธุ์ปูม้าคืนสู่ทะเลด้วย

อำเภอไชยา

งานไข่เค็มและของดีไชยา

งานไข่เค็มและของดีไชยา จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีช่วงประมาณเดือนสิงหาคม เป็นการเชิญชวนให้คนทั้งในและนอกพื้นที่ได้เลือกซื้ออาหารที่ขึ้นชื่อของอำเภอโดยเฉพาะไข่เค็มไชยา

นอกจากนี้ยังมีอาหารพื้นบ้านของดีในพื้นที่มาสาธิตและจำหน่ายให้ผู้สนใจสามารถเลือกซื้อบริโภคได้ เช่น ผักไทยไฮยาและขนมพื้นบ้านอีกหลายชนิด

อำเภอท่าช้าง

งานของดีเมืองท่าช้าง

เทศกาลของดีเมืองท่าช้างจะมีการนำอาหารที่ขึ้นชื่อในอำเภอท่าช้างมาจัดแสดง สาธิตและจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาหารจากชุมชนทั้งพืชผัก สมุนไพร ข้าว ปลา อาหารแห้งและขนมพื้นบ้านซึ่งเน้นอาหารพื้นบ้านในชุมชนรวมถึงอาหารทะเลตากแห้งและกะปิ ซึ่งมีชื่อเสียงในพื้นที่

อำเภอพุนพิน

งาน Clean Food Good Test

งาน Clean Food Good Test จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอร่อย ปลอดภัย ที่สามารถรับประทานได้ในอำเภอ ภายในงานจะมีการนำอาหารจากแต่ละชุมชน มาจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้ลิ้มลอง มีทั้งพืช ผัก ผลไม้ ขนม ซึ่งภายในงานจะมีการสาธิตและการแข่งขัน การทำอาหารพื้นบ้านด้วย

อำเภอเมืองฯ

งานสุราษฎร์ฟู้ดส์แฟร์

งานสุราษฎร์ฟู้ดส์แฟร์เป็นงานรวมร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอร่อย ปลอดภัย ที่สามารถรับประทานได้ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในงานจะมีการนำอาหารจากแต่ละอำเภอมานำจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อตามความสนใจ มีทั้งพืชผัก ขนม แกงทางใต้รวมถึงอาหารทะเลสดใหม่จากทะเล ซึ่งภายในงานจะมีการสาธิตการทำอาหารพื้นบ้านของจังหวัดด้วย

อำเภอกาญจนดิษฐ์

งานเทศกาลกินหอยนางรมและของดีกาญจนดิษฐ์

งานเทศกาลกินหอยนางรม เป็นงานที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มลองหอยนางรมสด ซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อของอำเภอกาญจนดิษฐ์และมีการสาธิตการทำอาหารหลากหลายเมนูจากหอยนางรม ทั้งไข่เจียวหอยนางรม แกงกะทิหอยนางรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารทะเลตากแห้งหลากหลายชนิดจากชุมชนมาวางจำหน่ายโดยเน้นอาหารปลอดภัย ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น ปลาเค็ม ปลาล้ม ไข่เค็ม กุ้งแห้ง หมึกแห้ง กะปิ รวมถึงสินค้าโอท็อปประเภทต่างๆในชุมชน

อำเภอคอนสัก

งานเทศกาลอาหารและของดีเมืองคอนสัก

เทศกาลอาหารและของดีเมืองคอนสัก ส่วนใหญ่จะเน้นอาหารทะเล โดยเฉพาะความสดใหม่ของอาหาร ซึ่งวัตถุดิบต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในร้านอาหารภายในงานนั้นจะเป็นวัตถุดิบที่สดใหม่มาจากทะเลซึ่งรักษาคุณค่าทางอาหารด้วยวิธีการธรรมชาติ

4.3 การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนนั้น ทีมวิจัยได้ร่วมกับกลุ่มตัวแทนในแต่ละชุมชนจัดเวทีผู้ผลิตอาหารอินทรีย์พบผู้บริโภคเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้ออาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตได้โดยตรงและเป็นการประสานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งจากการร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

สร้างความรู้ความเข้าใจ

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาพพื้นที่อ่าวบ้านดอน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์ สุขภาพและให้ข้อมูลต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้บริโภคและแหล่งผลิตอาหารในธรรมชาติ เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตเห็นถึงความสำคัญในการผลิตอาหารให้กับกลุ่มผู้บริโภคโดยคำนึงถึงกระบวนการผลิตอาหารที่ปลอดภัย มีความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้มีเวทีให้ความรู้สร้างความเข้าใจให้กับผู้ผลิตตั้งแต่เรื่องการผลิตจนกระทั่งถึงการจำหน่ายสินค้า

ส่งเสริมการผลิตอาหารอินทรีย์

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยการส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ได้มีกิจกรรมการผลิตอาหารอินทรีย์ โดยส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตได้นำกระบวนการเทคโนโลยี และวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการผลิตอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัย มีคุณภาพ คำนึงถึงความปลอดภัยของกลุ่มผู้บริโภค

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มประมงใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมาย

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มประมงใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมายในการจับสัตว์น้ำทะเล ที่ถูกต้องที่เหมาะสม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ทำลายทรัพยากรเพื่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพต่อไป จนถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าชายเลนเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าและเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ลงสู่ทะเลในวันสำคัญต่าง ๆ

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารทะเล(ประมง)ร่วมกำหนดกฎระเบียบการจับสัตว์น้ำ

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ โดยเฉพาะกลุ่มชาวประมงที่ผลิตอาหารทะเลได้มีส่วนร่วมในการตั้งกฎ กติกา การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทะเลร่วมกันในชุมชนต่างๆ ทั้งการออกกฎระเบียบเรื่องเครื่องมือประมง การจับสัตว์น้ำประเภทต่างๆ ในแต่ละฤดูกาล เป็นต้น

ส่งเสริมแนวคิดผู้ผลิตในเรื่องการอนุรักษ์

ส่งเสริมแนวคิดผู้ผลิตในเรื่องการอนุรักษ์ โดยเน้นการหาอาหารทะเลตามฤดูกาลเพื่อรักษาแหล่งอาหารให้มีแหล่งอาหารอย่างยั่งยืน เช่น ฤดูปลาวางไข่ ไม่หาปลาช่วงนั้น ไม่หาอาหารทะเลขนาดเล็ก เช่น ปลาตัวเล็ก ปูตัวเล็กที่ยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ปูไข่ตัวเล็ก ปล่อยคืนสู่ทะเลเพื่อวางไข่ต่อไป

ส่งเสริมให้มีพื้นที่กลางในการจำหน่ายสินค้า

ส่งเสริมให้มีพื้นที่กลางในการจำหน่ายสินค้า คือส่งเสริมให้ผู้ผลิตมีพื้นที่กลางในการค้าขายสินค้าโดยตรง เพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางรวมถึงการส่งเสริมให้ผู้ผลิตใส่ใจคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่จะส่งต่อไปให้ผู้บริโภค เช่น การไม่ใช้สารเคมี การให้ความใส่ใจในเรื่องความสะอาด

ส่งเสริมการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์

ส่งเสริมการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการผลิตรวมทั้งนำการผลิตด้านเกษตรไปเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเกษตรของชุมชนผ่านวัฒนธรรมด้านการเกษตรและอาหาร

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตใช้เมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่น

สนับสนุนให้คนในชุมชนและกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ที่ทำการเกษตรปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ประจำถิ่น เช่น ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ผักท้องถิ่น เลี้ยงสัตว์พื้นเมือง เพื่อเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ลดการพึ่งพาอาหารจากภายนอกและมีอาหารสำรองเมื่อเกิดภาวะวิกฤต

ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและอาหารอินทรีย์ที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ

ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและอาหารอินทรีย์ที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพโดยพัฒนา กลุ่มผู้ผลิตในการแปรรูป ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน เพื่อป้องกัน การสูญเสียและเพิ่มมูลค่า เบื้องต้น เช่น การแปรรูปผักผลไม้ ส่งเสริมการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านอาหารรวมถึงการจำหน่าย สร้างมูลค่าเพิ่มเป็นจุดเด่นและจุดขายของผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัยในชุมชนได้

2.) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

สร้างความเข้าใจแนวคิดการบริโภคอาหารอินทรีย์

เน้นการให้ความรู้สร้างความเข้าใจแก่กลุ่มผู้บริโภคในการบริโภคอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัย ทั้งอาหารทะเลจากกลุ่มประมง การซื้อพืชผักจากกลุ่มเกษตรปลอดสารเคมี รวมถึงข้อมูลผลกระทบ ด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อมอันตรายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมี และปัญหาที่เกิดขึ้น จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญ เพื่อให้กลุ่ม ผู้บริโภคได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัย รวมถึงการ ให้ข้อมูลเรื่องแหล่งที่มาของอาหารทั้งเรื่องการใช้เครื่องมือที่ถูกต้อง อาหารที่สด ไม่ใช้ยา แหล่งซื้อ อาหารอินทรีย์ ซึ่งผู้บริโภคจะต้องทราบว่า การซื้ออาหารทะเลจากผู้ผลิตกลุ่มนั้นนอกจากจะสามารถ ช่วยเรื่องการบริโภคปลอดภัยแล้วยังสามารถช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและรักษาแหล่งอาหาร ให้ยั่งยืนด้วย

สนับสนุนผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้ารู้แหล่งที่มา

พัฒนาแนวคิดเรื่องการบริโภคอาหารรู้แหล่งที่มา รู้ว่าอาหารมาจากพื้นที่ไหน ใครผลิต รวมถึงการกินอาหารตามฤดูกาล กินอาหารในท้องถิ่น รวมถึงการให้ข้อมูลเรื่องแหล่งผลิตอาหาร อินทรีย์จากพื้นที่ต่างๆ ให้กลุ่มผู้บริโภคได้รับทราบเพื่อสามารถเลือกซื้อสินค้าอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัย จากแหล่งผลิตได้โดยตรง

เพิ่มความเข้าใจและมั่นใจให้กับผู้บริโภคในเรื่องมาตรฐานกระบวนการผลิตเพื่อ การเลือกซื้อเลือกบริโภคอาหารที่ผลิตในชุมชนโดยการเชิญชวนกลุ่มผู้บริโภคได้มีโอกาสลงเยี่ยม กลุ่มที่ดำเนินการผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่เพื่อให้ผู้บริโภคได้เห็นกระบวนการผลิตอาหารจากในพื้นที่ ด้วยตนเองเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มผู้บริโภค

สร้างความตระหนักให้กับกลุ่มผู้บริโภคในเรื่องความสำคัญของการปกป้องสิทธิของตนเอง รวมถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้บริโภคและสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้มีกิจกรรม การดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน เช่น เลือกซื้ออาหารตามฤดูกาล ไม่ซื้อปลาใน ฤดูวางไข่ เป็นต้น

3.) แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคผ่านระบบการจัดการตลาดอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

การศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการตลาดในเครือข่ายผู้บริโภคอาหารปลอดภัยพื้นที่อำเภอบ้านดอน มีหลากหลายรูปแบบอันเนื่องมาจากอำเภอบ้านดอนมีความหลากหลายของอาหาร เช่น อาหารประเภทเกษตร ได้แก่ การเพาะปลูกพืชผักในครัวเรือน รวมถึงอาหารทะเลซึ่งส่วนใหญ่มีกลุ่มประมงทั้งประมงพื้นบ้าน ประมงขนาดกลาง ซึ่งการจัดการตลาดส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง โดยเฉพาะอาหารทะเลส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับเจ้าของแพ เพราะประมงพื้นบ้านบางส่วนยังต้องพึ่งพิงทุนจากพ่อค้าคนกลางหรือเจ้าของแพให้ยืมเงินลงทุนแต่ต้องขายสินค้าให้กับทางเจ้าของแพเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาของอาหารทะเลได้ด้วยตนเองและไม่สามารถขายผลผลิตได้อย่างอิสระ เพราะถูกผูกขาดให้ขายกับเจ้าของแพเท่านั้น

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีวิสัยสามารถจัดกลุ่มระบบตลาดได้ ดังนี้

ระบบตลาดแบ่งปัน

เน้นการแบ่งปันหรือขายให้กับในราคาย่อมเยาไม่เน้นการเงิน เป็นระบบที่ใกล้ชิดที่สุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับเครือข่าย ซึ่งมีการนำผลผลิตอาหารที่ปลอดภัยมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันให้กับ ที่พบเห็นได้มาก คือ ผักพื้นบ้าน เช่น ผักเหียง ชะอม สะตอ พริก ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ผลไม้ที่ปลูกไว้ในสวน เช่น เงาะ ทุเรียน ลองกอง มะม่วง กระท้อน กัลยารวมถึงเนื้อสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด หมู นอกจากนี้ยังมีการแบ่งปันอาหารที่หาได้จากการประมงพื้นบ้านทั้งจากแม่น้ำและทะเล เช่น กุ้งแม่น้ำ ปลา ปู เป็นต้น

ระบบตลาดชุมชน

เน้นการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนและขายให้กับภายในชุมชน โดยมีตลาดนัดภายในชุมชนในแต่ละสัปดาห์ หรือบางคนผลิตเพื่อขายเองที่บ้าน ผู้ที่สนใจสามารถไปหาได้ที่บ้านซึ่งเป็นแหล่งผลิตโดยตรง เช่น เลี้ยงไก่ไข่ตามธรรมชาติสามารถขายไข่ไก่ให้กับกลุ่มผู้บริโภคในชุมชนได้ ระบบนี้จะช่วยให้คนในชุมชนได้บริโภคอาหารใหม่ สด สะอาด ปลอดภัย ปลอดภัยสารเคมี ปลอดภัยปนเปื้อน ซึ่งตลาดในลักษณะนี้จะมีผลผลิตต่อเนื่อง สม่ำเสมอ แต่เน้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเช่น เลี้ยงไก่ในสวนกินอาหารธรรมชาติ และมีความปลอดภัยต่อคนในชุมชนโดยมีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ตลาดสีเขียว / ตลาดเฉพาะกิจ

เน้นการผลิตอาหาร สินค้า และผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนแล้วนำผลผลิตของชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกเพื่อให้ผู้บริโภคทั่วไปที่อยู่ในเมือง หรือกลุ่มชุมชนอื่นๆ ได้มีทางเลือกในการบริโภคอาหารอินทรีย์ที่มีแหล่งผลิตมาจากพื้นที่อำเภอบ้านดอน การขายบางครั้งไปจัดขายในงานที่จัดขึ้น

เป็นวาระพิเศษ เช่น ขายในตลาดนัดสีเขียว งานเกษตร งานตลาดสีเขียวซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว

ระบบตลาดกลาง

เน้นการจัดการที่มีระบบเพิ่มขึ้นเป็นการลดภาระผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในการจำหน่ายสินค้าซึ่งจะมีกลุ่มองค์กรกลางที่สามารถนำอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนไปจำหน่ายถึงมือผู้บริโภค โดยยังคงเน้นแนวคิดเรื่องการเรียนรู้เลือกบริโภคอาหารปลอดภัย รู้แหล่งที่มาของอาหาร บริโภคอาหารตามฤดูกาลและส่งเสริมกิจกรรมการดูแลแหล่งอาหารร่วมกันซึ่งผู้ผลิตในพื้นที่ได้ขายอาหารอินทรีย์ในราคาที่เหมาะสมและผู้บริโภคได้บริโภคอาหารอินทรีย์ในราคาที่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาข้อจำกัดในการจัดการตลาดอาหารอินทรีย์นั้นพบว่าผลผลิตด้านการเกษตรและอาหารอินทรีย์แปรรูปยังขาดตลาด ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ทำให้ช่องทางการจำหน่ายตลอดจนการสร้าง confianza เชื่อถือต่อผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย เช่น บางครั้งผู้บริโภคต้องการข้าวสารปลอดภัยแต่ข้าวหมดต้องรอนานทำให้ผู้บริโภคจำเป็นต้องซื้อจากแหล่งผลิตอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สินค้าเสียหายก่อนถึงมือผู้บริโภค เช่น บรรจุภัณฑ์อาหารทะเลตากแห้ง (หมึก ปลา กุ้ง) ไม่ได้มาตรฐานทำให้ขึ้นรา รวมถึงปัญหาการกระจายสินค้ายังไม่มีระบบที่เอื้อต่อการส่งผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคได้เพราะแหล่งผลิตอยู่ไกลทำให้ผู้บริโภคต้องรอสินค้าเป็นเวลานาน

หากผู้ผลิตสามารถสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภคเรื่องอาหารปลอดภัย อาหารอินทรีย์ รวมถึงมีบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และสามารถสร้างความมั่นใจในเรื่องจำนวนสินค้าที่เพียงพอกับกลุ่มผู้บริโภค พัฒนาระบบการตลาดชุมชนที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับตลาดชุมชนอื่นเพื่อการรวมพลังส่งเสริมการค้าด้านอาหารปลอดภัยและการท่องเที่ยวชุมชนได้จะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภค เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยได้

4.4 แนวทางความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

1.) การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

การทำให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอินทรีย์ที่ปลอดภัยเหมาะสม เป็นไปตามฤดูกาล ข้อมูลสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบกับแหล่งอาหาร รวมถึงกระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์ซึ่งขั้นตอนที่ใส่ใจต่อคุณภาพอาหารและสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากทั้งสองกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวคิด สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถพัฒนาไปสู่ความร่วมมือและสร้างเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้

2.) การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดูแลทรัพยากร

สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพราะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีความสำคัญทั้งพื้นที่ ป่าต้นน้ำ ป่าชุมชน แม่น้ำ ลำคลอง ป่าชายเลนและพื้นที่ทางทะเล รวมถึงการร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกทำลาย เพื่อเป็นการรักษาและฟื้นฟูแหล่งอาหารทางธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืน สามารถผลิตอาหารที่ปลอดภัยได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคได้

3) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง

สนับสนุนให้มีกลุ่มอาสาสมัครบอกเล่าข้อมูลเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์ รวมถึงการให้ข้อมูลเรื่องแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้บริโภคทราบแหล่งข้อมูลในการเลือกซื้ออาหารแต่ละประเภทได้ เป็นการอุดหนุนสินค้าอาหารอินทรีย์จากในชุมชนได้ ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตก็สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น ในส่วนของผู้บริโภคก็ได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัยและยังเป็นการช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะกระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์เป็นกระบวนการที่ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

4) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมผู้ผลิตพบผู้บริโภค

ส่งเสริมให้มีการจัดเวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภคในแต่ละพื้นที่ แต่ละอำเภอ ผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดตลาดจำหน่ายสินค้า การจัดเวทีกินรู้รักกินอาหารรู้แหล่งที่มา รวมถึงการจัดงานด้านอาหารในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ของแต่ละพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ได้นำเสนอแนวคิด สาธิตการผลิตอาหารอินทรีย์ และจำหน่ายสินค้าให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจได้

5) สร้างเครือข่ายระบบตลาดอาหารอินทรีย์

ส่งเสริมให้มีระบบเครือข่ายตลาดอาหารอินทรีย์ที่สามารถส่งสินค้าอาหารอินทรีย์ประเภทต่าง ๆ ให้ถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ ซึ่งการสร้างระบบการตลาดนั้นจะสามารถทำให้กลุ่มผู้ผลิตสามารถผลิตอาหารอินทรีย์ในประเภทต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และสำหรับผู้บริโภคเองก็สามารถสั่งซื้อสินค้าจากแหล่งต่างๆ ได้ตามความต้องการ เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะผู้ผลิตก็ได้ขายสินค้าสำหรับกลุ่มผู้บริโภคก็สามารถส่งสินค้าที่ตนเองต้องการได้

6) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้มีโอกาสร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารทางธรรมชาติที่มีความสำคัญ ซึ่งกิจกรรม

ด้านการอนุรักษ์ เช่น การร่วมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมรณรงค์การงดซื้อบริโภคอาหารทะเลที่มีขนาดเล็ก และงดซื้อปลาบางชนิดในฤดูวางไข่ เป็นต้น

7) ร่วมพัฒนาข้อเสนอสู่ประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร

ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้ร่วมประชุมออกแบบและพัฒนาข้อเสนอในเรื่องการปกป้องแหล่งอาหาร รวมถึงเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสร่วมนำเสนอแนวคิด และหาแนวทางในการปกป้องแหล่งอาหาร รวมถึงการส่งเสริมเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหารให้เรทุกคนสามารถบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีคุณภาพ ปลอดภัยสารเคมี มีปริมาณอาหารบริโภคอย่างเพียงพอต่อความต้องการ และร่วมรักษาแหล่งอาหารให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอน เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนรวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนอย่างมีส่วนร่วมเป็นการรักษาแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อำเภอบ้านดอนให้มีความยั่งยืน

การดำเนินงานวิจัยนี้งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงพัฒนา (Developmental Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูล ความรู้ และปฏิบัติการแก้ปัญหาในพื้นที่ โดยมีขอบเขตการศึกษาวิจัย คือ ด้านประชากรประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 15 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนตัวแทนในพื้นที่ 7 อำเภอตามแนวเขตชายฝั่งอำเภอบ้านดอน กลุ่มตัวแทนผู้ผลิตในแต่ละอำเภอ จำนวน 15 คน กลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน ด้านเนื้อหา เน้นการศึกษาสถานการณ์แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนและกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอำเภอบ้านดอนในปัจจุบัน ความต้องการสินค้าของผู้บริโภค รวมถึงแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอำเภอบ้านดอนซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของพื้นที่ให้มีความยั่งยืน สำหรับด้านพื้นที่ศึกษา ทีมวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา 7 อำเภอตามแนวเขตชายฝั่งอำเภอบ้านดอนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก โดยมีขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2556 - วันที่ 30 กันยายน 2557

กระบวนการนิยามงาน ทีมวิจัยกำหนดกระบวนการดำเนินงาน คือ กระบวนการเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มเยาวชนทีมวิจัยและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่ร่วมกันและชี้แจงการดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ โดยการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพความสามารถทีมวิจัยให้สามารถดำเนินงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการฝึกอบรมแกนนำเยาวชนในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงฝึกอบรมทักษะเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย ฝึกอบรมการจัดทำสื่อละครสร้างปัญญา กระบวนการศึกษารวบรวมข้อมูลทรัพยากรแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลสถานการณ์พื้นที่อำเภอบ้านดอนแหล่งผลิต

อาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวและกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ โดยการลงพื้นที่ศึกษารวบรวมข้อมูลฐานทรัพยากรและ แหล่งผลิต และความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน 7 อำเภอ อำเภอละ 2 ครั้ง ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติมและเวทีสรุปข้อมูล สรุปผลข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ฐานทรัพยากรพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนและความต้องการของผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ กระบวนการปฏิบัติการผู้ผลิตพบผู้บริโภค เพื่อสนับสนุนให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวความคิด บอกเล่าสถานการณ์ และร่วมหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน นำไปสู่การร่วมดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดเวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภค เวทีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน กระบวนการสรุปผลการดำเนินงานวิจัย เพื่อสรุปประมวลผลการดำเนินงานวิจัยทั้งสถานการณ์พื้นที่อ่าวบ้านดอน สถานการณ์ผู้ผลิตผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ นำสู่การออกแบบปฏิบัติการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ต่อไปโดยการจัดเวทีสรุปผลการดำเนินงาน จากนั้นจึงจัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินงานและสรุปเอกสารรายงานการวิจัย กระบวนการจัดทำสื่อเผยแพร่ ขยายผล เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย สถานการณ์แหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการดำเนินงานให้ผู้สนใจได้รับทราบโดยใช้สื่อในพื้นที่นำเสนอข้อมูล

สรุปอภิปรายผล

จากการดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภค จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทีมวิจัยสามารถสรุปสังเคราะห์ผลการดำเนินงานได้ ดังนี้

5.1 สถานการณ์อ่าวบ้านดอน

จากการศึกษาข้อมูล สามารถสรุปได้ว่าอ่าวบ้านดอนมีสภาพพื้นที่เป็นอ่าวที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ มีลักษณะเป็นท้องทะเลสามารถรับน้ำจากแม่น้ำลำคลองน้อยใหญ่ถึง 11 สาย มีความยาวตลอดแนวชายฝั่งประมาณ 120 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสักและหากรวมพื้นที่อำเภอท่าชนะซึ่งเป็นทะเลเปิดซึ่งอยู่ในแนวเขตเดียวกันกับอ่าวบ้านดอนจะมีความยาวตลอดแนวชายฝั่งประมาณ 153 กิโลเมตร

อ่าวบ้านดอนถือเป็นพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่มีความสำคัญมากเพราะมีความอุดมสมบูรณ์จากตะกอนดินจากปากแม่น้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน เนื่องจากคลองสายต่างๆจะลำเลียงน้ำจืดธาตุอาหารและตะกอนจากบนฝั่งไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบว่าสัตว์น้ำจะวางไข่ในบริเวณชายฝั่งที่น้ำไม่เค็มจัด คือ ในพื้นที่บริเวณปากคลองแนวป่าชายเลนใกล้ปากแม่น้ำหรือในคลอง เช่น พื้นที่บริเวณแหล่งรวมของ

ปากคลองมักจะเป็นแหล่งเกิดของหอยแครงและหอยหลายชนิดรวมถึงปลาตูกซึ่งมักจะเข้าไปวางไข่ในคลอง และปูทะเลจะเข้าไปวางไข่ในบริเวณชายฝั่ง บริเวณพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีลำคลองสายต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอนซึ่งมีความสำคัญต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ในอ่าวเป็นอย่างมากเพราะเป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้อมูลสถานการณ์การพัฒนาในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในแต่ละยุคเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและข้อมูลแหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนพบว่าการพัฒนาแต่ละยุคมีผลกระทบต่อสถานการณ์แหล่งอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนที่น่าสนใจคือ

ยุคประมงพื้นบ้าน ก่อนปี 2504 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพื้นที่ คลอง ป่าชายเลน หาดเลน สันดอนและทะเล ซึ่งทรัพยากรที่มีเป็นของทุกคน คนทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ สถานการณ์อาหารในยุคนี้ สามารถกล่าวได้ว่ามีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ ทุกคนสามารถหาอาหารจากธรรมชาติได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ วิถีชีวิตเรียบง่ายมีการแบ่งปันอาหารให้กันอาหารที่ได้มาส่วนใหญ่เป็นอาหารจากธรรมชาติ ปลอดภัยไม่มีสารเคมี

ยุคทดลองการเพาะเลี้ยงและสัมปทานป่าชายเลน ช่วงปี พ.ศ.2504 ในช่วงนี้เริ่มมีการส่งเสริมให้ประชาชนในหลายพื้นที่และกลุ่มทุนนอกพื้นที่ทดลองเลี้ยงหอยนางรม สถานการณ์อาหารในยุคนี้สามารถกล่าวได้ว่าพื้นที่แหล่งอาหารในชุมชนบางส่วนเริ่มหายไปจากอ่าวบ้านดอน คนในชุมชนแต่ละพื้นที่เริ่มหาอาหารได้น้อยลงแต่ก็ยังสามารถหาได้เพียงพอต่อการบริโภคและขายสร้างรายได้ อาหารส่วนใหญ่ยังคงหาได้จากแหล่งธรรมชาติและปลอดภัยไม่มีสารเคมีปนเปื้อน

ยุคประมงพาณิชย์ ช่วงปี พ.ศ.2510 ในช่วงนี้เริ่มมีกลุ่มเรืออวนรุน อวนลากขนาดใหญ่ซึ่งเป็นเรือประมงพาณิชย์เข้ามาในพื้นที่อ่าวบ้านดอน และเริ่มมีการใช้เครื่องมือประมงเพื่อจับสัตว์น้ำที่ทันสมัยมากขึ้น สถานการณ์อาหารในยุคนี้ สามารถกล่าวได้ว่า ความต้องการของผู้บริโภคมีเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการประมงพยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อจับสัตว์น้ำให้ได้ปริมาณเพิ่มขึ้นเพื่อจำหน่ายทั้งในพื้นที่และส่งออกต่างประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการปนเปื้อนสารเคมีในอาหารทะเลสดในหลายพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคอาหารทะเลเป็นอย่างมาก

ยุคนากุ้ง ช่วงปี พ.ศ.2528 – 2530 ในช่วงนี้เริ่มมีการขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้งไปยังอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน มีการจับจองพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอยมากขึ้น มีกลุ่มประมงหลายกลุ่มใช้เครื่องมือผิดประเภทผิดกฎหมายในการจับสัตว์เพิ่มขึ้น สถานการณ์อาหารในยุคนี้ สามารถกล่าวได้ว่าเริ่มหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติได้น้อยลง ความต้องการจับสัตว์น้ำทะเลเพื่อการบริโภคและส่งขายไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ผู้บริโภคมีความต้องการเพิ่มขึ้น อาหารทะเลส่วนใหญ่จึงมาจากฟาร์มเพาะเลี้ยงซึ่งบางส่วนมีการปนเปื้อนสารเคมีด้วย

ยุคคอกหอยและการพัฒนาพื้นที่ทางทะเล ช่วงปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน ในช่วงนี้เริ่มมีการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติจากกลุ่มนายทุนใหญ่ซึ่งมีการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งแบบระบบปิด มีการล้มปทานพื้นที่เลี้ยงหอยแครงในพื้นที่อำเภอไชยา – ทำางและขยายตัวในพื้นที่อื่น ๆ รอบอ่าวบ้านดอนมากขึ้นเรื่อย ๆ สถานการณ์อาหารในยุคนี้ พบว่าอาหารทะเลจากแหล่งธรรมชาติได้น้อยลง สัตว์น้ำทะเลบางชนิดแทบหาไม่ได้ เช่น ปูดำ กุ้ง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ราคาอาหารทะเลสูงขึ้นและไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และยังพบว่าปัญหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าวบ้านดอนถูกทำลายลงไปมากในหลายพื้นที่ แม้ว่าจะมีกลุ่มอนุรักษ์หลายกลุ่มจะพยายามจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรและร่วมกันปกป้องแหล่งอาหารรวมถึงการตั้งกฎ กติกา รวมถึงมีมาตรการต่าง ๆ ในการจับสัตว์น้ำแต่ก็ทำได้เพียงบางพื้นที่เท่านั้น ทำให้อาหารทะเลมีปริมาณน้อยลง ราคาสูงขึ้นมาก

สำหรับข้อมูลสถานการณ์ปัญหาอ่าวบ้านดอนที่มิวิจัยได้ศึกษาเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สภาพพื้นที่และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งผลิตอาหารในพื้นที่อ่าวบ้านดอนซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่อ่าวบ้านดอนแต่ละด้าน ซึ่งพบว่าอ่าวบ้านดอนมีสถานการณ์ปัญหาในหลายด้าน คือ

ปัญหาการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน ซึ่งการจัดการทรัพยากรที่ไม่เป็นระบบและขาดความชัดเจนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นในชุมชน

ปัญหาการใช้เครื่องมือผิดประเภท ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมามีแนวโน้มรุนแรงเพราะหลายฝ่ายมีความต้องการทรัพยากรเพิ่มขึ้น จึงมีการคิดค้นเครื่องมือในการจับสัตว์หรือหาอาหารให้ได้ปริมาณเพิ่มมากขึ้นด้วย

ปัญหาการใช้มาตรการควบคุมและกฎหมาย ที่ใช้บังคับใช้ได้ผลน้อยมากเพราะมีกลุ่มผู้แสวงประโยชน์ลักลอบจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่หรือช่วงปิดอ่าว และมีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำประโยชน์ส่วนตัวเป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดผลกระทบทั้งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และอาจกระทบกับความมั่นคงทางอาหาร

ปัญหาการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำประโยชน์ เช่น ครอบครองพื้นที่เพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว การทำนาถ่วงการก่อสร้างต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนถูกทำลายส่งผลให้สัตว์น้ำทะเลลดลงเพราะไม่มีที่อยู่อาศัยและไม่มีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน

ปัญหาโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ส่วนหนึ่งเป็นนโยบายที่ตอบสนองการพัฒนาฐานเศรษฐกิจและการคมนาคมของประเทศ จึงมีการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนทิศทางการไหลของกระแสน้ำและการทำลายตะกอนดินบริเวณต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งธาตุอาหารที่สำคัญ ของสัตว์น้ำและคลองบางสายซึ่งเป็นที่อนุบาลสัตว์น้ำด้วย

ปัญหาโครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศ เกิดขึ้นภายใต้นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน มุ่งเน้นแนวคิดการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเล ของประเทศขึ้นใหม่เพื่อทดแทน

ผลผลิตจากธรรมชาติโดยมองว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามแนวชายฝั่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สำคัญของกลุ่มนักลงทุน ทั้งการทำนากุ้ง ฟาร์มเลี้ยงปลา ฟาร์มเลี้ยงหอย ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ส่งผลกระทบต่อ วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านและทรัพยากรชายฝั่งอ่าวบ้านดอนเพิ่มขึ้น

ปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง สาเหตุสำคัญมาจากการพัฒนาและใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำตะกอนไม่เป็นไปตามธรรมชาติทำให้กระแสน้ำ กระแสน้ำมีความรุนแรงมากขึ้น

ปัญหามลภาวะทางทะเล ซึ่งพบว่าอ่าวบ้านดอนได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี โรงงานอุตสาหกรรม และบ้านเรือน ซึ่งเริ่มตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ สู่กลางน้ำก่อนจะไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ทำให้สัตว์น้ำที่อาศัยในบริเวณดังกล่าวปนเปื้อนสารเคมีเหล่านั้นด้วย

ปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เน้นการพัฒนาเกินศักยภาพรองรับของธรรมชาติทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่และขาดระบบการจัดการท่องเที่ยวที่ดีส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณอ่าวบ้านดอนเป็นอย่างมาก

ปัญหาการบริหารงานของแต่ละหน่วยงาน ปัจจุบันพบว่ามีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่อ่าวบ้านดอนหลายหน่วยงาน แต่กลับพบว่าหน่วยงานและองค์กรต่างๆ แยกส่วนการทำงานตามนโยบาย ภารกิจขององค์กร ขาดการเชื่อมโยงประสานการทำงานระหว่างกัน

จากสถานการณ์ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับอ่าวบ้านดอนทำให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนหลายกลุ่มโดยมีเป้าหมายเพื่อปกป้อง พื้นที่พื้นที่อ่าวบ้านดอน นอกจากนี้ยังเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง การส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตการประกอบอาชีพ การรณรงค์เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มองค์กรที่มีการสนับสนุนโครงการในพื้นที่อ่าวบ้านดอน เช่น

- โครงการสานพลังชุมชนสร้างเครือข่ายร่วมอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน โดยการสนับสนุนจาก Global Environmental Fund (GEF)
- โครงการสร้างสุขภาวะทางสังคมและปัญญาดูแลรักษาดินน้ำป่า โดยการประสานงานจาก ศูนย์สร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจน.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- โครงการจัดการสภาวะแวดล้อมเชิงบูรณาการเพื่อความยั่งยืนของวิถีชุมชนในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สนับสนุนโดยองค์การพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติประจำประเทศไทย

- โครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยการสนับสนุนกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่อ่าวบ้านดอนพัฒนาข้อเสนอโครงการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- โครงการเครือข่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี/กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มอนุรักษ์ที่มีการดำเนินโครงการในพื้นที่อ่าวบ้านดอน เช่น

อำเภอท่าชนะ เช่น กลุ่มประมงพื้นบ้านท่ากระจ่าย ตำบลท่าชนะ อำเภอท่าชนะ / กลุ่มเยาวชนรักษ์ท่าชนะ / เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

อำเภอไชยา เช่น กลุ่มประมงพื้นบ้านในอ่าวพุมเรียง / กลุ่มเครือข่ายนักวิจัยชุมชนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สกว.) / เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

อำเภอท่าฉาง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาถ่าน / กลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยวในป่าชายเลน / กลุ่มการท่องเที่ยวเขาถ่าน / เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

อำเภอพุนพิน เช่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลลิเล็ด / ชุมชนโฮมสเตย์ตำบลลิเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ / ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลิเล็ด / แหล่งเรียนรู้เครื่องมือประมงพื้นบ้านแบบมีชีวิต / เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เช่น เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน องค์การชุมชนตำบลคลองฉนาก / กลุ่มการท่องเที่ยวคลองร้อยสาย (บางใบไม้)

อำเภอกาญจนดิษฐ์ เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเจงอะหมู่ที่ 4 ตำบลตะเคียนทอง / กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนตะเคียนทอง หมู่ที่ 3,5 และ 6 / กลุ่มหนองไม้ หมู่ที่ 5 (กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์) / กลุ่มอนุรักษ์การทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน / เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

อำเภอดอนสัก เช่น กลุ่มอนุรักษ์บ้านนางกำ / กลุ่มการท่องเที่ยวนางกำ/ เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน พบว่า การดำเนินงานอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนของภาคส่วนต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นการปกป้องแหล่งอาหารที่สำคัญในพื้นที่อ่าวบ้านดอนด้วย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์อ่าว

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่ายต่าง ๆ ที่ทำงานอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน ทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมฟื้นฟูและเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่งที่ชัดเจนขึ้น มีการกำหนดกฎกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน มีกิจกรรมการรณรงค์เสริมสร้างจิตสำนึกในการร่วมดูแลรักษาอ่าวบ้านดอนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ในการทำงานอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรมขึ้นด้วย

กลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ที่ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยได้มีการแบ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอดอนแต่ละกลุ่มตามรูปแบบการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ การผลิตแบบรายบุคคล การผลิตแบบรายกลุ่ม การผลิตผ่านศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการผลิตในเชิงธุรกิจ ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้มีการพัฒนาเป็นเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภคอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอดอน เพื่อดำเนินงานร่วมกันต่อไป โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในพื้นที่อำเภอบ้านดอน สามารถสรุปได้ดังนี้

การผลิตแบบรายกลุ่ม เป็นการผลิตที่เน้นการรวมกลุ่มผลิตอาหารอินทรีย์ในแปลงของตนเอง แล้วจำหน่ายให้กับกลุ่ม และบางส่วนมีการปลูกพืชผักในพื้นที่ร่วมของชุมชนแล้วจำหน่ายให้กับกลุ่ม โดยทางกลุ่มจะรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกแล้วนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อส่งจำหน่ายในนามกลุ่ม กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

104

อำเภอไชยา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผักปลอดสารพิษ , วิสาหกิจชุมชนข้าวไร่หอมมือปลอดสารพิษ, วิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องบ้านนาเดิมเจ้า , วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดฟางบ้านตะกรบ, กลุ่มประมงพื้นบ้านหาดทรายแก้ว หาดนิยม , วิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม.

อำเภอท่าฉาง กลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยวอย่างยั่งยืน , กลุ่มประมงพื้นบ้านหมู่ที่ 1, 2 , 4 , 5 และ 6 ตำบลเขาถ่าน

อำเภอพุนพิน กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเนรมิต , กลุ่มส่งเสริมผู้ผลิตผักตำบลพุนพิน, กลุ่มเกษตรชีวภาพศรีไพรวัลย์

อำเภอเมือง กลุ่มธนาคารกึ่งกำกวมชุมชนคลองฉนาก , กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลชุมชนหัวแหลมพัฒนา

อำเภอดอนสัก กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลบ้านเกาะแรต , กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหารทะเลชุมชนบ้านนางกำ

การผลิตอาหารอินทรีย์ผ่านศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นการผลิตอาหารอินทรีย์ของกลุ่มสมาชิกในศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีการผลิตร่วมกันในศูนย์การเรียนรู้เน้นกระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องอาหาร สุขภาพ ระบบนิเวศน์และสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกได้ด้วย กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

อำเภอท่าชนะ ศูนย์การเรียนรู้ประมงพื้นบ้านท่ากระจ่าย ตำบลท่าชนะ

อำเภอไชยา ศูนย์เรียนรู้กลุ่มข้าวหอมไชยา ตำบลเลม็ด

อำเภอท่าฉาง ศูนย์เรียนรู้แหล่งอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน , แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงปูเปี้ยวในป่าชายเลน , ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านน้ำพุ

อำเภอพุนพิน ศูนย์การเรียนรู้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , ชุมชนโฮมสเตย์ตำบลลีเล็ด นำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนหมู่ที่ 4 ตำบลลีเล็ด

อำเภอเมือง ศูนย์เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักไร้ดิน) ตำบลคลองฉนาก , ศูนย์เรียนรู้ธนาคารกึ่งกำกวม ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมือง

การผลิตในเชิงธุรกิจ เป็นการผลิตอาหารอินทรีย์ผ่านรูปแบบการประกอบธุรกิจเป็นการผลิตที่ผู้ประกอบการมีการผลิตสินค้าแล้วนำสินค้ามาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยเน้นกระบวนการผลิตแบบธรรมชาติร่วมรักษาสิ่งแวดล้อม และพยายามจัดสภาพแวดล้อมในการเพาะเลี้ยงให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติ โดยผลผลิตที่ได้ผู้ประกอบการจะเป็นผู้จัดจำหน่ายเอง กลุ่มที่มีการผลิตในลักษณะนี้ ได้แก่

อำเภอกาญจนดิษฐ์ ดินมานะฟาร์ม

อำเภอพุนพิน ตั้งเจริญฟาร์มเห็ด

2) กลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้าน

การดำเนินการสำรวจ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน ที่มีวิสัยสามารถสรุปได้ว่า

กลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจบริโภคอาหารอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจและเป็นกลุ่มที่รักสุขภาพ เพราะรู้ถึงถึงโทษภัยของอาหารที่มีสารเคมีปนเปื้อนซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และยังมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงในเรื่องแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และระบบสิ่งแวดล้อม คือ หากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายหรือมีการปนเปื้อนของสารเคมีย่อมจะส่งผลกระทบต่อตนเองซึ่งเป็นผู้บริโภคอาหารเหล่านั้นด้วย กลุ่มผู้บริโภคในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในเมืองหรือกลุ่มคนที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความสนใจเรื่องสุขภาพ

สำหรับกลุ่มผู้ที่สนใจบริโภคอาหารอินทรีย์อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ กลุ่มนี้ จะมีความสนใจเรื่องการหาแหล่งอาหารอินทรีย์มากเพราะร่างกายมีปฏิกิริยาต่อสารเคมี หากได้รับอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีจะส่งผลกระทบต่อระบบของร่างกายอย่างรวดเร็ว เช่น กลุ่มผู้ป่วยภูมิแพ้ กลุ่มผู้ป่วยมะเร็ง เป็นต้น ดังนั้นการเลือกบริโภคอาหารอินทรีย์ของคนกลุ่มนี้จึงมีความพิถีพิถันมากเพราะต้องให้ความใส่ใจกับการเลือกรับประทานอาหารและการดูแลสุขภาพเป็นหลัก

อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจบริโภคอาหารอินทรีย์แต่ไม่ได้ใส่ใจมากนัก คือ หากมีจำหน่ายก็จะซื้อบริโภค แต่หากไม่มีก็สามารถซื้อพืชผักและอาหารทั่วไปได้ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้จะมีเป็นจำนวนมาก เป็นกลุ่มที่มีความสนใจดูแลสุขภาพแต่ยังไม่มีปัญหาเรื่องสุขภาพมากนักจึงไม่ค่อยกระตือรือร้นในการเลือกหาซื้อหรือบริโภคอาหารอินทรีย์

3. เทศกาลอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินงานที่มิวิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลเทศกาลอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งที่มิวิจัยพบว่าแต่ละอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีนโยบายกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละอำเภอได้บริโภคอาหารที่ดีปลอดภัย ส่งเสริมให้ประชาชนมีความใส่ใจต่อสุขภาพและพยายามส่งเสริมให้แต่ละชุมชนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนด้วย จึงมีการจัดกิจกรรมเทศกาลอาหารในแต่ละอำเภอเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผลิตได้ขายสินค้าให้กับผู้บริโภคได้โดยตรง ซึ่งที่มิวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

อำเภอท่าชนะ เทศกาลกินปูม้า งานเทศกาลกินปูม้าในพื้นที่อำเภอท่าชนะจัดขึ้นเพื่อรณรงค์ให้กลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่ เลือกซื้อหาอาหารทะเลที่สด สะอาด และมีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ถูกวิธี ภายในงานมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องวงจรชีวิตของปูม้า และนิทรรศการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมปล่อยพันธุ์ปูม้าคืนสู่ทะเลด้วย

อำเภอไชยา งานไข่เค็มและของดีไชยา งานไข่เค็มและของดีไชยา จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ช่วงประมาณเดือนสิงหาคม เป็นการเชิญชวนให้คนทั้งในและนอกพื้นที่ได้เลือกซื้ออาหารที่ขึ้นชื่อของอำเภอโดยเฉพาะไข่เค็มไชยา นอกจากนี้ยังมีอาหารพื้นบ้านของดีในพื้นที่มาสาธิตและจำหน่ายให้ผู้สนใจสามารถเลือกซื้อบริโภคได้ เช่น ผักไทยไชยาและขนมพื้นบ้านอีกหลายชนิด

อำเภอท่าฉาง งานของดีเมืองท่าฉาง เทศกาลของดีเมืองท่าฉางจะมีการนำอาหารที่ขึ้นชื่อในอำเภอท่าฉางมาจัดแสดง สาธิตและจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาหารจากชุมชน ทั้งพืชผัก สมุนไพร ข้าว ปลา อาหารแห้งและขนมพื้นบ้านซึ่งเน้นอาหารพื้นบ้านในชุมชนรวมถึงอาหารทะเลตากแห้งและกะปิซึ่งมีชื่อเสียงในพื้นที่

อำเภอพุนพินงาน Clean Food Good Test จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอร่อย ปลอดภัย ที่สามารถรับประทานได้ในอำเภอ ภายในงานจะมีการนำอาหารจากแต่ละชุมชนมาจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้ลิ้มลอง มีทั้งพืช ผัก ผลไม้ ขนม ซึ่งภายในงานจะมีการสาธิตและการแข่งขันการทำอาหารพื้นบ้านด้วย

อำเภอเมืองฯ งานสุราษฎร์ฟู้ดส์แฟร์เป็นงานรวมร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอร่อย ปลอดภัย ที่สามารถรับประทานได้ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในงานจะมีการนำอาหารจากแต่ละอำเภอมาร่วมจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อตามความสนใจ มีทั้งพืชผัก ขนม แยกทางได้รวมถึงอาหารทะเลสดใหม่จากทะเล ซึ่งภายในงาน จะมีการสาธิตการทำอาหารพื้นบ้านของจังหวัดด้วย

อำเภอกาญจนดิษฐ์ งานเทศกาลกินหอยนางรมและของดีกาญจนดิษฐ์ เป็นงานที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มลองหอยนางรมสดซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อของอำเภอกาญจนดิษฐ์และมีการสาธิตการทำอาหารหลากหลายเมนูจากหอยนางรม ทั้งไข่เจียวหอยนางรม แกงกะทิหอยนางรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารทะเลตากแห้งหลากหลายชนิดจากชุมชนมาร่วมจำหน่ายโดยเน้นอาหารปลอดภัยผลิตจากธรรมชาติ เช่น ปลาเค็ม ปลาส้ม ไข่เค็ม กุ้งแห้ง หมึกแห้ง กะปิ รวมถึงสินค้าโอท็อปประเภทต่างๆ ในชุมชน

อำเภอดอนสัก งานเทศกาลอาหารและของดีเมืองดอนสัก ส่วนใหญ่จะเน้นอาหารทะเล โดยเฉพาะความสดใหม่ของอาหาร ซึ่งวัตถุดิบต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในร้านอาหารภายในงานนั้นจะเป็นวัตถุดิบที่สดใหม่ มาจากทะเล ซึ่งรักษาคุณค่าทางอาหารด้วยวิธีการธรรมชาติ

5.3 การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอนนั้น ทีมวิจัยได้ร่วมกับกลุ่มตัวแทนในแต่ละชุมชนจัดเวทีผู้ผลิตอาหารอินทรีย์พบผู้บริโภคเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการส่งเสริมให้

ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้ออาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตได้โดยตรง และเป็นการประสานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งจากการร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ที่มิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน คือ

- สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาพพื้นที่อำเภอบ้านดอน
- ส่งเสริมให้ผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ได้มีกิจกรรมการผลิตอาหารอินทรีย์
- ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มประมงใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมาย
- ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตอาหารทะเล(ประมง)ร่วมกำหนดกฎระเบียบการจับสัตว์น้ำ
- ส่งเสริมแนวคิดผู้ผลิตในเรื่องการอนุรักษ์
- ส่งเสริมให้มีพื้นที่กลางในการจำหน่ายสินค้า
- ส่งเสริมการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตอาหารอินทรีย์
- ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตใช้เมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่น
- ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและอาหารอินทรีย์ที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ

2.) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

- สร้างความเข้าใจแนวคิดการบริโภคอาหารอินทรีย์
- สนับสนุนผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้ารู้แหล่งที่มา
- พัฒนาแนวคิดเรื่องการบริโภคอาหารปลอดภัยเพื่อสุขภาพ
- เพิ่มความเข้าใจและมั่นใจให้กับผู้บริโภคในเรื่องมาตรฐานกระบวนการผลิต
- สร้างความตระหนักให้กับกลุ่มผู้บริโภคในเรื่องความสำคัญของการปกป้องสิทธิของตนเอง
- ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้บริโภค
- สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้มีกิจกรรมการดูแลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

3.) แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคผ่านระบบการจัดการตลาดอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

การศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการตลาดในเครือข่ายผู้บริโภคอาหารปลอดภัยพื้นที่ อำเภอบ้านดอน มีหลากหลายรูปแบบอันเนื่องมาจากอำเภอบ้านดอนมีความหลากหลาย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีวิจัยสามารถจัดกลุ่มระบบตลาดได้ ดังนี้

ระบบตลาดแบ่งปัน เน้นการแบ่งปันหรือขายให้กันในราคาย่อมเยาไม่เน้นการเงิน เป็นระบบที่ใกล้ชิดที่สุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับเครือญาติ ซึ่งมีการนำผลผลิตอาหารที่ปลอดภัยมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันให้กัน

ระบบตลาดชุมชน เน้นการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนและขายให้กันภายในชุมชน โดยมีตลาดนัดภายในชุมชนในแต่ละตำบลหรือบางคนผลิตเพื่อขายเองที่บ้าน ผู้ที่สนใจสามารถไปหาได้ที่บ้านซึ่งเป็นแหล่งผลิตโดยตรง

ตลาดสีเขียว / ตลาดเฉพาะกิจ เน้นการผลิตอาหาร สินค้า และผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนแล้วนำผลผลิตของชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกเพื่อให้ผู้บริโภคทั่วไปที่อยู่ในเมือง หรือกลุ่มชุมชนอื่น ๆ ได้มีทางเลือกในการบริโภคอาหารอินทรีย์ที่มีแหล่งผลิตมาจากพื้นที่อ่าวบ้านดอน การขายบางครั้งไปจัดขายในงานที่จัดขึ้นเป็นวาระพิเศษ

ระบบตลาดกลาง เน้นการจัดการที่มีระบบเพิ่มขึ้นเป็นการลดภาระผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในการจำหน่ายสินค้า ซึ่งจะมีกลุ่มองค์กรกลางที่สามารถนำอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนไปจำหน่ายถึงมือผู้บริโภคโดยยังคงเน้นแนวคิดเรื่องการรู้เลือกบริโภคอาหารปลอดภัย รู้แหล่งที่มาของอาหาร บริโภคอาหารตามฤดูกาลและส่งเสริมกิจกรรมการดูแลแหล่งอาหารร่วมกันซึ่งผู้ผลิตในพื้นที่ได้ขายอาหารอินทรีย์ในราคาที่เหมาะสมและผู้บริโภคได้บริโภคอาหารอินทรีย์ในราคาที่เป็นธรรม

สำหรับปัญหาที่พบจากการจัดการตลาดอาหารอินทรีย์คือผลผลิตด้านการเกษตรและอาหารอินทรีย์แปรรูปยังขาดตลาด ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ทำให้ช่องทางการจำหน่ายตลอดจนการสร้างที่น่าเชื่อถือต่อผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย เช่น บางครั้งผู้บริโภคต้องการข้าวสารปลอดภัยแต่ข้าวหมดต้องรอนานทำให้ผู้บริโภคจำเป็นต้องซื้อจากแหล่งผลิตอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สินค้าเสียหายก่อนถึงมือผู้บริโภค เช่น บรรจุภัณฑ์อาหารทะเลตากแห้ง (หมึก ปลา กุ้ง) ไม่ได้มาตรฐานทำให้ขึ้นรา รวมถึงปัญหาการกระจายสินค้ายังไม่มีระบบที่เอื้อต่อการส่งผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคได้เพราะแหล่งผลิตอยู่ไกลทำให้ผู้บริโภคต้องรอสินค้าเป็นเวลานาน

หากผู้ผลิตสามารถสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภคเรื่องอาหารปลอดภัย อาหารอินทรีย์ รวมถึงมีบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และสามารถสร้างความมั่นใจในเรื่องจำนวนสินค้าที่เพียงพอให้กับกลุ่มผู้บริโภค พัฒนาระบบการตลาดชุมชนที่มีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงกับตลาดชุมชนอื่นเพื่อการรวมพลังส่งเสริมการค้าด้านอาหารปลอดภัยและการท่องเที่ยวชุมชนได้จะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภค เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับกลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยได้

5.4 แนวทางความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อำเภอบ้านดอน

- การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ การทำให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอินทรีย์ที่ปลอดภัย เหมาะสม เป็นไปตามฤดูกาล ข้อมูลสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบกับแหล่งอาหาร รวมถึงกระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์ ซึ่งขั้นตอนที่ใส่ใจต่อคุณภาพอาหารและสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากทั้งสองกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวคิด สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถพัฒนาไปสู่ความร่วมมือและสร้างเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้

- สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพราะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีความสำคัญทั้งพื้นที่ป่าต้นน้ำ ป่าชุมชน แม่น้ำ ลำคลอง ป่าชายเลนและพื้นที่ทางทะเล รวมถึงการร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ถูกทำลาย เพื่อเป็นการรักษาและฟื้นฟูแหล่งอาหารทางธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืน สามารถผลิตอาหารที่ปลอดภัยได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคได้

- ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้มีกลุ่มอาสาสมัครบอกเล่าข้อมูลเรื่องการบริโภคอาหารอินทรีย์ รวมถึงการให้ข้อมูลเรื่องแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้บริโภคทราบแหล่งข้อมูลในการเลือกซื้ออาหารแต่ละประเภทได้ เป็นการอุดหนุนสินค้าอาหารอินทรีย์จากในชุมชนได้

- ส่งเสริมให้มีกิจกรรมผู้ผลิตพบผู้บริโภค ในแต่ละพื้นที่ แต่ละอำเภอ ผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดตลาดจำหน่ายสินค้า การจัดเวทีกินรู้งากินอาหารรู้แหล่งที่มา รวมถึงการจัดงานด้านอาหารในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ของแต่ละพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ได้นำเสนอแนวคิด สาธิตการผลิตอาหารอินทรีย์ และจำหน่ายสินค้าให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจได้

- สร้างเครือข่ายระบบตลาดอาหารอินทรีย์ ส่งเสริมให้มีระบบเครือข่ายตลาดอาหารอินทรีย์ที่สามารถส่งสินค้าอาหารอินทรีย์ประเภทต่าง ๆ ให้ถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ ซึ่งการสร้างระบบการตลาดนั้นจะสามารถทำให้กลุ่มผู้ผลิตสามารถผลิตอาหารอินทรีย์ในประเภทต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และสำหรับผู้บริโภคเองก็สามารถสั่งซื้อสินค้าจากแหล่งต่างๆ ได้ตามความต้องการ เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะผู้ผลิตก็ได้ขายสินค้าสำหรับกลุ่มผู้บริโภคก็สามารถสั่งซื้อสินค้าที่ตนเองต้องการได้

- ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคเนื่องในโอกาสต่างๆ เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้มีโอกาสร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารทางธรรมชาติที่มีความสำคัญ ซึ่งกรรมด้านการอนุรักษ์

- ร่วมพัฒนาข้อเสนอสู่ประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ได้ร่วมประชุมออกแบบและพัฒนาข้อเสนอในเรื่องการปกป้องแหล่งอาหาร รวมถึงเรื่อง

ความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสร่วมนำเสนอแนวคิด และหาแนวทางในการปกป้องแหล่งอาหาร รวมถึงการส่งเสริมเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหารให้เราทุกคนสามารถบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีคุณภาพ ปลอดภัยและมีปริมาณอาหารบริโภคอย่างเพียงพอต่อความต้องการ และร่วมรักษาแหล่งอาหารให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างยั่งยืนต่อไป

5.5 บทเรียนและข้อเสนอแนะ

บทเรียนและข้อเสนอแนะการทำงานของกลุ่มเยาวชน

- การทำงานกับกลุ่มเยาวชนในโรงเรียน ซึ่งเยาวชนที่มียุทธศาสตร์หนึ่งเป็นเด็กในระบบโรงเรียน ทำให้พบว่าการดำเนินงานมีข้อจำกัดมากเรื่องการจัดการเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนส่วนใหญ่มีภารกิจต้องเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น ดังนั้นควรจะต้องมีการส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนที่เรียนรู้กระบวนการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย และสำหรับกลุ่มเยาวชนในระบบ ต้องมีการประสานกับทางโรงเรียนเป็นกรณีพิเศษเพื่อให้นักเรียนสามารถออกมาเรียนรู้และทำกิจกรรมนอกโรงเรียนในบางช่วง

- การสนับสนุนให้เยาวชนได้ลงพื้นที่ เก็บข้อมูล พูดคุยกับกลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในแต่ละพื้นที่ทำให้เยาวชนได้รับทราบถึงกระบวนการผลิตและหาอาหารแต่ละประเภทว่ากว่าจะได้อาหารปลอดภัยแต่ละชนิดมาถึงมือผู้บริโภคมีความยากลำบากอย่างไร ทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจกลุ่มผู้ผลิต รู้สึกว่าห่วงหาขวัญอาหารธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญในพื้นที่มากขึ้น

- การส่งเสริมทักษะกระบวนการเรียนรู้และการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้เยาวชนมีทักษะความสามารถในการทำงานวิจัย ทั้งการตั้งคำถาม การสังเกต การจดบันทึก การพูดคุยสัมภาษณ์คนในชุมชน รวมถึงการใช้เครื่องมืองานวิจัยในการสืบค้นข้อมูลในพื้นที่ชุมชน เป็นเครื่องมือการทำงานที่สำคัญให้กับเยาวชนในการทำงานแล้วยังสามารถนำไปปรับใช้ ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

- จากการลงพื้นที่อำเภอบ้านดอนทั้ง 7 อำเภอ และการได้มีโอกาสลงเรือสำรวจพื้นที่อำเภอบ้านดอนทำให้เยาวชนได้เห็นสภาพปัญหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนเพิ่มขึ้น ทำให้เยาวชนทราบข้อมูลและกระตุ้นความสนใจให้เยาวชนได้ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้เห็นความสำคัญในการหาแนวทางการจัดการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันโดยสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและคนในชุมชน

- ส่งเสริมให้โรงเรียนในเขตพื้นที่ใช้พื้นที่อำเภอบ้านดอนเป็นแหล่งเรียนรู้ และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงการใช้พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในแต่ละอำเภอรอบอำเภอบ้านดอน ซึ่งหากโรงเรียนมีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากพื้นที่จริงจะทำให้รักเรียนได้มีโอกาสซึมซับบรรยากาศและเกิดความเข้าใจ สามารถช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนทุกคนได้

บทเรียนและข้อเสนอแนะการทำงานของชุมชน

- ควรมีกลุ่มองค์กรในการประสานงานเพื่อจัดเวทีพูดคุยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในเรื่องการจัดการทรัพยากรเพื่อให้ทุกภาคส่วนร่วมกำหนดทิศทางการอนุรักษ์พื้นที่อ่าวบ้านดอนและร่วมกันวางแผนอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนเพื่อรักษาแหล่งอาหารให้มีความยั่งยืน
- การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการรักษาแหล่งอาหารต้องมีความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน แต่ที่สำคัญคือชุมชนจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากร สำหรับองค์กรสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทำหน้าที่หนุนเสริมการทำงานของชุมชน
- ชุมชนในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนต้องมีการสื่อสารข้อมูลการดูแลและการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เพื่อให้ผู้บริโภคประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ หันมามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งอาหารและจัดการทรัพยากรที่ชัดเจนมากขึ้น
- ชุมชนในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนต้องมีการจัดทำแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแผนเรื่องการบริหารจัดการอาหาร การผลิตอาหารในชุมชนที่ชัดเจนทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว สามารถเผยแพร่ให้คนในชุมชนได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

การสัมภาษณ์กลุ่มอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนและกลุ่มเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดวิจัยอ่าวบ้านดอนในพื้นที่อำเภอไชยา ท่าชนะ ท่าฉาง ดอนสัก ในระหว่างวันที่ 15 – 30 กรกฎาคม 2557

ประทีป มีคติธรรม . อ่าวบ้านดอนที่คนสุราษฎร์ห่วงแหน. 2556

หนังสือความเห็นและข้อเสนอแนะการคุ้มครองผู้บริโภคจากอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช : 2550

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).ชีวิต วัฒนธรรม รอบอ่าวบ้านดอน .ทางเลือกทางรอด ของชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน บนฐานความรู้.กรุงเทพฯ ,2556

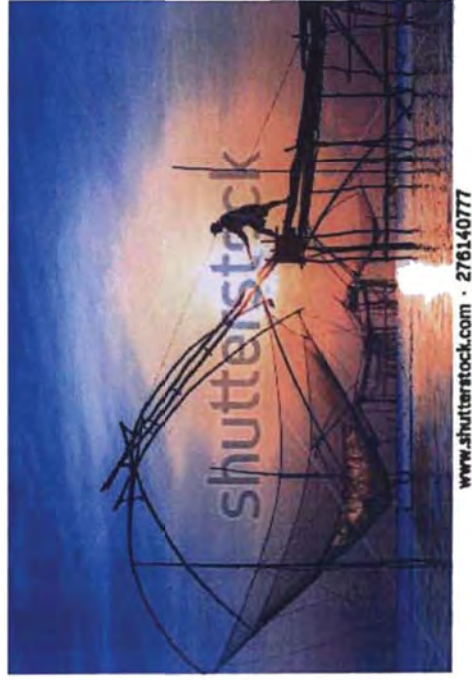
ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี .เอกสารรายงานการวิจัยชุดวิจัยอ่าวบ้านดอน . สุราษฎร์ธานี, 2556

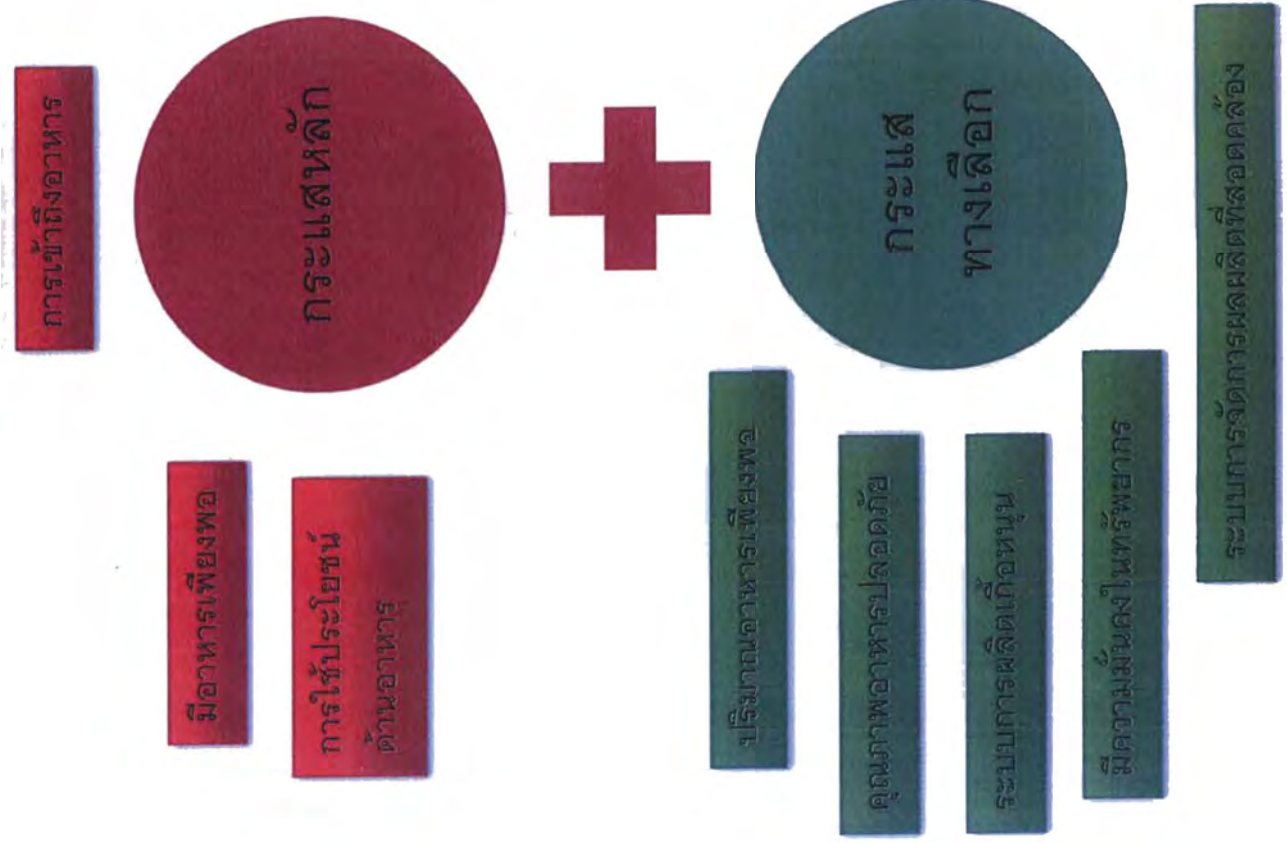
<http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/1854/organic-food-> สืบค้นเมื่อ :
13 มีนาคม 2557

<https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดสุราษฎร์ธานี> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2557

ภาคผนวก

ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร

ความมั่นคง
ทางอาหาร

การมีเสถียรภาพ

FAO, 2006

จริยปฏิบัติทางอาหาร

เป้าหมาย

เชิงขบวนการ

เชิงนโยบาย

- ร่างข้อเสนอ 7 ข้อจาก
เวทีสร้างสุขภาพได้

กระบวนการ

- การ mapping /

พัฒนางานข้อมูล

- เวทีย่อย
- สมาชิก
- การขับเคลื่อน
- การติดตาม

กลไก

- ทีมคณะทำงาน
(ภาคเครือข่าย /
ภาควิชาการ /
ภาคการเมือง)

• ข้อเสนอ

- การ **mapping** ต้นทุนงานถอดบทเรียนนโยบายสาธารณะ 110 ตำบล
- พื้นที่ปฏิบัติการ **CHIA** ในภาคใต้
- ครอบครัวเกษตรกร / ผู้ประกอบการรุ่นใหม่
- ครอบครัวมีความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มชาวนา
กลุ่มชาวสวนยางพารา
- สถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจ
- ภาวะคุกคาม เช่น ฝั่งเมือง , แผนพัฒนาภาคใต้

- เชิงขบวน
- รวมพวกรวมเพื่อน
- รู้ศักยภาพความมั่นคงทางอาหารภาคใต้
- สร้างค่านิยมความมั่นคงทางอาหารคือความมั่นคงทางชีวิต

1. จัดตั้งกลไกขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหารระดับภาคได้ เพื่อติดตาม
มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2551: ว่าด้วยเกษตรและอาหาร
ในยุควิกฤติ และมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ.2555 ว่าด้วย
การปฏิรูประบบเกษตรกรรม เพื่อความเป็นธรรมและความมั่นคงทางอาหาร
และผลักดันให้เกิดระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนดีสู่รูปธรรมจากหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง
2. รณรงค์และสร้างการเรียนรู้ สร้างค่านิยม “ความมั่นคงของชีวิตคือ
ความมีอธิปไตยด้านอาหาร” และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค
อาหารที่ปลอดภัยในครัวเรือน โรงเรียน ชุมชนและสังคม
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีการผลิตและ
การบริโภคอาหารที่ปลอดภัย

4. ส่งเสริมและสนับสนุน การอนุรักษ์พันธุ์พันธุ์ และใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพืชสัตว์และความหลากหลายชีวภาพในพื้นที่เขา ป่า นา ทะเล และพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและการผลิตที่หลากหลายรูปแบบ เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่ ฯ
5. ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยมีขีดความสามารถและศักยภาพในการผลิตเพาะปลูก แปรรูปเลี้ยงสัตว์ ประมงพื้นบ้าน และผลิตอาหารที่เพียงพอในครัวเรือนและชุมชนสังคม รวมถึงสิทธิการเข้าถึงอาหารในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ
6. สนับสนุนให้องค์กรชุมชน เครือข่ายประชาชน ชุมชนท้องถิ่น ใช้สิทธิชุมชนท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่ผลิตอาหารและรักษาความมีอธิปไตยด้านอาหารชุมชนท้องถิ่น ภูมินิเวศ ภูมิภาค ในรูปแบบต่างๆ อาทิ แผนยุทธศาสตร์ระบบอาหาร (จังหวัดสงขลา) ธรรมนูญสุขภาพเชิงพื้นที่หรือธรรมนูญตำบล ช้อบัญญัติท้องถิ่น ฯ

7. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดและการกระจายอาหาร
ที่หลากหลาย เป็นธรรม และสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค
ในรูปแบบต่างๆ อาทิ เช่น ตลาดสีเขียวหรือตลาดเกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่น
ตลาดอาหารสำหรับรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม คู่ค้าอาหารและสินค้าปลอดภัย
ระหว่างเครือข่ายเกษตรกรรมกับสหกรณ์หรือเครือข่ายผู้บริโภค ฯลฯ

- 29 พฤศจิกายน 2558 ประชุมทีมแกน / การพัฒนาแบบฟอร์มความมั่นคงทางอาหารภาคใต้
- ธันวาคม 2558 – **mapping** ข้อมูล (ระยะที่ 1)
- มกราคม 2559 – ประชุมแกนนำ / ภาค
- 4-5-6 กุมภาพันธ์ 2559 – การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความมั่นคงทางอาหารที่พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ (มูลนิธิเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน / เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตร / มูลนิธิสายใยแผ่นดิน)

